

**Andris Miglavs, Dr.oec.,
Latvijas Lauksaimniecības un
meža zinātņu akadēmijas loceklis**

Viedoklis

par 2020. gadā

**ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pieņemšanu
noteiktās**

**Administratīvi teritoriālās reformas
būtību, formulēšanas procesu un turpmāko ietekmi**

Šis dokuments sagatavots, lai varētu formulēt izsvērtu, argumentētu un pārdomātu viedokli, pieņemot Satversmes tiesas tiesneses Sanitas Osipovas 2020. gada 06. novembra lēmumā izteikto uzaicinājumu būt par pieaicināto personu lietā Nr. 2020-37-0106.

Preambula

Vispirms ar lielu pateicības sajūtu izsaku atzinību par man visnotaļ negaidīti sniegto iespēju tik autoritatīvā forumā vispār tikt uzklausītam pēc būtības kādā valsts struktūrā šajā visas mūsu valsts attīstībai tik nozīmīgajā jautājumā.

Visā 2020. gada jūnijā pieņemtā Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma (turpmāk tekstā arī – strīdus likums) noteiktās reformas sagatavošanas procesā klātienē diskusija ar šā politiskā risinājuma veidotājiem pēc būtības nenotika, neraugoties uz to, ka pašam ministram Jurim Pūces kungam praktiski kopš paša sākuma (konkrēti – kopš 2020. gada 12. aprīlī Gulbenē notikušās Novadu dienas) bija zināms gan manas agrākās daļējās darbavietas Agroresursu un ekonomikas institūta pētnieku grupas brīdinošais un vienlaikus konstruktīvais viedoklis, gan vēlāk, sadarbībā ar Latvijas universitātes akadēmiskajiem kolēģiem – iespējams, labākajiem Latvijas teritorijas attīstības plānošanas un pašvaldību lietu speciālistiem, papildus konsultācijās ar daudzu pašvaldību pārstāvjiem formulētais teritoriju attīstības pārvaldības reformas risinājums.

Un vienlaikus manī ir arī nožēla, ka mūsu it kā demokrātiskās valsts apstākļos ar attīstītu valstiski noteiktu politikas dokumentu attīstības kārtības rulli,

- sākot ar Attīstības plānošanas likumu [9.], kura 5. pants, piemēram, nosaka Attīstības plānošanas pamatprincipus (tostarp - ilgtspējīgas attīstības princips, interešu saskaņotības princips līdzdalības princips un īpaši šoreiz izceļamais - subsidiaritātes princips), un
- turpinot ar Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumiem [17.], kas nosaka Politikas plānošanas dokumentu veidus (pamatnostādnes, plāns un konceptuāls ziņojums), to pielietojuma gadījumus un nepieciešamo saturu,

diskusijai un iespējamai uzklausīšanai pēc būtības ir jānotiek valsts augstākajā tiesas zālē, valsts pārvaldes struktūrām principā pēc jēgas un būtības būtot pārkāpušām valstī noteikto visnotaļ saprātīgo, plānošanas, projektu vadības un zinātnes principiem atbilstīgo politikas attīstības dokumentu izstrādes un apstiprināšanas kārtību.

Neesmu jurists un tiesību eksperts. Bet - esmu pārliecināts Latvijas Republikas pilsonis ar savu pilsonisku un profesionālu pozīciju. Un uzskatu par pilsonisku tiesību un pat pienākumu vērtēt sev nozīmīgu jebkuras personas, bet īpaši politiskas personas vai valsts pārvaldības institūcijas rīcības gan profesionalitāti, gan pārstāvētās politiskās platformas atbilstību demokrātiskas Latvijas attīstības interesēm un noteiktajai tiesību videi, un darīt to neatkarīgi no personas amata un/vai hierarhiskās vietas valsts pārvaldības struktūrā.

Esmu ekonomists ar specializāciju – plānošana, tautsaimniecība, politikas analīze un modelēšana, teritorijas attīstības ekonomika. Pašlaik esmu partneris un strādāju konsultāciju uzņēmumā „SIA EDO Consult”. (Vairāk par profesionālo pieredzi var uzzināt no 14. pielikumā pievienotās informācijas.)

Visa mana viedokļa argumentācija ar atsaucēm uz izmantotajiem avotiem ir fiksēta šajā sagatavotajā analītiskajā materiālā.

Un, pēc šī papildus analītiskā darba veikšanas varu ar drošu, faktos balstītu pārliecību apgalvot visu tālāk teikto.

Latvijas pastāvēšanai nav svarīgāka izaicinājuma kā apturēt depopulāciju, kas ir visas Eiropas mērogā visā pēckara vēsturē straujākā un ilgstošākā ar straujāko un polārāko perifēriālās depopulācijas specifisko iezīmi. Vēl pirms 2 gadiem mēs Eiropas telpā Latvija bija priekšpēdējā ar -22,6% 28 gadu laikā, ar Lietuvu kā pēdējo šajā skumjajā rangā. Bet tagad arī Lietuvā iedzīvotāju sarūkšana praktiski apturēta - 2020. gadā vairs tikai par 94 cilvēkiem mazāk nekā gadu iepriekš. **Latvijā – sarukums par 12293 cilvēkiem – 130 reizes vairāk nekā Lietuvā.** [30.]

Šobrīd Latvija atkal ir Eiropas valsts ar straujāko iedzīvotāju skaita sarukumu ar par 23,7% mazāku iedzīvotāju skaitu kā bija 1995. gadā (pret Lietuvas -23,3%) vai par 28,5 % pēdējo 30 gadu laikā.

Bet šī izaicinājuma risināšanas vietā visa sabiedrība jau divus gadus nodarbojas ar šim uzdevumam pilnīgi neizšķirošas parādības - **vietējo** pašvaldību reformas īstenošanu, principā neskarot vispārējos teritoriju attīstības pārvaldības daudz svarīgākos aspektus. Mēs nelietderīgi izmantojam savu mentālo enerģiju un zaudējam 4 gadus ilgu laiku, šajā laikā neveicot darbības, kas patiešām varētu mainīt attīstības vektoru.

Ir pierādījies, ka pat finansiāli visnotaļ ietilpīgā Eiropas Savienības vismaz 15 gadus ilgi sniegtā palīdzība attīstības nevienlīdzības mazināšanai nav spējusi mainīt mūsu attīstības relatīvi atpaliekošo vektoru. Gan starptautiskā kontekstā - agrāk tikai salīdzinājumā ar Igauniju, tagad arī – salīdzinājumā ar Poliju un Lietuvu, gan iekšējo reģionālo atšķirību tālākas palielināšanās kontekstā. Kaut ko mēs darām pilnīgi nepareizi.

Galvenokārt caur šo prizmu vērtēju arī Saeimas nolemto teritoriju administratīvās pārvaldības turpmāko modeli un tā izlemšanas procesu.

Es negribu apstrīdēt nedz valdības tiesības virzīt kādu reformu un tās koncepciju, tāpat negribu apstrīdēt Saeimas tiesības izdot to vai citu likumu, tajā skaitā, piemēram, nolemt par grozījumiem Satversmē, kas noteiktu, ka Latvijā ir 2 pašvaldības – Rīga un lauki.

Man kā pilsonim un profesijā vairāk nekā 3 gadu desmitus nostrādājušam profesionālim ekonomiskās politikas analīzes, plānošanas un attīstības jomā, gribētu pat teikt – ekspertam, tomēr nav pieņemami, ja politiķi savā rīcībā maldina sabiedrību un/vai pat melo, uzsākot rīcības, kas apzināti nevar sasniegt vai pat nevar palīdzēt sasniegt svarīgus, pašu politiku definētus mērķus.

Jau iepriekš lūdzu piedot, ja godājamajai tiesai kas no šā mana redzējuma šķitīs konkrētajai izskatāmajai lietai neatbilstīgs. Tomēr manā ieskatā neiespējami runāt par Administratīvo teritoriālo iekārtojumu un tā izveides procesu atrauti no teritoriju pārvaldības kopumā un valsts kopējiem sociālekonomiskās attīstības procesiem, ievērojot, ka teritoriju attīstības pārvaldības organizācija ir viens no izšķirošiem visas valsts attīstības vadības faktoriem un, vienlaikus-instrumentiem.

Latvijas teritorijas pārvaldības struktūras un instrumentālās sistēmas attīstībai padziļināti esmu sekojis kopš 2008. gada Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma pieņemšanas un īstenošanas procesa sākuma, kas sakrita ar manu darbību, gatavojot 2008. gada ekonomiskās krīzes pārvarēšanas un izaugsmes atjaunošanas programmu.

Un vairākkārt publiski, gan personīgi, gan kopā ar kolēģiem esmu rosinājis politikas veidotājus veikt dziļas pārmaiņas visā teritoriju attīstības pārvaldības procesā.

Gan 2011. gadā, mudinot politiķus pabeigt 2008. gadā iesākto teritorijas pārvaldības reformu tālākas depopulācijas un agrobiznesa pārstrukturēšanas ietekmes mazināšanai, ja ne novēršanai, neatliekami izveidojot likumā paredzētās otrā līmeņa pašvaldības plašāka mēroga struktūru saprātīgai adaptēšanai Latvijas demogrāfiskās sarukšanas un iekšējās pārstrukturēšanās apstākļos.

Gan 2015. gadā – līdz ar ekselentiem partneriem no Certus domnīcas (Kārlis Krēsliņš, Uldis Spuriņš, Daunis Auers, Vjačeslavs Dombrovskis) argumentējot nepieciešamas pārmaiņas nodokļu sadales sistēmā un dažu citu ekonomiskās attīstības instrumentu pārveidošanā, lai patiesi varētu veicināt industriālu uzņēmumu ienākšanu dilstošā agrobiznesa sektora izstumto darba resursu absorbēšanai salīdzinoši tuvu viņu dzīvesvietām, kas būtu ļāvis turpināt efektīvāk izmantot ilgā laikā izveidoto publisko infrastruktūru šo cilvēku dzīvesvietu teritorijās.

Bet 2019. gadā – vēl krietni pirms Saeimas politiskā lēmuma par ATR turpināšanu pieņemšanas – LU zinātniskajā konferencē vēlreiz publiski nākot klajā ar plašu teritorijas attīstības izaicinājumu definējumu, tajā skaitā parādot visas Latvijas teritorijas dramatisko ekonomisko atkarību no galvaspilsētas un 3 tās pievārtes pašvaldībām, vērtējot depopulācijas procesa radītos riskus publiskās infrastruktūras un pārvaldības turpmākai finansēšanai un jau ieskicējot pārvaldības reformas risinājuma konceptuālu piedāvājumu, tajā skaitā kā vienu no scenārijiem vērtējot arī pašvaldību vienkāršas palielināšanas scenāriju.

Līdz ar to neizbēgami esmu īpaši padziļināti sekojis līdz ar 2020. gadā nobalsotā jaunā **Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma** pieņemšanas procesam (turpmāk tekstā Jaunā Reforma vai JR). Šajā pieredzē un zināšanās ir balstīts mans tālāk izklāstītais viedoklis. Tā izklāsts strukturēts vairākās sadaļās.

A. Valdības argumenti Jaunās Reformas vajadzībai.....	4
B. Valdības izmantotie izpētes materiāli un daži no secinājumiem.....	17
C. Dažas reformas nepieciešamības izaicinājumu argumentācijas tēmas un plaši izmantotās tēzes	24
D. Objektīvā Latvijas teritoriju pārvaldes reformas vajadzības realitāte.....	33
E. Kopvērtējums.....	37

Šajā savā viedoklī dominējoši, ja ne vienmēr, esmu balstījies uz oficiālos dokumentos un, atsevišķos gadījumos, medijos publicētos politiķu publiskos izteikumos fiksētajām nostādnēm un formulētajām pieejām.

Lielākajam vairumam manā vērtējumā izmantotajiem faktiem ir pievienotas atsauces uz avotiem, kas noformētas kā, piemēram, [1'], kur skaitlis nozīmē avota numuru nobeigumā pievienotajā avotu sarakstā.

Pielikumos ir pievienots lielāka apjoma ilustratīvais un/vai citādi argumentācijā izmantotais vizuālais un skaitliskais materiāls

A. Valdības argumenti Jaunās Reformas vajadzībai

Doma par teritorijas attīstības pārvaldības reformas iespējamu vajadzību publiskajā telpā izskanēja jau Saeimas šī sasaukuma priekšvēlēšanu periodā.

LR valdība VARAM personā Jaunās Reformas pieņemšanas procesā ir centusies definēt šādas reformas vajadzību un sasniedzamos mērķus, un šīs vajadzības argumentācija ir evolucionējusi, tomēr ne elastīgi, saglabājot politisko deklarativismu un iekšējo mērķu un risinājumu nesaskaņotību.

A. 1. Politiskie programmatiskie uzstādījumi Saeimas vēlēšanu procesā

A.1.1. Politisko spēku uzstādījumi

Vairākas politiskās partijas priekšvēlēšanu programmās bija „pieskārušās” teritoriju attīstības un pārvaldības jautājumiem.

1.1.1. Attīstībai/Par!

A. Īstenošim divas reģionālās stratēģijas - Lielrīgai un Latvijas reģioniem

(a) **Katram reģionam** tiks izstrādāts savs attīstības plāns, kas kalpos par pamatu Eiropas fondu plānošanai. Šī pieeja dos iespēju koncentrēt reģionālo attīstību un vairums Eiropas fondu naudas nonāks Latvijas reģionos

(b) **Latvijas reģionos** īstenošim vienotu attīstības plānu, lai izmantotu katra novada stratēģiskās priekšrocības. ... Veidosim strukturētu un aptverošu industriālo politiku, kuras mērķis ir reģionu stratēģisko priekšrocību izmantošana.

B. Apvienosim pašvaldības,

(a) **lai četrus gadus laikā to skaits sasniegtu apmēram 40.** Katrā pašvaldībā būs pieejami labi izglītības, kultūras, sociālās un veselības aprūpes pakalpojumi. Vismaz viena laba vidusskola, profesionālā izglītība, mūžizglītības centrs, kultūras centrs, veselības centrs vai slimnīca - tas būs jaunā novadu tīkla pakalpojumu grozs katra novada iedzīvotājiem.

1.1.2. Nacionālā apvienība

A. Līdzsvarojot izaugsmi reģionos, veicināsim arī mobilitāti,

dodot iespēju cilvēkiem elastīgāk sekot darbaspēka tirgus izmaiņām Latvijā un samazinot emigrāciju

1.1.3.Jaunā vienotība

A. redzējums par reģionālo politiku

Reģionālā politika stipriem novadiem; Valsts pārvaldes atbalsta funkcijas reģionos;

1.1.4.JKP

A. priekšvēlēšanu programmā nekas.

B. Bet G.Eglītis debatēs izteicies :

“Nepieciešami jaudīgāki novadi, kas spēj efektīvāk risināt iekšējos sociālos jautājumus. Jāveido reģionālie attīstības centri. Neizlēmīgas reģionālās politikas dēļ ievērojama darbaspēka daļa reģionos netiek efektīvi izmantota.”

1.1.5.KPV.LV

A. priekšvēlēšanu programmā nekas.

B. Bet J.Vitenbergs debatēs izteicies

“Latvija būs stipra tikai tādā gadījumā, ja mums būs arī attīstīti reģioni”

1.1.6.ZZS

A. Īstenošim policentrisku reģionu attīstību,

atbalstot pilsētu, lauku ekonomisko un sociālo sadarbību. Izmantosim Rīgas kā galvaspilsētas priekšrocības.

1.1.7.Saskaņa

A. Veicināsim reģionu attīstību,

veidojot deviņus reģionus ap lielajām pilsētām, katram izstrādājot attīstības programmu

A.1.2. Vērtējums

Vērtējot no vēlētāju mandāta konkrētajam risinājumam saņemšanas aspekta,

tikai viena no vēlāk Saeimā ievēlējām partijām bija guvusi skaidru vēlētāju mandātu attīstīt vietējo pašvaldību reformu. Bet arī tas secīgajā uzskaitījumā bija tikai otrais teritoriju attīstības politikas elements, programmatiski neatdalīts no reģionu esamības un stiprināšanas.

Visas pārējās partijas, bet arī pati apvienība Attīstībai/Par runāja par reģionālo attīstību, tās politikas stiprināšanu

Vēlētāji 2018. gada Saeimas vēlēšanu procesā nav snieguši valdībai plaši atbalstītu mandātu vietējo pašvaldību reorganizācijai. Drīzāk pretēji – tika solīta (prezumējot attiecīgās vēlētāju kopas vēlmi) reģionu līdzsvarotākas attīstības politikas stiprināšana.

A. 2. Apstrīdētās reformas sākotnējais process un to virzošās valdības sākotnējie uzstādījumi

A.2.1. 2008. gada Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likuma izpilde

Šā likuma Pārejas noteikumu 24. punkts nepārprotami noteica, ka:

Ministru kabinets: līdz 2013.gada 31.decembrim sagatavo un iesniedz Saeimai likumprojektu par apriņķu izveidošanu.

Šo likumu MK nebija izpildījis līdz pat Strīdus likuma sagatavošanas uzsākšanas brīdim.

Un nebija veicis arī politikas plānošanas dokumenta izstrādi, kurš būtu noslēdzies ar Saeimā iesniegtu likumprojektu, kas noteiktu svītrot no spēkā esošā likuma gan tā 4. panta 1) daļu, gan 5. pantu, gan pārejas noteikumu 24. punkta 1.daļu.

Cik man zināms, valdības un Saeimas sastāva maiņa nevar tikt uzskatīta par iemeslu likuma neizpildei.

A.2.2. 2019. gada VARAM informatīvais ziņojums

2019. gada 5. februārī Ministru kabinets zināšanai pieņēma VARAM iesniegto informatīvo ziņojumu "Par turpmāko rīcību administratīvi teritoriālās reformas pabeigšanai". [20.]

Sākotnējais Informatīvajā ziņojumā formulētais uzstādījums (šoreiz, pat neiedziļinoties tā pamatotībā un tās argumentācijā) ir konkrēti īss: „... līdz ar to ATR pabeigšana ir nepieciešama, lai:

- visas pašvaldības spētu pilnvērtīgi un patstāvīgi veikt savas autonomās funkcijas,
- iedzīvotājiem tiktu nodrošināti kvalitatīvi un izmaksu ziņā efektīvāki pakalpojumi,
- veicinātu reģionālās un nacionālās nozīmes attīstības centru administratīvu sasaisti ar apkārtējām funkcionālajām teritorijām
- un lai būtu iespēja turpināt valsts pārvaldes decentralizēšanu, nododot pašvaldībām atsevišķas valsts pārvaldes funkcijas un palielinot pašvaldību atbildību par savas teritorijas pārvaldīšanu.

Kopumā tas patiešām ir saistāms ar 2008. gadā nolemtās Reformas turpināšanu/pabeigšanu.

Ziņojumā iekļautā laika grafika administratīvi teritoriālās reformas pabeigšanai 1. punktā teikts, ka:

„1.Konceptuāla vienošanās par ATR pabeigšanas pamatprincipiem – 2019. gada februāris.”

MK sēdes protokolā nav fiksēts, ka būtu veiktas kādas izmaiņas šajā formulējumā.

Jāpiezīmē, ka tajā brīdī publiski nebija pieejams

- neviens novērtējums, kas apliecinātu kādas pašvaldības nespēju nodrošināt likumos tām noteikto autonomo funkciju izpildi salīdzināmā kvalitātē un pieejamībā, bet bija skaidri redzama vien nespēja adaptēt pamatizglītības sniegšanas sistēmu jaunajiem izaicinājumiem, kas patiesībā ir vien daļēji pašvaldību, bet arī valsts centrālās pārvaldes kompetencē, kā arī atsevišķi neorganizētības vai citādas ne labas rīcības rezultātā notikuši būtībā nesaimnieciski resursu izlietošanas gadījumi (par to pamatotību nebija iespējams pārliecināties, jo Valsts kontroles pētījums tīmeklī norādītajā adresē šī viedokļa tapšanas laikā nav atrodams).
- un neviens novērtējums, ka teritoriāli un iedzīvotāju skaita ziņā lielākas pašvaldības būtu ekonomiski attīstītākas. Gluži otrādi -

visi Latvijā veiktie pētījumi liecināja, ka **līdzsvarotas reģionālās attīstības politikas iztrūkuma apstākļos efektīvs ir tikai viens teritorijas attīstības faktors - attālinātība no galvaspilsētas** un, daļēji - no nozīmīgas pilsētas. Fiziskā un komunikatīvā attālinātības satiksmes artēriju pieejamība un ceļā pavadāmais laiks.

Ilustratīvam ieskatam 1. pielikumā pievienota iedzīvotāju skaita pārmaiņu procesu ilustrējoša karte, kura uzskatāmi parāda, ka līdzīgos no Rīgas attālumos esošās pašvaldībās, neatkarīgi no to lieluma iedzīvotāju skaita sarukums ir līdzīgs. Bet, ja ievērtējam arī teritorijas iekšējo demogrāfisko struktūru (novecošanos un bērnu klātbūtni), daudzos gadījumos relatīvi mazākās pašvaldībās tā ir pat labāka salīdzinājumā ar tuvējām iedzīvotāju skaita ziņā pat lielākām teritorijām. Skatīt 3. pielikuma karti.

Neizpildot Attīstības plānošanas likuma [9.], vismaz 5. pantu, kas, nosaka Attīstības plānošanas pamatprincipus (tostarp - ilgtermiņa attīstības princips, interešu saskaņotības princips, līdzdalības princips), un Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumus [17.], kas nosaka Politikas plānošanas dokumentu veidus (pamatnostādnes, plāns un konceptuāls ziņojums), to pielietojuma gadījumus un nepieciešamo saturu,

VARAM bez diskusijām ar sabiedrību, bez pamatnostādnēm, bez plāna, bez konceptuāla ziņojuma virzījusi izskatīšanai valdībā likumprojektu "Administratīvi teritoriālās reformas turpināšanas likums".

A.2.3. 2019. gada marta VARAM sagatavotais un MK apstiprinātais likumprojekts

2019. gada 18. februārī datēts VARAM sagatavotais likumprojekts "Administratīvi teritoriālās reformas turpināšanas likums".

2019. gada martā valdības izskatītā dokumenta „Likumprojekta “Administratīvi teritoriālās reformas turpināšanas likums” sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumā (anotācijā)” definētais 1998. gadā iesāktās teritoriālo reformas turpināšanas (turpmāk tekstā - **Jaunā reforma**) **mērķis jau bija pavisam cits** nekā februārī skatītajā Informatīvajā ziņojumā, un tas ir formulēts kā:

„Līdz 2021. gadam **izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas ar vietējām pašvaldībām**, kas spēj nodrošināt likumos tām noteikto autonomo funkciju izpildi salīdzināmā kvalitātē un pieejamībā, sniedzot kvalitatīvus pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām” [20.]

Pēc būtības tas nozīmē nevis uzsāktās reformas pabeigšanu (tajā kā neizdarīts darbs palikusi sadaļa par 2. līmeņa pašvaldību - apriņķu- izveidošanu ar varbūt iespējamu, nepieciešamības gadījumā kādu vietējo pašvaldību robežu pārskatīšanu, ja tās kvalitatīvi nepildītu savus uzdevumus), bet gan jaunas reformas uzsākšanu.

Pretēji vispārpieņemtajai kārtībai [9.], [17.]

pārkāpjot praktiski visus Attīstības plānošanas likuma 5. pantā noteiktos attīstības plānošanas pamatprincipus, faktiskā slepenībā, bez konsultēšanās ar ieinteresētajām pusēm - tika izvēlēts risinājums bez citu alternatīvu formulēšanas un izvērtēšanas, nevērtējot to kontekstā ar citiem teritoriju attīstību un pārvaldību izšķiroši ietekmējošiem instrumentiem, kā arī neievērojot spēkā esošajā Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumā paredzēto teritoriju pārvaldības pašvaldību divlīmeņu struktūru, uz kuras koncepciju balstoties, tika noteiktas vietējo pašvaldību robežas 2008. gadā.

Jaunās Reformas noteiktā mērķa sasniegšanai tika izvēlēts ceļš – ATR īstenošana bez citiem pavadošiem pasākumiem, kam būtu būtisks sakars ar mērķa sasniegšanas veicināšanu.

Pretēji vispārējam politikas attīstības procesa noteikumam un demokrātiskai praksei, **melīgi to paslēpjot** aiz apzīmējuma „uzsāktās reformas turpināšana” – **tika uzsākta praktiski pilnīgi jaunas reformas** (tālāk tekstā ‘Jaunā reforma vai- JR’) **praktiska īstenošana vispār bez alternatīvu risinājumu izskatīšanas un bez sabiedrības iesaistes.**

Šādi, manā ieskatā, tika pārkāpts Attīstības likuma un tam pakārtotie MK apstiprinātie Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumu normas, sākot ar Attīstības likuma 10. pantu:

„Valsts un pašvaldības institūcijas atbilstoši savai kompetencei izstrādā attīstības plānošanas dokumentus pēc savas iniciatīvas, izpildot augstākas institūcijas uzdevumu, kā arī tad, ja attīstības plānošanas dokumentu izstrādi paredz normatīvais akts.”

Tālākā procesa leģitimizācijai, bez diskusijām un izpratnes par tā saturu, valdība šajā likumprojektā noteica Jaunās reformas mērķi:

„Līdz 2021. gadam **izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas ar vietējām pašvaldībām**, kas spēj nodrošināt likumos tām noteikto autonomo funkciju izpildi salīdzināmā kvalitātē un pieejamībā, sniedzot kvalitatīvus pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām”.

Šajā formulējumā nosakot 3 lietas, no kurām 2 ir būtiskā pretrunā ar Eiropas vietējo pašvaldību hartu [10.], bet viena ir vispār neizpildāma. Un konkrēti:

- (a) par pašvaldību pamatuzdevumu ir visai tieši noteikts būt par pakalpojumu sniedzējiem savas teritorijas iedzīvotājiem.

Kaut **Hartas 3. panta 1. daļa nepārprotami saka:**

„Vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs.”

‘Regulēt un vadīt’ un nevis **„sniegt pakalpojumus”**.

Arī **Satversmes tiesa savā 2018.gada 29.jūnija spriedumā lietā Nr.2017-32-05** cita starpā pašvaldības lomas kontekstā nepārprotami norāda uz pašvaldības primāro lomu būt iedzīvotāju pašpārvaldes institūcijai:

„Atbilstoši tam pašvaldība institucionālajā aspektā ir īpaša valsts pārvaldes (jeb publisko lietu pārvaldīšanas) forma –pašpārvalde–, kuras augstākais orgāns –dome –ir demokrātiski tieši leģitimēta, proti, pašvaldības iedzīvotāju ievēlēta valsts pārvaldes institūcija.”

Savukārt funkcionālajā aspektā

„...valsts pārvalde atbilstoši demokrātijas principam un pašvaldības principam ir organizējama subsidāri, proti, nozīmīga vietēja rakstura, t. i., vietējās sabiedrības, vajadzību un interešu pārvaldīšana nododama pēc iespējas tuvāk pašiem iedzīvotājiem viņu organizētai pašpārvaldei jeb pašvaldībai. Tādējādi tiek nodrošināta vietējo iedzīvotāju visplašākā iesaistīšana kopējo mērķu un interešu sasniegšanā.”

- (b) Par izveidošanas kritēriju likumprojekta formulējumā noteikts „ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas”, nekādi (ne šeit, nedz vēlāk kādā citā dokumentā) nepaskaidrojot, kas ar to saprotams.

Tiek noteikts mērķis, kurš savā būtībā, neveicot kādas citas sociālekonomiskās politikas būtiskas pārmaiņas, dotajos apstākļos ir neizpildāms.

Par šā mērķa izpildes principiālu neiespējamību vairāk šā viedokļa B. 3. sadaļā „Attīstīties spējīgu administratīvās teritoriju definēšana”.

- (c) Un pietiekami tieši ietverts pakalpojumu sniegšanas efektivitātes kritērijs: „...un sniedz iedzīvotājiem kvalitatīvus pakalpojumus par samērīgām izmaksām”, kas arī ir pretrunā Hartā noteiktajai vietējās pašvaldības izpratnei. .

Tieši šis arguments tika un turpmāk tiks plaši tiek izmantots visās vēlākajās publiskajās debatēs.

Bet iedzīvotāju piedalīšanās iespējas efektīvi piedalīties valsts pārvaldē vispār netiek pieminētas, ne šajā nolēmumā, ne jelkurā no tālākajiem dokumentiem un diskusijām.

Bet, no reformas attīstības plānošanas procesa viedokļa, pieļauj būtībā nepiedodamu kļūdu, iespējams, ievērojot faktu, ka izvērtējums par atteikšanās no apriņķu izveidošanas iespēju vēl nav noticis, pasakot, ka,

„4. pants. Ministru kabinets līdz 2020. gada 31. decembrim iesniedz Saeimā ziņojumu, kur izvērtēts valsts reģionālā administratīvi teritoriālā iedalījuma (apriņķu) izveidošanas pamatojums”

Ar to, pirmkārt, indicējot, ka šāda iespēja, protams, joprojām ir spēkā (likums to nosaka), bet atceļot šā risinājuma ievērtēšanas iespējas plāntās reformas ietvaros veidojamo teritoriju mērogu noteikšanai, atbilstīgi subsidiaritātes principam.

A.2.4. Saeimas nolēmums

2019. gada 21. martā Saeima, balstoties uz MK iesniegumu (likuma „Par administratīvi teritoriālās reformas turpināšanu” projekts līdz ar tā anotāciju, MK 2019. gada martā apstiprināts), pieņēma lēmumu „Par administratīvi teritoriālās reformas turpināšanu” [14.]

Šis nolēmums kļuva par valdības karogu visā pārējā reformas procesa attīstībā sevis faktiski voluntāri izvēlētajā virzienā. Virzienā, kas nozīmēja faktiski pilnīgi jaunas reformas uzsākšanu. Bez vienošanās par pamatprincipiem, sasniedzamiem uzdevumiem, kritērijiem.

Tas **saglabāja nemainītu valdības piedāvāto reformas mērķi:**

„Līdz 2021. gadam izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas ar vietējām pašvaldībām, kas spēj nodrošināt likumos tām noteikto autonomo funkciju izpildi salīdzināmā kvalitātē un pieejamībā, sniedzot kvalitatīvus pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām”.

Šis nolēmums tomēr neparedzēja atteikšanos no likumā paredzētās divu līmeņu pašvaldības struktūras un nenoteica, ka turpmāk būtu jābūt tikai viena līmeņa [vietējām] pašvaldībām.

Vēl vairāk – pastiprinot iepriekš valdības jau pieļauto kļūdu -

Likumprojektā tā bija piedāvājusi noteikt, ka valdībai jāiesniedz Saeimā līdz 2020. gada 31. decembrim „ziņojumu, kur izvērtēts valsts reģionālā administratīvi teritoriālā iedalījuma (apriņķu) izveidošanas pamatojums”,

un kas bija vairāk nekā gadu pēc Saeimai piedāvātā cita pieprasījuma Ministru kabinetam, konkrēti: „Ministru kabinets līdz 2019. gada 1. decembrim izstrādā un iesniedz Saeimā likumprojektu, kur nosaka: 1) valsts administratīvi teritoriālo iedalījumu, to veidus un teritoriju izveidošanas kritērijus; ...”

noteiktā termiņa,

Saeima šo reģionālā administratīvi teritoriālā iedalījuma (apriņķu) izveidošanas pamatojuma ziņojuma termiņu vispār atceļ, faktiski to padarot par pilnībā neobligātu

Tādējādi bez publiskas diskusijas Saeima maina 1998. gadā uzsāktās un 2008. gadā nolemtās reformas būtību, kas paredzēja, ka, sekojot subsidiaritātes principam, funkcijas, kuru izpildes mērogs ir pārāk mazs vietējās pašvaldības teritorijās, tiek kopīgotas un nodotas izpildei apriņķiem.

It kā tas varētu būt kompromiss pret tiem koalīcijas partneru deputātiem, kas tomēr saglabāja viedokli par 2 līmeņu pašvaldību sistēmas esamības mērķtiecību, kas nodrošinātu divu uzdevumu sabalansēšanu – plašāku pārvaldības mēroga teritoriju izveidi lielās infrastruktūras un citu plašu projektu attīstības un kopjautājumu risināšanai ar vietvaru tuvu esamību vietējiem iedzīvotājiem vietējo teritoriju izaicinājumu risināšanai.

Jāuzsver, ka reformas **būtības maiņa joprojām notiek bez alternatīvu izvērtēšanas un bez jebkādas saskaņošanas ar sabiedrību un ieinteresētajām** un citām iesaistītajām pusēm.

Saeima ar nolēmumu uzdeva Ministru kabinetam iesniegt: „... Saeimai ziņojumu, kurā izvērtēts valsts reģionālā administratīvi teritoriālā iedalījuma (apriņķu) izveidošanas pamatojums”.

Vēl līdz pat šim mirklim, cik man zināms, šāds ziņojums ir tikai iesniegts izskatīšanai Valsts sekretāru sanāsmē, un publiska apspriešana nav notikusi. Gala rezultātā, aizsteidzoties priekšā vēlākiem notikumiem,

2020. gada jūnijā Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums ir pieņemts, lēmuma pieņēmējiem pat nenojaušot par valsts deleģējamu un pašvaldību apvienojamu funkciju iespējamību, **teritorijas pārvaldības struktūras nolemšanā nepieļaujot pat iespēju ievērot subsidiaritātes principu, pārskatot valsts un pašvaldību īstenojamo funkciju sadalījumu.**

A. 3. VARAM 2019. gada 12.aprīlī publiskots reformas risinājums

2019. gada 12. aprīlī VARAMinistrs Juris Pūce publisko reformas risinājumu- karti un principus. [33.]

Ar šo aizsākot būtībā procesu bez diskusiju par risināmiem uzdevumiem, sasniegšanas ceļiem. Par absolūto pamatkritēriju kopu pasludinot –

- lielums,
- reģionālo un nacionālas nozīmes centru esamība,
- vidusskola,
- patstāvīgi nodrošina likumā noteikto autonomo funkciju izpildi.

Vienlaikus jau šajā brīdī atzīstot, ka:

- Nav konkrēta rīcības plānu, kā sasniegt ATR virsmērķi - ekonomiski stiprākas pašvaldības, .
- Nav pieejami arī ekonomiskie aprēķini, kas pierādītu, ka reforma dos gaidāmo rezultātu.

Attiecībā uz reformas ieviešanas izmaksām ministrs bija atturīgs. [34.]

Ir publiski prezentēts risinājums bez alternatīvu pat identificēšanas, ekonomiskās ietekmes priekšnovērtējuma un plāna, kā sasniegt Saeimas mutē ielikto definēto reformas mērķi.

Ar šo risinājumu sabiedriskā debate, iespējams, mērķtiecīgi, tiek aizvesta sāpus no reformas būtības, pārvedot to uz vienkārši cīņu pie kartes. Bet, kā redzams vēlāk, **konkrēta rīcības plāna, kā sasniegt ATR virsmērķi ekonomiski attīstīties spējīgas teritorijas, nebūs arī līdz pat likuma pieņemšanas brīdim galējā lasījumā.**

A. 4. 2019. gada maija VARAM informatīvais ziņojums Ministru kabinetā

VARAM sagatavotais Informatīvais ziņojums "Par sabiedriskai apspriešanai izvirzāmo administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli" [22.] izskatīts MK 14.05.2019 sēdē.

Šajā ziņojumā, līdztekus Saeimas lēmumā noteiktajam teritoriālās reformas uzstādījumam, **MK ir izvirzījis Teritoriālās reformas papildus mērķus** valsts attīstības un iedzīvotāju labklājības nodrošināšanai:

- uzlabot valsts un pašvaldību ekonomisko izaugsmi un konkurētspēju;
- nodrošināt visas valsts pārvaldes darbībā racionālu valsts budžeta līdzekļu izlietošanu;
- izveidot vienlīdzīgu un ilgtspējīgu pašvaldību darbības sistēmu, reģionālās un nacionālās nozīmes attīstības centrus ar to lauku teritorijām sasaistot vienotā administratīvā, ekonomiskā un saimnieciskā vienībā, tādējādi radot labākus priekšnosacījumus tautsaimniecības attīstībai un pakalpojumu pieejamībai iedzīvotājiem;
- radīt mehānismus efektīvākai novadu pilsētu un novada pagastu pašpārvaldes darbībai, vairāk iesaistot tajā attiecīgo teritoriju iedzīvotājus;
- nostiprinot pašvaldību autonomiju un kapacitāti, nodrošināt subsidiaritātes principa ievērošanu;
- nodrošināt pievilcīgu vidi investīcijām un produktīvu darbavietu radīšanai, tādējādi panākot konkurētspējīgu atalgojumu un mazinot emigrāciju;
- panākt, ka pašvaldības tām likumos uzdotās funkcijas izpilda patstāvīgi.

Saturiski un analītiski šis informatīvais ziņojums pēc būtības:

- nesniedz nedz jaunu informāciju par apsvērumiem, kas liek atteikties no iepriekšējās reformas likumā noteiktā 2 līmeņu pašvaldību koncepta, nedz argumentē, kāpēc izvēlētais risinājums ir patiesi nepieciešams un kādus ieguvumus tas sniegs, nedz iezīmē, kā jaunais administratīvi teritoriālā iedalījuma modelis saistīsies ar citām politikām un institucionālām rīcībām;
- neformulē un neizvērtē alternatīvas piedāvātajam variantam;
- vispār nevērtē izvēlēto risinājuma atbilstību šajā pašā dokumentā pirmoreiz formulēto reformas mērķu sasniegšanai, (īpaši - radīt mehānismus efektīvākai novadu pilsētu un novada pagastu pašpārvaldes darbībai, vairāk iesaistot tajā attiecīgo teritoriju iedzīvotājus, nostiprinot pašvaldību autonomiju un kapacitāti, nodrošināt subsidiaritātes principa ievērošanu, uzlabot valsts un pašvaldību ekonomisko izaugsmi un konkurētspēju);
- nepiedāvā un nevērtē principus un kritērijus, pamatojoties uz kuriem sagatavots „piedāvājums” vēlākajām konsultācijā ar vietējām pašvaldībām;
- pat nepiemin izvēlēto risinājuma saistību ar kādām citām nepieciešamām un valdības plānotām teritorijas pārvaldības elementu reformām;
- noklusē, ka izvēlētais risinājums principā neatbilst šeit pat definēto mērķu sasniegšanai.

Pretēji Saeimas uzdevumam sagatavot **konceptuālo ziņojumu** (kas ir politikas plānošanas dokuments ar atbilstīgām izstrādes un satura prasībām) un tad konsultēties ar pašvaldībām, šis ziņojums, pārkāpjot Saeimas mandātu, ir **informatīvā ziņojuma statusā**, kas, atbilstīgi Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumiem, pēc sava statusa un satura pat nav uzskatāms par politikas plānošanas dokumentu un kura saturam un izstrādes kārtībai vispār nav noteiktas prasības.

Arī saturiski šajā dokumentā ir tik daudz neatbilstību, ka konspektīvi pat neiespējami par to runāt.

Piemēram, var minēt

- **definēto mērķi "radīt mehānismus efektīvākai novadu pilsētu un novada pagastu pašpārvaldes darbībai, vairāk iesaistot tajā attiecīgo teritoriju iedzīvotājus,"** kur izvēlētais risinājums, tieši pretēji, līdz ar pašvaldību skaita samazināšanos un deputātu skaita būtisku samazināšanos, iedzīvotāju iesaisti teritorijas pašpārvaldē izšķiroši vājina;
- vai **mērķi „uzlabot valsts un pašvaldību ekonomisko izaugsmi un konkurētspēju”**, kurš ar šās reformas instrumentiem – robežu maiņu un iedzīvotāju iesaistes teritorijas pārvaldībā un lojalitātes savai teritorijai saites mērķtiecīgu vājināšanu, manuprāt vispār nerisinās.

Risinājuma argumentācijā ievēribas vērtas ir vien:

- tēze par teritoriju demogrāfiskā sarukuma ietekmē radušos daudzu pašvaldību neatbilstību Likumā noteiktajiem pašvaldību izveidošanas kritērijiem.
- šī paša iemesla dēļ samilzušiem izaicinājumiem racionāla un kvalitatīva pamatizglītības tīkla reorganizācijā.
- nosauktās iespējami decentralizējamās valsts funkcijas, kuru identifikācija tālāku pielietojumu negūst.

Šajā dokumentā ir nosaukts bezalternatīvs vienlīmeņa pašvaldību risinājums, kas principā nesasniedz izvirzītos mērķus vai pat ir pretrunā ar tiem. Alternatīvas nav pat vērtētas.

Un reģionāla līmeņa pārvaldības struktūras iespējamība pat netiek pieminēta.

Teritoriju attīstības pārvaldības politikas, kā visas valsts ekonomikas un sabiedrības līdzsvarotas un atbildīgas attīstības faktors, valsts dramatiskās depopulācijas un arvien pieaugošo reģionālo sociālekonomisko atšķirību apstākļos vispār joprojām nav vērtētas.

Manā ieskatā,

VARAM risinājuma piedāvājums balstās uz pārspīlētu pakalpojumu pieejamības funkcijas izcēlumu, bet vispār neievērtējot vietējo pašvaldību nozīmi kā teritorijas iedzīvotāju kopienu centrējošam elementam un patiesi demokrātiskas valsts pārvaldes primārajai šūnai.

Man nesaprotamu iemeslu dēļ, koncepts balstās kļūdainā uzskatā, ka visus publiskos pakalpojumus jāspēj sniegt vietējām pašvaldībām saviem spēkiem.

Kļūdainā tāpēc, ka patiesībā gandrīz jebkāda veida nepieciešamos pakalpojumus, pie saprātīgas organizācijas patiesībā var sniegt jebkāda tipa struktūra, kā tas neskaitāmi daudzos gadījumus praksē notiek – sākot no pašvaldību kopējām iestādēm un beidzot ar pilnīgi privātiem uzņēmumiem.

Likums par pašvaldību (7., 10., 14., 15.panti) nepārprotami norāda, ka autonomo funkciju izpildi var īstenot dažādās formās un pat principā nenorāda, ka kāda no tām, izņemot vēlēšanu organizēšanu, būtu jādara pašai pašvaldībai. [12.]

Vienīgais patiešām nedelegējamais pašvaldības pašu spēkiem nepieciešami sniedzamais publiskais pakalpojums, ja to kādas klasifikācijas ietvaros par tādu vispār var nosaukt- ir iedzīvotāju interešu pārstāvniecība atbildīgā, teritorijas dzīvi skarošā un organizējošā lēmumu pieņemšanā un izpildes kontrolē vismaz likumā noteikto autonomo funkciju izpildes jomā.

Atbilstība Reģionālās politikas pamatnostādņem [18.] nav vērtēta un pat pieminēta, kaut gan visa valsts teritorijas attīstības virzība tajā plānota caur reģionu prizmu. Faktiski plānošanas reģioni saglabājas kā būtībā mākslīga konstrukcija, kas strādā saskaņā ar pilnīgi atsevišķu likumu, ar saskaņošanas un konsultatīvajām funkcijām, bez sava nozīmīga budžeta. Tomēr šādu, mēroga ziņā plašāku pārvaldāmo teritoriju vajadzība netiek apstrīdēta. To apliecina:

- gan Reģionālās attīstības likumā paredzēto plānošanas reģionu saglabāšana - pēc būtības tie ir ar ļoti pastarpinātu organizatorisku, bet praktiski bez finansiālas sasaistes ar reģiona teritorijā esošām pašvaldībām un to iedzīvotājiem un atbildības to priekšā. Kas liedz īstenot reālus liela mēroga un plašas teritorijas aptverošus struktūras pārmaiņas un attīstības projektus;
- gan fakts, ka daudzu, ja ne visu nozaru valsts pārvaldes struktūras, patvaļīgi, atbilstīgi saviem ieskatiem, veidojot savas teritoriālās struktūras ir atzinušas, ka, gan esošais novadu- pilsētu, gan jaunais novadu- pilsētu dalījuma aptvērums ir par sīku plašāku uzdevumu risināšanai- mums ir 5 tiesu apgabali; 10 virsmežniecības; būtībā 9 VSAA teritoriālās nodaļas. Iespējams, svarīgākais ir, ka valstī ir ap 7 reģionālajām +2 Rīgas universitāšu slimnīcām veidota veselības aprūpes sistēma: ar 6 reģionālajām augstskolām un 3 Rīgas centrālajām universitātēm kodolā, un ar teritorijām vispār nesaistīta valsts profesionālās izglītības iestādēm veidota profesionālās izglītības ieguves teritoriālā sistēma. Ka pretim Strīdus likums noliek 40 būtībā nesaistītas un konkurējošas teritoriālas vienības, no kurām dažās ir slimnīcas, dažās ir augstskolas, dažās ir tiesas, dažās VSAA teritoriālās nodaļas. Patiesībā tā ir skaidra demonstrācija jaunveidotās sistēmas mēroga mazspējai risināt izaicinājumus, kas ir lielāki par vienas vidusskola audzēkņu savākšanu vienā vai divās izglītības iestādēs.

Iespēja respektēt Saeimas uzdevumu „izvērtēt valsts reģionālā administratīvi teritoriālā iedalījuma (apriņķu) izveidošanas pamatojumu” un iespēja iekļaut apriņķus veidojamajā administratīvi teritoriālā iedalījuma modelī nav pat pieminēta.

Joprojām valdības nolēmumos nav saskatāma neviena atbilstība stratēģiskās plānošanas mākas un zinātnes pamatnostādņem – situācijas vērtējums, problēmas definēšana, risinājumu alternatīvu formulēšana, novērtēšana atbilstīgi pieejamajiem resursiem un sasniedzamiem mērķiem, lēmuma pieņemšana, lēmuma īstenošana.

Ir neargumentēti un noklusēti pārkāpts Saeimas sniegtais mandāts – turpināt reformu, bet ir atklāti uzsākta jauna – uz pilnīgi citiem principiem balstīta.

Un nav sasniegts Saeimas definētais mērķis vai parādīti šā mērķa sasniegšanas ceļi un Strīdus likuma loma šo ceļu pārvarēšanā.

A. 5. Sabiedrības diskusija

Sabiedrības diskusija notiek dažādos forumos, no kuriem šeit tālāk apskatīšu divas diskusijas dimensijas

A.5.1. Saeimas uzdevumā VARAM rīkotās konsultācijas ar pašvaldībām

VARAM, formāli izpildot Saeimas nolēmumā doto uzdevumu un cenšoties izpildīt Hartu, patiešām godpilni īsā laikā nodrošināja tikšanās iespēju ar ministru visu reorganizējamo pašvaldību deputātiem.

Tā kā man nav zināma īpaši definēta prasība konsultāciju īstenošanai šās reformas īstenošanas procesā, pieturos pie vispārēja organizētu oficiālu konsultāciju procesa pazīmēm – tām ir jābūt

jēgpilnām, kā minimums protokolētām ar tajos atspoguļotiem pušu viedokļiem, apspriestiem jautājumiem un izteiktiem rosinājumiem, kopējās izpratnes elementiem, panāktajām vienošanām, un neatrisinātajiem jautājumiem. Vēlams ir fiksēts viedokļu diskusijas elements – argumentu un rosinājumu savstarpēja komentēšana, akceptēšana un argumentēta noraidīšana.

Man nav zināms, ka konsultācijas ar pašvaldībām būtu protokolētas, definējot kopējās un atšķirīgās procesa izpratnes, formulējot un reģistrējot pašvaldību pārstāvju priekšlikumus.

Man nav zināms gadījums, kad ministrija šo konsultāciju pasākumos kādreiz būtu parādījusi, kā ar šā reformas risinājuma palīdzību vispār varētu sasniegt Jaunajai reformai definēto pamatmērķi.

Tas rada priekšstatu par procesa formālu un bezjēdzīgu organizēšanu no VARAM puses, tikai formāli izpildot Saeimas 2019.gada 21. marta nolēmumu organizēt konsultācijas.

Ne velti tālākajā procesā, paralēli tehniskai diskusijai par konkrētām robežām, otro galveno nozīmi iegūst:

- strīds par konsultāciju atbilstību kaut formālajām Hartas 5 panta prasībām un par
- pašvaldību tiesībām vispār organizēt iedzīvotāju viedokļu noskaidrošanai.

Tas ļauj skaidri izvirzīt hipotēzi, ka VARAM patiesībā nevēlas noskaidrot iedzīvotāju viedokli, nevēlas uzlabot savu publisko piedāvājumu un ka reformai un piedāvātajam tās risinājumam patiesībā varētu būt citi, sabiedrībai slēpti - mērķi.

A.5.2. LPS, LLPA un augstskolu rektoru padomes sadarbībā rīkotās reģionālās konferences

LPS, LLPA un augstskolu rektoru padome, ievērojot publiskoto un saspringto Jaunās reformas attīstības procentu, 2019. gadā organizējām reģionālo konferenču ciklu ar 7 konferencēm, kur katrā no tām piedaloties gan atbilstīgā reģiona pašvaldību un iedzīvotāju pārstāvjiem, gan attiecīgās augstskolas ekspertiem, gan VARAM un nozaru ministriju pārstāvjiem, atklātā diskusijā izskatīja 2 jautājumus – vispirms VARAM piedāvātā reformas koncepta atbilstību vietējā reģiona interesēm un īpatnībām., bet arī kādu no specifiskiem nozaru izaicinājumu risinājumiem piedāvātās reformas kontekstā, tostarp veselības, transporta, veselības, finanšu, lauksaimniecības, izglītības jomās.

Balstoties uz konferenču materiāliem, ekspertu pieredzi un zināšanām, tika sagatavots konferenču cikla apkopojošs materiāls, kas vēlāk tika iesniegts gan VARAM, gan citās valsts pārvaldes institūcijās.

Lielā mērā balstoties uz šiem materiāliem, kā arī citiem teritoriju attīstības pārvaldības un pašvaldību darbības pētījumiem, vairākkārtējām diskusijām dažādos forumos LPS un LLPA, pētnieku grupa Miglavs (ekonomists), Šķiņķis (teritoriju plānošanas eksperts), Pūķis (pašvaldību sistēmu un darbības eksperts) sagatavoja konceptuālu redzējumu teritoriju pārvaldības reformas patiesai īstenošanai.

Un tas rezultējās paplašinātā Latvijas pašvaldību savienības Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas sēdē (2019/09/08), izskatītā diskusiju materiālā **Latvijas teritoriju attīstības pārvaldības reforma. Viedoklis sabiedriskai diskusijai.** [2.], par kuru **Komiteja nolēma**

„... aicināt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM) konceptuālajā ziņojumā „Par administratīvi teritoriālo iedalījumu” iekļaut LPS atbalstītos zinātnieku A. Miglava, M. Pūķa un P. Šķiņķa izstrādātos Latvijas teritoriju attīstības pārvaldības reformas

piedāvājuma priekšlikumus, **primāri veidojot reģionālās pārvaldības modeli, tam pārdalot funkcijas starp valsti un pašvaldībām un vienlaikus veicot valsts pārvaldes reformu.** [25.]”

Tātad, skaidri atzīstot jēgpilnas reformas nepieciešamību, savas kompetences ietvaros, pēc atklātas diskusijas, **pašvaldības piedāvāja savu redzējumu izaicinājuma risināšanai. Bet VARAM arī šī procesa rezultātu pilnībā ignorēja** ar 2019. gada 18. septembra MK rīkojumu Nr. 445 akceptētā Konceptuālā ziņojuma "Par administratīvi teritoriālo iedalījumu" sagatavošanas un izskatīšanas procesā šāda pašvaldība darbības procesa un tā rezultāta esamību vispār nepieminot.

Ekspertu, pašvaldību pārstāvju un teritoriju ieinteresēto iedzīvotāju pārstāvju izteiktie ierosinājumi, identificētās Jaunās reformas radītās problēmas un to risināšanas nepieciešamība - nekādu tālāku ievēribu principā neguva, un šādu pasākumu esamība nevienā no VARAM gatavotajiem dokumentiem nav pat pieminēta.

Alegoriski izsakoties,

konsultāciju process noritēja kā pilsētas švīta dīdžeja organizētas ballītes lauku klubos, kur dīdžejs atbrauc uz deju vakaru, uzliek un nospēlē savu plati ar nedejojamu mūziku, vietējie tad mēģina uzlikt savu plati ar vismaz kāda ritma mūziku, dīdžejs noklausās un pasaka, ka viņam šī mūzika nepatīk, jo tā viņaprāt ir vecmodīga, jo ritmu saturoša un tāpēc vienkārši nederīga, un tad viņi šķiras, vienā telpā it kā bijuši, bet kopā tā arī nedz sadejojušies, nedz arī pat sarunājušies.”

Bet paliekošām pozitīvām atmiņām un pat dokumentējuma par kopā būšanu.

A. 6. 2019. gada septembra VARAM Konceptuālais ziņojums Ministru kabinetā

2019. gada 10. Septembrī VARAM iesniegtais un 18. septembrī MK akceptētais konceptuālais ziņojums "Par administratīvi teritoriālo iedalījumu" nekādus jaunus uzstādījumus nenosauc un risinājuma iespējamus ceļus pat nenorāda, nesniedz alternatīvo risinājumu iepriekšēju ekonomisko novērtējumu ne valsts, ne pašvaldību līmenī. Un **principā neatbilst likumdošanā noteiktajam šāda dokumenta statusam** ko nosaka Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi [17.] - gandrīz ne pēc viena no šāda dokumenta gatavošanai noteiktajiem kritērijiem.

Tas gandrīz nesniedz citu jaunu argumentāciju nedz reformas nepieciešamībai, nedz tajā sasniedzamajiem mērķiem, nedz izvēlētajam risinājumam.

Par vienīgo papildus argumentāciju tiek nosaukts LB ekspertu veiktais pētījums „Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības?” [5.] Un kuru raksturoju šā sava dokumenta B.1.4 sadaļā. Ir citēti daži šā pētījuma secinājumi par depopulācijas procesa radītajiem izaicinājumiem.

Un no šā ziņojuma tiek izmantota tēze:

„Piemēram, Latvijas Banka 2019. gadā publicētajā diskusiju materiālā “Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības?” pēc noteiktiem aprēķiniem izsaka šādu pieņēmumu: “Balstoties uz pētījumā gūtajiem novērtējumiem, iespējams aplēst potenciālo līdzekļu ietaupījumu, ko varētu sniegt pašvaldību pakalpojumu koncentrēšana iedzīvotāju skaita ziņā lielākās administratīvi teritoriālajās vienībās. Aprēķināts, kāds būtu uzturēšanas izdevumu ietaupījums, ja vidējais iedzīvotāju skaits novados būtu attiecīgi 10 tūkst., 15 tūkst. vai 20 tūkst. (sk. att.). Potenciālais pašvaldību budžeta līdzekļu ietaupījums izglītības, sociālās aizsardzības un vispārējo valdības dienestu uzturēšanas jomā var būt ievērojams – no 17 milj. eiro līdz 130 milj.

eiro gadā. Pieņemot, ka līdzīga sakarība starp iedzīvotāju skaitu novadu pašvaldībās un uzturēšanas izdevumiem uz vienu iedzīvotāju pastāv arī novērtējumos neiekļautajām funkcijām, potenciālais līdzekļu ietaupījums būtu vēl lielāks.”

Attiecībā uz Saeimas uzdevumu Ministru kabinetam iesniegt: „... Saeimai ziņojumu, kurā izvērtēts valsts reģionālā administratīvi teritoriālā iedalījuma (apriņķu) izveidošanas pamatojums” konceptuālajā ziņojumā ir vienīgi formulējums, ka

„... Likumprojektā ir veikti papildinājumi jautājumos, par kuriem jau ir lēmis MK un attiecīgos likumprojektus virzījis izskatīšanai Saeimā, un kuri atrodas starp lasījumiem un nerada savstarpējas pretrunas jautājumos, nosakot jauno administratīvi teritoriālo iedalījumu. Tie ir: .... kā arī likumprojekts “Grozījumi Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumā” Nr: 161/Lp13, kurš 2018. gada 20. decembrī Saeimā izskatīts 1. lasījumā, izslēdzot no likuma apriņķus.”

Un tas būtībā ir pasniegts kā Saeimas lēmuma izpildes interpretācija.

Kaut gan pat arī šis likumprojekts “Grozījumi Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumā” Nr: 161/Lp13 nav ticis attīstīts atbilstīgi spēkā esošajam Attīstības plānošanas likumam.

Saeimas netiešais lēmums ATR ietvaros skatīt arī administratīvi teritoriālā iedalījuma (apriņķu) izveidošanas pamatojumu – joprojām nav izpildīts.

Tas ir pretrunā ar jērkādu plānošanas procesa veidošanas un lēmumu pieņemšanas secības loģiku.

Katram augstskolu sekmīgi un patstāvīgi beigušam cilvēkam ir saprotams, ka

- (a) lielums ir atkarīgs no funkcijas, un
- (b) ka dažādas funkcijas prasa dažādus mērogus
- (c) ka plānošanai ir vairāki posmi (var gan būt dažādi formulējumi, agregācijas pakāpes, tomēr saglabājot šo būtību):
  - a. situācijas apzināšana;
  - b. problēmu identificēšana
  - c. risinājumu ceļu variantu apzināšana
  - d. apzināto variantu izvērtēšana no rezultātu sasniegšanas un resursu patēriņa aspekta
  - e. lēmuma pieņemšana
  - f. īstenošanas plāna izveide.

Šajā procesā jēgpilni nav vērojams neviens no šeit nosauktajiem elementiem.

Ir vien sniegts redzējums par jauno iekārtojumu, un tā izveidē izmantojamajiem kritērijiem.

Tā kā vēlākā diskusija Saeimā parādīja šo kritēriju neatbilstību reālu risinājumu izveidošanai, tos vispār svītrotot no dienaskārtības, šeit pie tiem pat nepakavēšos.

Kaut īpašas diskusijas vērti būtu gan (2) Novada teritorijā ir reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centrs, gan (4) iespējama ilgtspējīga teritorijas ekonomiskā attīstība, un pašvaldībai ir spēja teritorijai piesaistīt nozīmīgas investīcijas, gan (5) iespējams izveidot efektīvu izglītības, veselības aprūpes un sociālo pakalpojumu iestāžu tīklu, sabiedriskā transporta un ceļu tīklu, kā arī komunālās saimniecības tīklu. Un īpašas uzmanības vērts būtu (7) Pietiekams skolēnu skaits vismaz vienai perspektīvai vidusskolai – pilnīgi voluntāri pieņemot, ka vidusskolas esamība konkrētas pašvaldības īpašumā būtu pašvaldības esības centrālais elements.

Ir maldinoši ziņot sabiedrībai, ka tikai tās teritorijas, kurā fiziski atrodas dotā skola (vai slimnīca, vai stadions, vai ...), pašvaldība finansē šā objekta uzturēšanu.

Patiesībā skolu finansē savus bērnus tajā sūtošā pašvaldība (bet norēķinu īstenošana, mūsdienu tehnoloģiju laikmetā ir procedūra, kuru par sarežģītu var padarīt tikai kādas detalizētas valsts apstiprinātas procedūras), slimnīcu un medicīnas procedūru veicēju finansē- valsts un ārstētais pacients, stadionu un sporta halli – tā lietotāji. Ja tas tā nav – šis objekts vispār ir nepamatoti uzbūvēts vai iekārtots, un par to nav pat vērts diskutēt.

No šajā ziņojumā sniegtās informācijas nepārprotami izriet, ka konsultāciju ar pašvaldībām un VARAM uzmanības punkts kopumā vispār nav bijušas reorganizējamo teritoriju kopienas, viņu intereses, vērtības, līdzšinējais redzējums par savu teritoriju attīstību un tās perspektīvām, apvienojamajām teritorijām piemītošie attīstības resursi un to saskanība.

Arī šā dokumenta B.1.4 sadaļā nosaukto iemeslu dēļ varam droši apgalvot, ka **piedāvātā reformas modeļa** ietekmes sākotnējais ietekmes ekonomiskais novērtējums vispār nav veikts, ne velti anotējošajā pavaddokumentā ierobežoties ar tikai reformas procesa tiešo izdevumu Valsts budžetam piestādāmā rēķina novērtēšanu.

Process vispār ir noticis pilnībā neatbilstīgi jēlkādas korektas plānošanas procesa prakses principiem.

B. Valdības izmantotie izpētes materiāli un daži no secinājumiem

B. 1. VARAM (un valdības) izmantotie izpētes materiāli

B.1.1. 2008. gada reformas rezultātu vērtējums

Pēc 2009. gadā īstenotās administratīvi teritoriālās reformas valdības struktūras ir veikušas tikai vienu publiski pieejamu **pētījumos nebalstītu** veiktās reformas rezultātu novērtējumu, Saeimas 2012. gada lēmuma ietekmē gatavojot VARAM 2013. gada informatīvo ziņojumu „Administratīvi teritoriālās reformas izvērtējums”. [22.]

Šajā informatīvajā ziņojumā vērtējuma sadaļā nav pat pieminēts, ka reformas īstenošanā vispār nav izpildīta 2008. gadā pieņemtajā **Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumā** noteiktā koncepcija par 2 līmeņu pašvaldībām.

Savukārt

veiktajā novērtējuma daļā **vispār nav vērtēta 2008. gada reformas ietekme nedz no ietekmes uz teritoriju attīstību pēc veiktā reformas, nedz no 2. līmeņa pašvaldību neizveidošanas ietekmes aspekta.** Formulētie secinājumi ir virspusēji un pretrunīgi.

Citu nekvalitātes piemēru uzskaitījums un analīze prasītu pilnīgi atsevišķu analītisku recenziju.

Uz šī ziņojuma pamata

MK patvaļīgi neizpilda Saeimas ar likuma Pārejas noteikumu 24. punktu noteikto pienākumu: „...Ministru kabinets līdz 2013. gada 31. decembrim sagatavo un iesniedz Saeimai likumprojektu par apriņķu izveidošanu”.

Vienlaikus tiek „ievazāta” tēze par „Pašvaldību administratīvo teritoriju neatbilstība likuma prasībām”.

Patiešām, likums patiešām paredzēja noteiktus kritērijus pašvaldības izveidošanai, tomēr tā normas (Likuma 6. un 7. pants) noteica, ka tā ir svarīga „Izveidojot vai likvidējot novadu (pilsētu), kā arī grozot tā robežu, tiek ievēroti šādi noteikumi....”.

Bet Likums neuzlika par pienākumu tālākās darbības laikā veikt pārmaiņas robežās, lai pašvaldību teritorijas vienmēr atbilstu noteiktajiem kritērijiem. Un pati Saeima, jau Likuma pieņemšanas brīdī pauda, ka šīs normas ir ne obligātai izpildei izmantotas vadlīnijas, izveidojot pašvaldības, kas jau 2008.-2009. gadā neatbilda kritērijiem.

B.1.2. Publisko individuālo pakalpojumu teritoriālā izvietojuma analīze atbilstoši apdzīvojumam

2015. gadā Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM) pasūtījumā veiktais Personu apvienības: SIA „Grupa93” un SIA „Karšu izdevniecība Jāņa sēta” pētījums par publiskajiem individuālajiem pakalpojumiem [28.].

Šajā pētījumā lieliski analizēta tā saukto publisko pakalpojumu sniegšanas punktu sasniedzamība. Tiesa gan, ne vienmēr ir korekti nošķirta valsts un pašvaldību lomas gan pēc savstarpējām šo valsts pārvaldības līmeņu atbildības atšķirībām, gan pēc lomas pakalpojumu sniegšanas procesā – finansēšana, fiziska sniegšana ar pašvaldībai piekrītošu vienību starpniecību, vai katalizēšana un organizēšana.

Tomēr par galveno izaicinājumu pētījumā tiek atklāti ar plašu teritoriju depopulāciju saistītie problēmjautājumi.

Ir arī parādīta un rekomendēta daudzveidīgie iespējamā pakalpojumu pieejamības risinājumi.

Pētījums izteikti orientēts uz iedzīvotāju patērējamo pakalpojumu pieejamību, bet tajā vispār netiek skarti sabiedrības un tās kopienu organizācijas aspekti, pašvaldību institucionālā darbība.

B.1.3. Valsts kontroles 2017. gada revīzijas ziņojums Vai novadu pašvaldības nodrošina pakalpojumus iedzīvotājiem par samērīgām izmaksām?

Diemžēl ar šo pētījumu un tā rekomendāciju atbilstību vēlākajiem lēmumiem un to argumentācijai šā viedokļa sagatavošanas procesā nebija iespējams iepazīties, jo nedz norādītajā adresē, nedz citur tīmeklī tas nebija atrodamas.

B.1.4. 2019. gada reformas kontekstā veikts LB pētījums.

2019. gadā Latvijas bankas eksperti Kārlis Vilerts, Klāvs Zutis, Konstantīns Beņkovskis veica ekselentu ekonometrisku pētījumu „Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības?” [5.].

Tajā, līdzās virknei citu aspektu – kā apdzīvotības attīstība, pašvaldību finansēšanas avotu un izmantošanas virzienu analīze, identificētā sakarība,

ka kopumā lielākos novados uz 1 iedzīvotāju ir mazāki tā sauktie „uzturēšanas izdevumi” no attiecīgās pašvaldības budžeta,

turpmāk tika izmatota publiskajās diskusijās kā empīriskais arguments konkrētā ATR modeļa koncepcijas apstiprināšanai un iegūstamā efekta novērtēšanai.

Ekonometriskā analīze parādījusi, ka

Kopumā iegūtie rezultāti norāda, ka **starp iedzīvotāju skaitu pašvaldībā un vispārējo valdības dienestu uzturēšanas izdevumiem uz vienu iedzīvotāju pastāv statistiski nozīmīga negatīva korelācija** - jo vairāk iedzīvotāju ir pašvaldībā, jo zemāki ir pašvaldības uzturēšanas izdevumi uz vienu iedzīvotāju vispārējo valdības dienestu pakalpojumu nodrošināšanai.

Vienlaikus: „..... **novados ar lielāku pagastu skaitu vispārējo valdības dienestu uzturēšanas izdevumi uz vienu iedzīvotāju kopumā ir augstāki**, kas varētu atspoguļot lielāku administratīvo slogu, nodrošinot pašvaldību pakalpojumu pieejamību dažādās apdzīvotās vietās. Tāpat novērtētie koeficienti norāda, ka, **palielinoties apdzīvotības blīvumam, samazinās uzturēšanas izdevumi.**”

Pētījuma autori ar ekonometrisku modeli novērtējuši iespējamo resursu ietaupījumu, apvienošanas ceļā **būtiski palielinot vienības iedzīvotāju skaitu, pie vidējā novada iedzīvotāju skaita pieauguma līdz 20 K, ietaupījumam sasniedzot 130-190 MEUR gadā.**

Autori uzsver, ka:

„Tomēr, veidojot jaunu administratīvu teritoriālo iedalījumu, būtu jāņem vērā plašs faktoru loks, kas neaprobežojas tikai ar pašvaldību budžeta izdevumiem un līdzekļu izlietošanas efektivitāti. Optimāla pašvaldību lieluma meklējumos būtu jāapsver arī vairāki teritorijas plānojuma jautājumi (piemēram, infrastruktūras esamība un citas īpatnības, kas var ietekmēt pakalpojumu pieejamību jaunveidojamo administratīvu teritoriālo vienību ietvaros) un jārisina jautājumi, kas saistīti ar labas pārvaldības principu nodrošināšanu, lai potenciālais ar pašvaldību pakalpojumu koncentrāciju saistītais līdzekļu ietaupījums pēc iespējas lielākā apjomā arī īstenotos. Jāņem vērā arī tas, ka, organizējot valsts pārvaldi pārāk lielās administratīvu teritoriālajās vienībās, var zust viena no mazu pašvaldību lielākajām priekšrocībām – ciešāka politiku saikne ar vēlētājiem, kas ļauj ne tikai labāk izprast iedzīvotāju vajadzības, bet arī vairo atbildību par pieņemtajiem lēmumiem. **Tāpēc, veidojot valsts administratīvu teritoriālo iedalījumu, svarīgi atrast līdzsvaru starp vietējo demokrātiju un lietderīgu līdzekļu izlietojumu.**

Tajā pašā laikā jāuzsver, ka pat iegūtie un publiskotie rezultāti nav viennozīmīgi – tie parāda, ka, piemēram, finansiāli ietilpīgākā pašvaldību budžeta izdevumu pozīcija „Izglītība”, 2017. gadā lielākās pašvaldībās ir relatīvi lielāka nekā mazāko grupā.

Kas parāda, ka ir vēl kādi citi, šā analītiskā modeļa neuztverti, bet būtiski izmaksu konkrētu līmeni veidojoši faktori.

Vienlaikus, pētījuma autori korekti norāda, ka

„Literatūrā pieejams plašs tādu pētījumu klāsts, kuros vērtēta iedzīvotāju skaita (un citu faktoru) ietekme uz pašvaldību budžeta izdevumiem un to efektivitāti. Lai gan pieejami pētījumi par lielāko daļu ES valstu, iegūtie rezultāti nesniedz viennozīmīgas atbildes. Vairākos pētījumos norādīts, ka lielās pašvaldībās pakalpojumu vienības izdevumi mēdz būt zemāki, jo līdz ar lielāku sniegto pakalpojumu skaitu samazinās pastāvīgo izmaksu slogs (Marija Teresa Balagera-Kolla (*Maria Teresa Balaguer-Coll*), Djego Priors (*Diego Prior*) un Emili Tortosa-Ausina (2) un Jākobs Bikers un Dāns van der Linde (3)). Lielās pašvaldības arī retāk saskaras ar grūtībām piesaistīt kvalificētus speciālistus, kas spēj efektīvāk izlietot pašvaldības resursus (Remī Pridoms (11)). Tomēr vairākos pētījumos iegūti gluži pretēji secinājumi – dažkārt mazas pašvaldības mēdz būt efektīvākas nekā lielas (Benijs Geiss (*Benny Geys*) un Vims Mūsens (*Wim Moesen*) (6), Heiki Antero Loikanens (*Heikki Antero Loikkanen*) un Ilka Susiluoto (*Ilkka Susiluoto*) (7) un Lenka Štjastna (*Lenka Štastná*) un Martins, Gregors (*Martin Gregor*) (13)).

Ir vairāki iemesli, kāpēc pētījumu rezultāti mēdz atšķirties, t.sk. atšķirīgas funkcijas, ko katrā valstī veic pašvaldības, un dažādas pašvaldību lieluma definīcijas. Šo iemeslu dēļ citu pētījumu rezultātus nevajadzētu tieši attiecināt uz Latvijas situāciju.”

Un LB eksperti uzsver, ka Latvija ir viens no retajiem izņēmumiem, kur kvantitatīva analīze nav publiski pieejama un pašvaldību budžeta izdevumi vērtēti tikai izlases kārtā – atsevišķām pašvaldībām un/vai to sniegtajiem pakalpojumiem.

Tātad **autori uzsver, ka līdz viņu pētījumu veikšanai** (un tātad arī – līdz pat VARAM 2020. gada maija informatīvajam ziņojumam) **kvantitatīvas analīzes par pašvaldību darbības efektivitāti Latvijā vispār nav pieejamas.**

Uzskatu, ka papildus jāuzsver, ka

autoru izmatotā **ekonometriskās analīzes metode ir derīga kā atbalsts esošu sakarību identificēšanai un relatīvi nelielu pārmaiņu ietekmes modelēšanai, bet VARAM piedāvātais reformas mērogs tālu pārsniedz šīs metodes sniegtās kvantitatīvās ietekmes novērtēšanas iespējas.** Uz ko arī LB eksperti savā pētījumā vispār nepretendē.

Tāpēc **varam droši apgalvot, ka piedāvātā reformas modeļa ekonomiskā ietekme vispār nav vērtēta,** ievērojot arī faktu, ka apvienošanas izmaksas un politiku (tajā skaitā – sociālās un izglītības atbalsta) saskaņošanas izmaksas vispār nav pat ievērotas, nerunājot par to vērtēšanu.

Bet Valdības Septembra konceptuālajā ziņojumā, atsaucoties uz LB pētījumu, **VARAM iekļautais novērtējums:**

„Vienlaikus VARAM uzskata, ka ietaupījums varētu būt lielāks, jo, neskaitot Rīgu un Jūrmalu, saskaņā ar precizēto modeli (34 novadu pašvaldības) vidējais iedzīvotāju skaits novados būtu **36413** iedzīvotāji,”

ir neprofesionāls (tas apliecina dokumentu autoru neizpratni par izmantoto metodoloģiju un tās ierobežojumiem), pie plānotā pārmaiņu mēroga **nepatiess** (ja ne apzināti melīgs) **un lēmuma pieņēmējus maldinošs**, jo būtiski pārspilē iespējamus izguvumus, principā neuzrādot šo izguvumu sasniegšanas izmaksas. Tajā skaitā LB kolēģu nosauktās dziļās pārmaiņas izglītības tīklā un demokrātijas zaudēšanas iespējas samērošanu ar ekonomisko ieguvumu sasniegšanas iespējām.

Piemēram, lai sasniegtu šādus izmaksu efektivitātes rādītājus, pie VARAM piedāvātā reformas mēroga, kas radītu nosauktos ~37K iedzīvotājus vienā novadā, LB metodes tieša attiecināšana plānotā efekta iegūšanai nozīmētu Vispārējo valdības dienestu (VVD) vidējā izmaksu līmeņa samazināšanu līdz 42 EUR uz 1 teritorijas iedzīvotāju. Bet LV ir tikai viena lielā pilsēta - Jūrmala ar šāda līmeņa izmaksām uz cilvēku, kas parāda šādas nekritiskas metodes tieša pielietojuma absurdumu.

Pat, ja vērtētu tikai reformas novadu daļu, piemēram, scenārijs 27200 (VARAM reformas aktuālā plāna novadu daļas interpretācija) nozīmētu, ka VVD vidēji novados samazinātos līdz kārtai 69 EUR/ iedz. gadā. Un visā Latvijā 2018. gadā bija tikai 6 teritoriālas vienības (no kurām 3 ir lielās pilsētas), kurās VVD 2017. gadā bija mazākas par šo lielumu.

Un tas nu tomēr raksturo, ka šāda nelineāras parādības apjomu pārmaiņas ietekmes lineāra interpretācija ir principā nekorekta.

Kopumā jāpiekrīt LB problēmas izvirzījumam – depopulācija rada izaicinājumus, kurus nevar atstāt neievērotus – **teritoriju pārvaldības pārmaiņas ir izšķiroši nepieciešamas – gan kā vienību palielināšana, gan kā funkciju efektīvāka organizācija, vienlaikus atrodot līdzsvaru starp vietējo demokrātiju un lietderīgu līdzekļu izlietojumu.**

B. 2. Saeimas papildus izmantots izpētes materiāls

Saeimas analītiskā dienesta sagatavots apskats „Administratīvi teritoriālās reformas iespējamā ietekme uz publiskās infrastruktūras tīklu”. [4.]

Tajā sniegts kopumā vispusīgs problēmas un iespējamo risinājumu izklāsts.

Detālāk aplūkojot vairākas publisko pakalpojumu jomas – izglītība (sadrumsstalotas pašvaldības neļauj optimizēt skolu tīklu); veselība (valstī vispār nav skaidras valsts, pašvaldību un privātās atbildības sadalījums veselības nodrošināšanas struktūru jomā), sabiedriskais transports (pašvaldības esot par mazu, lai tām deleģētu sabiedriskos pasažieru pārvadājumus), ceļu tīkls – tiek raksturots pietiekami attīstītā tīkla ceļu faktiski sliktais stāvoklis ar ticību, ka valsts izdomāto ceļu uzlabošanas plānu apvienotās pašvaldības no saviem izbrīvētajiem resursiem kopā ar valsti spēs nofinansēt.

Izprotot, ka šā apskata priekšmets saistās ar publiskās infrastruktūras tīklu, tomēr uzmanību pievērš apstākļi, ka

šim apskatam piemīt tās pašas problēmas kā VARAM Septembra Konceptuālajam ziņojumam – tas nesniedz risinājuma variantu izvērtējumu, tajā skaitā no publiskās infrastruktūras tīkla aspekta. Tāpat, arī šis ziņojums pat nepiemin demokrātijas un kopienu aspektu.

Bet tieši vietējo teritoriju iedzīvotāju praktiska iesaistes iespēja vietvaras lēmumu pieņemšanā ir primārais pašvaldību uzdevums, kā tas izriet no Eiropas vietējo pašvaldību hartas 3. pantā formulētā vietējās pašvaldības jēdziena definējuma: [10.]

1) Vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs.

(2) Šīs tiesības realizē padomes vai pārstāvju sapulces, kuru locekļus brīvi ievēlē aizklāti balsojot uz vienlīdzīgu, tiešu un vispārēju vēlēšanu tiesību pamata; tām var būt pakļautas izpildinstitūcijas. Šis princips nekādā veidā neietekmē tiesības izmantot pilsoņu sapulces, referendumus vai jebkuru citu pilsoņu tiešās līdzdalības formu, kur to pieļauj likums.

Eiropas pašvaldību harta vispār nerunā par pašvaldībām kā publisko pakalpojumu sniedzējām.

Un vārds ‘pakalpojums’ Hartā vispār nav pieminēts.

VARAM piedāvātajā un Saeimas akceptētajā Jaunās reformas risinājumā savukārt ir akcentēta vienīgi publisko pakalpojumu izpildes funkcija.

B. 3. Attīstīties spējīgu administratīvās teritoriju definēšana

Saeimas marta lēmuma „Par administratīvi teritoriālās reformas turpināšanu” kontekstā īpašu nozīmi iegūst jautājums: „Ko nozīmē attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas?”, jo tas ir noteikts par vienīgo valdībai izvirzīto uzdevumu Jaunās reformas veidošanas procesā.

Nedz likumdevējs savā 2019. gada marta nolēmumā, nedz valdība ar savām ministriju struktūrām tā arī nav formulējusi kvantificēti argumentētu izpratni, kas un kāpēc ir attīstīties spējīga teritorija, un kādi kritēriji to varētu raksturot.

Un to diemžēl mēs redzam arī šajā tiesas sēdē izskatāmās lietas pieteikumam pievienotajā lietas būtības izklāstā.

Tāpat Latvijā nav izdevies sastapt pētījumus, vai atsauces uz tādiem, kas zinātniskajā diskusijā būtu definējuši kontekstam atbilstīgu nepārprotamu kritēriju „Attīstīties spējīga administratīvā teritorija”.

Tāpēc Valdības izpratnes mēģinājumam nācās definēt savus iedomātus attīstīties spējīgas teritorijas kritēriji.

Par tādiem varam izvēlēties 3 svarīgākos aspektus pārstāvošus.

B.3.1. aspekts. Demogrāfiskais

To varam summāri vērtēt ar iedzīvotāju skaita pieaugumu.

Mums principā publiski nebija pieejama „oficiālā” demogrāfiskā prognoze vietējo teritoriju griezumā. Tāpēc, ar sev pieejamajiem resursiem, pēc attiecīgi vienkāršotas ekonometriskas metodes radīju savu iedzīvotāju skaita pārmaiņu prognozi 2018.- 2030. gada posmam. Tās grafiskā ilustrācija redzama pievienotajā 2. pielikumā.

Prognoze indicē, ka laika posmā no 2019. līdz 2030. gadam, bez būtiskām attīstības, kā arī demogrāfiskās un izglītības sistēmas pozitīvas pieejamības politikas pārmaiņām Latvijas kopējais iedzīvotāju skaits saruks vēl par 9 %, no kuriem 1,4 % jau ir noticis fakts. Šī mana novērtējuma kopējā prognoze ir līdzīga, tomēr pesimistiskāka kā Latvijas Bankas pētījumā iekļautās pašas LB prognoze un arī ANO prognoze. Bet ļoti tuva neformālās konsultācijās ar ekonomģeogrāfu Jāni Turlaju indicēto, un pašreizējā notikumu attīstība 2 gados, apliecina tās tuvību realitātei.

Attiecinot šo procesa prognozi uz vietējām administratīvajām teritorijām, iegūstam, ka ir tikai 11 pašlaik esošajā teritoriālās vienības ar pozitīvu iedzīvotāju skaita pārmaiņu prognozes vektoru, un tikai viena no tām (Ozolnieku novads) ir ārpus Pierīgas statistiskā reģiona. Un esošie Ādažu, Ikšķiles, Mārupes, Babītes un Ozolnieku novadi, pēc šī kritērija, ir attīstīties spējīgākie, bet arī vēl Carnikavas, Siguldas, Garkalnes, Stopiņu Ķekavas, Ropažu novadi.

Tātad, no demogrāfiskā aspekta vērtējot, **tikai daļa no Pierīgas statistiskā reģiona un Ozolnieku novads ir attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas. Visa pārējā Latvijas teritorija pēc šī pamatkritērija principā nav attīstīties spējīga** praktiski ne pie kādiem pašreizējiem citādi nemainītiem apstākļiem.

Tātad - **Valdība Saeimai ir iesniegusi apstiprināšanai, vismaz šajā aspektā, principiāli neizpildāmu uzdevumu.**

B.3.2. aspekts. Finansiālā ilgtspēja

Attīstības procesus iekļaujošā par teritoriju atbildīgo pašvaldību **finansiālā ilgtspēja**.

Ja teritorijas ilgtspēju vērtē pēc spējas ģenerēt ienākumus attiecīgo vietvarām nodoto funkciju un atbildības jomu pasākumu finansēšanai, tad, pieņemot, ka pašlaik ir iestājies zināms, sabiedrības resursu un vajadzību samērošanai atbilstošs, līdzsvars, varam ievērtēt reālo finanšu resursu pietiekamības pakāpi.

Tā, 2018. gadā (pēdējā periodā pirms reformas īstenošanas anonsēšanas), ar PFIF starpniecību 104 pašvaldībām valsts piedalīja 164,7 MEUR, no kuriem 78 % bija citu, tā saukto „bagātāko”, pašvaldību iemaksas finanšu izlīdzināšanas fondā, bet 36,4 MEUR bija dotācija no valsts budžeta, kuras piešķiršanas apjoms patiesībā nav prognozējams laika posmam ilgākam par nākamo budžeta periodu.

Katru nākamo gadu šīs summas ir pieaugošas, bet 2021. gadā šis deficīts papildus pieauga vēl arī Saeimas nolemto IIN sadales proporciju pārmaiņu, par sliktu pašvaldību budžetiem, rezultātā.

Bet tam pēdējo 6 gadu laikā summāri visām pašvaldībām viņu attīstīto projektu īstenošanai no valsts budžeta (ieskaitot ES fondu sniegtās iespējas) tika ieskaitīti 990 MEUR. Šo resursu attiecinājums uz 1 katras teritorijas iedzīvotāju parādīts 11. un 13. pielikumā.

Tātad, pēc būtības, patstāvīgas finanšu ilgtspējas nodrošināšanai iztrūkstošais resurss ir, secīgi:

- Jau likuma Par valsts budžetu 2021. gadam 4. pantā noteiktā **199 MEUR dotācija no valsts budžeta pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fondam 2021. gadā** – kas ir 64% no kopējiem ar pašvaldību finanšu izlīdzināšanas mehānismu dotējamās summas.
- Kopējā ar pašvaldību finanšu izlīdzināšanas mehānismu pārdalāmā summa pašvaldību budžetos ir ~12,7% no pašvaldību kopējiem uzturēšanas izdevumiem, kādi tie bija 2019. gadā. Šeit un tālāk mani aprēķini pēc [29.] datiem;
- Bet, piemēram, visas Latvijas (izņemot Rīgu un Jūrmalu) pašvaldību kopas summārās vispārējās vadības izmaksas, ieskaitot pārvaldības telpu uzturēšanu, visās reorganizācijai pakļautajā teritorijās 2019. gadā bija 133 MEUR.
- Savukārt pašvaldību no valsts budžeta iestādēm saņemtie transferti Eiropas Savienības politiku instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansētajiem projektiem deva 28 % no kopējiem pašvaldību kapitālajiem izdevumiem, ar lielāko īpatsvaru (~45%) lielajos novados un pilsētās, kas tālāki par 150 km no Rīgas.

Tātad jebkādu ar saviem pašu resursiem attīstīties spējīgu teritoriju esamība, pie pašreizējā finanšu vadības mehānisma - Latvijā principā nav iespējama. Un šī spēja nav iegūstama ar vietējo pašvaldību robežu maiņu, bet ar pilnīgi citiem mehānismiem.

Reālo finanšu resursu nepietiekamība principā neļauj runāt par teritoriju spēju ekonomiski attīstīties savu resursu ietvaros, daļēji izņemot Rīgu ar dažiem tai pieguļošajiem novadiem.

Un, arī no šāda aspekta vērtējot, **Valdība Saeimai ir iesniegusi apstiprināšanai principiāli neizpildāmu uzdevumu.**

B.3.3. aspekts. Ekonomiskā spēja

Man, kā pie publiskām institūcijām nepiederošam un valsts pasūtījumu neveicošam analītiķim, praktiski nav pieejami valsts institūciju rīcībā esošie detalizētie dati par uzņēmumu, organizāciju un to filiāļu lomu, kā arī darba migrācijas ietekmi teritoriju iedzīvotāju nodarbinātībā un ienākumu veidošanā.

Tāpēc, izmantojot publiski pieejamos datus par IIN attiecināšanu uz darbavietām un uz darbinieku dzīves vietām [31.], izveidoju izmantošanā vienkāršu, bet ļoti raksturojošu rādītāju:

Relatīvās ekonomiskās spējas indekss. Rēķināts kā

$$RESI = (IIINDD / IIINDN) - 1$$

kur,

IIINDD - leturētā IIN summa (pēc darba devēja juridiskās adreses);

IIINDN - leturētā IIN summa (pēc darba ņēmēja deklarētās adreses)

1 – vienība vieglākai rādītāja uztverei

Ja RESI ir pozitīvs, tas nozīmē, ka teritorijā tiek ģenerēts lielāks IIN apjoms, kā tiek attiecināts uz šajā teritorijā dzīvojošajiem. Un būtībā teritorija sniedz produktīva darba iespējas vairāk ļaudīm, nekā šajā teritorijā dzīvojošie.

Varētu pat teikt, ka ekonomiskās produktivitātes aspektā šī teritorija ekonomiski ir pašpietiekama un principā, pie citiem normāliem apstākļiem spētu ģenerēt pietiekamu resursu daudzumu salīdzināma vietējās varas funkciju apjoma izpildei.

Pēc 2014.-2018. gadu posma kopdatiem, Latvijā praktiski bija tikai 4 no 119 vienībām, kuras spēja ģenerēt lielāku IIN apjomu, kā tiek attiecināts uz šajā teritorijā dzīvojošajiem. Un tās ir Rīga, Mārupe, Stopiņi un Ķekava.

VISAS pārējās Latvijas vietējo pašvaldību teritorijas lielākā vai mazākā mērā ir atkarīgas no šīm 4 teritorijām: Rīga, Mārupe, Stopiņi un Ķekava.

Parādības ilustrācijas karte pievienota 4. pielikumā.

Principā līdzīgu ainu rāda arī kādreiz fragmentāri redzētie detalizētie dažu pašvaldību budžeta ieņēmumu teritoriālo izcelsmes plūsmu analīze, un arī VARAM sagatavotajos pašvaldību profilos iekļautā informācija par darbaspēka migrāciju.

Pat Daugavpils ir tieši atkarīga no Rīgas ekonomiskās jaudas.

Un nav ne mazākā pamata domāt, ka jēlkāda vietējo pašvaldību robežu maiņa, bez citu instrumentu masīvas pielietošanas, spētu šo situāciju mainīt.

Tātad, arī no šāda aspekta vērtējot, **Valdība Saeimai ir iesniegusi apstiprināšanai principiāli neizpildāmu uzdevumu.**

Šī analīze liecina, ka:

- valdībai nav bijis skaidrs ar Jauno Reformu sasniedzams mērķis.
- VARAM valdības vārdā nav veikusi ne dz ekonomiskās, ne dz citas ietekmes novērtējumu

Ar to

skaidrojama **VARAM nespēja Saeimas noteiktajā konsultāciju procesā un citās publiskajās diskusijās izskaidrot savas rīcības motivāciju un tās atbilstību Saeimas nolēmumā uzdotajam mērķim.**

C. Dažas reformas nepieciešamības izaicinājumu argumentācijas tēmas un plaši izmantotās tēzes

Šajā viedoklī jau iepriekš teikts, ka valdības, VARAM personā, piedāvātā risinājuma nepieciešamības un izvēles argumentācijā ir izmantotas vairākas atslēgas tēzes.

Uzskatu, ka par dažām no tām ir jādomā plašāk, un tad atklājas pavisam citas cēloņsakarības un no tiem izrietoši risinājumi.

C. 1. izplatītā tēze. pašvaldībām to nelielo izmēru dēļ ir ierobežota ieņēmumu gūšanas iespēja. Tāpēc tās ekonomiski ir dzīvotnespējīgas.

Šo tēzi bieži pierāda ar papildus pašu ieņēmumiem no nodokļiem nepieciešamām dotācijām no pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda. Tomēr **šeit netiek ievērtēts, ka pašvaldību spēju gūt savus likumā atļautos ieņēmumus cita starpā nosaka arī**

- **Nodokļu politika**, kas ir tikai un vienīgi Saeimas prerogatīva.
  - (a) Un tā paredz IIN neiekasēšanu par noteikto neapliekamā ienākuma apjomu, pie kam šis lielums laika griezumā ir progresējošs, un regresējošs līmeņa griezumā, ar maksimumu pie relatīvi nelieliem ienākumiem. [11.] Bet sociālekonomiskās attīstības struktūra un līmeņu atšķirības nosaka, ka teritoriāli ir būtiskas atalgojuma līmeņu atšķirības ar mazākiem atalgojumiem no Rīgas attālākās teritorijās, tātad šajās teritorijās ir relatīvi mazāka ar IIN neapliekama ienākuma daļa, bet ieviestā ar IIN neapliekamā ienākuma regresivitāte šo parādību tikai pastiprina.
  - (b) Tā paredz arī, ka ar lauksaimniecību saistītā darbība joprojām saņem būtiskus nodokļu atvieglojumus. Piemēram, ar IIN apliekamajā ienākumā joprojām neiekļauj valsts atbalsta vai Eiropas Savienības atbalsta lauksaimniecībai un lauku attīstībai ietvaros saņemtos maksājumus līdz 3000 euro gadā (IIN likuma 9.pants). Bet šāds ienākums ir visiem individuālajiem ar zemes izmantošanu saistītajiem lauku saimnieciskās darbības veicējiem. Tas būtiski samazina IIN bāzi tieši lauku teritorijās, un IIN ir noteicošais pašvaldību pašu finanšu resursu avots. Cita starpā, līdzīga norma ir iekļauta uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā.

Valsts nodokļu politikā darbaspēka nodokļu samazināšanas un lauksaimniecības darbības veicināšanas izmaksas patiesībā finansē pašvaldību budžeti, un tas notiek necaurskatāmā formātā.

Šis ir viens no svarīgiem faktoriem, kas nosaka, kādēļ tik daudzas tieši izteikti lauku teritoriju pašvaldības finansiāli ar atkarīgas no valsts subsīdijām Pašvaldību izlīdzināšanas fondam (PFIF), un ar tā starpniecību veiktajām dotācijām. Kopā 2018. gadā no šā resursa neto saņēmējas bija 104 no 119 pašvaldībām (autora analīze pēc Valsts kases datiem). Ilustratīvi tas līdz ar konkrētās pašvaldības izdevumu finansēšanas atkarības no PFIF pakāpi ir parādīts 6. pielikumā.

C. 2. Mazas pašvaldības nespēj un nevēlas piesaistīt biznesa attīstības projektus

Šajā argumentā netiek ievērtēts, ka visa nodokļu sadales sistēma ir balstīta uz teritorijā dzīvojošo iedzīvotāju maksājamiem nodokļiem (par uzņēmumu NĪ maksājami nodokļi praktiski visos novados (relatīvs izņēmums – Mārupes un Ķekavas novadi) veido patiešām niecīgi nenožīmīgu daļu.

Visi ar uzņēmumu publiskās infrastruktūras attīstību un uzturēšanu saistītie izdevumi un vides piesārņojums teritorijai un tās iedzīvotājiem ir Pašvaldību atbildība.

Bet uzņēmumu maksājami nodokļi (būtībā tikai IIN no darbinieku algas) tiek teritorijām, kur dzīvo viņu darbinieki, bet darbaspēka mobilitātes rādiuss šodienas laikmetā jau tālu pārsniedz jelkuras vietējās pašvaldības robežas, un šī mobilitāte ar laiku vēl tikai palielināsies.

Kā rezultāts parādās iedzīvotāju pretestība jelkuru jaunu infrastruktūras attīstību prasošu un jelkādu vides piesārņojumu radošu biznesa vienību attīstībai viņu pašvaldības teritorijā, kas realizējas viņu vēlēto pašvaldību attieksmē. (To kopā ar citiem cienījamiem ekspertiem K.Krēsliņu

un U Spuriņu uzsvērām jau 2015. gada Certus domnīcas publiskotajā ziņojumā *Depopulācijas izaicinājumi un reģionu attīstība*. [6.].

Bet atsevišķos gadījumos uzņēmējdarbības attīstības bremsēšanā vēl papildus iesaistās arī valdības institūcijas, piemēram Ukrainas investoru olu ražotnes projekta atcelšana Valkas novadā, arī celulozes fabrikas senā projekta Ozolsalā izbeigšana, Latvijai joprojām turpinot neapstrādātas papīrmalkas un šķeldas eksportu.

Nodokļu sadales sistēma nav produktīvu darbības attīstību teritorijās veicinoša, bet ir pat to ierobežojoša. Visi ieņēmumi saistās ar iedzīvotāju dzīves telpu, bet infrastruktūras attīstības prasītajiem pašvaldības izdevumiem nav loģisku atmaksāšanās avotu.

Šādas neatbilstības ekonomisko aspektu konkrēta novērtējuma konkrētu piemēru bija iespēja kvantitatīvi empīriski novērtēt profesionālās darbības ietvaros kādā Ādažu novada pašvaldības attīstības projektā 2020. gadā.

Un patiesībā tā ir visas valsts sabiedrības ideoloģijas stratēģiska kļūda - likt uzsvāru uz valsts atbildību iedzīvotāju labklājības nodrošināšanā un nevienlīdzības mazināšanā - tā vietā, lai par prioritāru noteiktu visu ekonomikas dalībnieku (*actors*), tostarp teritoriju pašvaldību - atbildību par produktīvas darbības attīstīšanu kā savas labklājības pamatu.

C. 3. Daudzas esošās pašvaldības ir par mazu, lai tajās varētu izveidot kvalitatīvu vidējo izglītību sniezošas un izmaksu ziņā pietiekami efektīvas izglītības iestādes.

Protams, ir taisnība, ka pie esošā izglītības sniegšanas organizācijas modeļa - izglītības struktūra (vispārējā/profesionālā, pamata/vidējā), institucionālā atbildība (pašvaldības/valsts) - 2017. gadā izstrādātā pētījuma "Optimālā vispārējās izglītības iestāžu tīkla modeļa izveide Latvijā" rekomendētais minimālais skolēnu skaits (vidusskolas posmā ir 150 skolēnu, bet vietās, kur 25 km rādiusā nav citas vidusskolas, 75 skolēni) visai daudzu atsevišķu pašvaldību ietvaros un ar to resursiem praksē nav organizējams.

Bet jautājums savā būtībā ir jārisina valsts reģionālās politikas kontekstā, definējot politisko rīcību jau relatīvi depopulēto un tālākas depopulācijas risku pakļautajās teritorijās, par kādām, dažādās šīs parādības izpausmes pakāpēs uzskatāma vismaz vairāk nekā puse Latvijas teritorijas.

Vienlaikus jāņem vērā, ka arī VARAM atzīst, ka līdztekus vispārīgajām izglītības iestādēm vidējo izglītību nodrošina arī profesionālās izglītības iestādes, kas lielākoties ir valsts iestāžu pakļautībā. Lielākā daļa no tām (40) ir koncentrētas reģionālās vai nacionālās nozīmes attīstības centros, bet vairāk nekā trešdaļa (16 no 40) atrodas Rīgā.

Bet teritorijas administratīvās pārvaldības reformas argumentācijas un izglītības tīkla optimizācijas kontekstā vispār nav skatīta un vērtēta iespēja principā mainīt vispārējās un pamata profesionālās izglītības sniegšanas tīkla citādas organizācijas iespējas, vienā tīklā apvienojot vidējās izglītības un pamatprofesionālās izglītības iestādes un šā tīkla attīstību saistot ar reģiona attīstības stratēģijām. Tāpat kā nevienas citas funkcijas kopīgošanas ar citām pašvaldībām un dalīšanas ar valsti iespējamība.

Bet piedāvātais pašvaldību organizācijas modelis ne tikai nerisina kompleksu izglītības tīkla attīstības jautājumu, bet vēl vairāk attālina no reāla risinājuma sasniegšanas, būtiski lokalizējot līdzšinējo reģionālās attīstības centru integrēšanu plašāka reģiona attīstības procesos. To apliecina piezemētais kritērijs(un mērķis) – vismaz 1 vidusskola pašvaldībā.

C. 4. Daudzas esošās pašvaldības neatbilst Likumā noteiktajiem kritērijiem

Taisnība, ka ne pēc iedzīvotāju skaita, ne dažām citām pazīmēm visai liels skaits pašvaldību jau 2018. gadā neatbilda 2008. gada Likumā noteiktajiem izveidošanas kritērijiem. Vēl vairāk – daudzas šiem kritērijiem neatbilda jau Saeimas lēmuma pieņemšanas brīdī.

Tomēr netiek ņemts vērā, ka,

- pirmkārt, tie bija izveidošanas un nevis pastāvēšanas kritēriji,
- otrkārt, šī izaicinājuma risināšanai vietējo pašvaldību līmenī varēja būt pielietojami un virzāmi apstiprināšanai Saeimā attiecīgi lokāli risinājumi.

Tas nevarēja būt par pietiekamu argumentu vienkārši atteikties no aprīņa līmeņa pašvaldību izveidošanas tādā lielumā, kas patiešām spētu uzņemt decentralizējamās valsts funkcijas, tajā skaitā .

kuras, pēc konsultācijām ar LPS un LLPA, mums bija tas gods atkārtoti identificēt savā 2019. gada viedoklī [2.].

Tāpat daži no šiem kritērijiem tika vērtēti burtiski, bet ne pēc būtības. Īpaši tas saistās ar *Latvija 2030* [13.] ietvarā iezīmēto reģionālās attīstības centru kritērija izmantošanu pašvaldības neatkarīgas pastāvēšanas tālākas izvērtēšanas nodrošināšanai.

2008. gada likums šāda kritērija esamību vispār pat nenoteica, un arī Jaunās Reformas rezultātā tika atzīta šāda kritērija absolūtas piemērojamības praktiska neiespējamība. Ieslīgšot, iespējams, politiski vai citādi angažētās diskusijās par, piemēram, Ozolnieku, Ikšķiles, Kandavas, Lielvārdes, arī dažu citu vienību turpmākas neatkarīgas pastāvēšanas iespējamību ar praktiski tikai vienu šķietami racionālu argumentu – *Latvija 2030* likumā šo novadu centru nenosaukšana par reģionālās attīstības centru, bet arī – šo novadu daudzu iedzīvotāju ikdienas saikni ar tuvējo pašvaldības teritoriju darba vai citādos jautājumos.

Tas nevarēja būt par pietiekamu argumentu vienkārši lemt par to pašvaldību faktisku likvidēšanu, kas šiem jaunieviestajam kritērijam atbilda pēc būtības, piemēram, Ikšķile, Ozolnieki, Kandava, Salacgrīva (tikai politiski par tādiem savulaik, pilnīgi citā kontekstā nebija atzīti), pilnībā nerēķinoties ar šo pašvaldību un viņu iedzīvotāju kopienu pilnīgi atšķirīgajiem profiliem un sabiedrības vērtībām.

Vēl jo vairāk – tas nevarēja būt par pietiekamu argumentu, ja citi kritēriji teritoriju robežu noteikšanas kritēriji tā arī nav nodefinēti, un, sabiedrībai saprotamā un pieņemamā formā, tādi nevarēja tikt formulēti arī Jaunās Reformas likuma gatavošanas noslēguma procesā.

C. 5. Pašvaldībā ar 15 000 pastāvīgo iedzīvotāju tās ieņēmumiem vajadzētu veidoties ap 20 milj. EUR gadā.

Publiskajās diskusijās un **Septembra Informatīvajā ziņojumā VARAM izmantotā tēze**, ka „Ja pašvaldībā dzīvo ap 15 000 pastāvīgo iedzīvotāju, tad tās ieņēmumiem vajadzētu veidoties ap 20

milj. EUR gadā, kas savukārt rada iespēju pašvaldībai būt finansiāli pašpietiekamai” **savā būtībā ir arī vienkārši neprofesionāla** vismaz 2 iemeslu dēļ -

- Latvijā, piemēram, 2018. gadā bija tikai 2 pašvaldības, kuru teritorijās pašu ieņēmumi gadā no nodokļiem uz 1 iedzīvotāju (>1333 EUR), varētu generēt šādu budžeta ieņēmumu plūsmu, valstī vidēji šis rādītājs ir tikai 845, bet atmetot Rīgu un pierīgas pašvaldības, šis rādītājs bija 686 EUR.
- Latvijā vairāk nekā 100 no 119 pašvaldībām ir darbībai nepieciešamas dotācijas saņēmēji, kas norāda, ka ieņēmumu plūsma ir nepietiekama, pēc definīcijas;

Bet, ja vērtē kopbudžetu, iekļaujot tā apjomā visus ieņēmumu avotus, tajās dažās patiešām augošajās pašvaldībās, kā, piemēram, Ikšķilei 2018. gada budžets pie tās gandrīz 10 tūkstošiem iedzīvotāju bija gandrīz 20 MEUR, Ozolnieku pie tās nu jau 10 tūkstošiem iedzīvotāju bija gandrīz 15 MEUR ar skaidru turpmāka palielinājuma tendenci. Pat perifērajai Kandavai pie tās 7,8 tūkstošiem iedzīvotāju bija gandrīz 10 MEUR.

C. 6. Mazās pašvaldībās ir ierobežota pakalpojumu pieejamība un ir salīdzinoša dārga to sniegšana.

Vispirms jāuzsver, ka

nav pētījuma vai ziņojuma, kas parādītu, ka kādas no pašvaldībām teritorijas iedzīvotājiem nebūtu pieejams likumā noteikto sniedzamo pakalpojumu klāsts. Un nav mērījumu, kas liecinātu, ka kādu pašvaldību sniegtie pakalpojumi būtu nekvalitatīvāki, vispār pat nerunājot par šo kvalitātes nomērījumu atkarību no pašvaldības lieluma.

Ir taisnība, ka ir spēkā vispārējā ekonomiskā likumsakarība, ka lielākai saimnieciskai vienībai ir relatīvi uz darbības vienību mazākas vispārējās (bieži ne ļoti korekti dēvētas par fiksētajām) izmaksas.

Un to savā pētījumā 2019. gadā ekselenti parāda arī LB eksperti. [5.]

Tomēr empīriskie novērojumi liecina, ka tie bieži ir atkarīgi no pavisam citiem faktoriem – sākot no darba organizācijas prasmēm un beidzot ar vienkārši atšķirīgām pieejām izdevumu kodēšanā grāmatvedības reģistros.

Piemēram, līdzās esošajos Ķekavas un Baldones novados Vispārējo valdības dienestu izdevumi uz 1 iedzīvotāju ir attiecībā 2:1, kamēr iedzīvotāju skaita attiecības ir 23/5,5. Baldone ir vismaz šķietami nesalīdzināmi (~ 8 reizes) efektīvāka. Līdzīgi piemēri ir vairāki. Bet, jā –

daudzos gadījumos šie rādītāji patiešām atbilst iedomātajai pareizajai likumsakarībai: mazāka vienība – lielākas relatīvās izmaksas.

Tomēr tas liecina vēl arī par finanšu disciplīnas un labas pārvaldības prakses nepietiekamu izplatību.

Arī esošajos apstākļos jau visai daudzas pašvaldības bija apvienojušas vairāku salīdzinoši dārgu funkciju izpildi kopēji izveidotās vienībās – būvvaldēs, izglītības pārvaldēs, civilās aizsardzības struktūrās, pašvaldības policijas vienībās. Tajā pašā laikā virknei pašvaldību, iespējams, nav bijis motivācijas, vēlmes vai prasmes meklēt labākus risinājumus.

Pie labas pārvaldības prakses un atbilstīgas motivācijas būtībā

ir tikai viena izdevumu pozīcija, kuras lieluma attiecība pret teritorijas iedzīvotāju skaita objektīvi patiešām saistīta ar tās lielumu - tās ir tā sauktie Vispārējās valdības dienestu izdevumi.

Mans sākotnējais vienkāršotais novērtējums liecina, ka maksimālais loģiski iespējamais, pie vislabākās apstākļu sakritības, iegūstamais līdzekļu ietaupījums vietējo pašvaldību palielināšanas rezultātā, atbilstīgi Saeimas nolemtajam vietējo pašvaldību sarakstam, ir 21 MEUR gadā uz visu Latviju 2018. gada cenās. Tie būtu kā 11 EUR gadā vidēji uz vienu Latvijas iedzīvotāju.

Un ir tikai 3 līdzšinējo novadu teritorijas, kur šis vienkāršoti novērtētais ieguvums, rēķināts kā plakana 55 % likme no esošajām vispārējā valdības dienestu izdevumiem saskaņā ar COFOG klasifikatoru, varētu būt vairāk par 50-70 EUR uz iedzīvotāju gadā.

Un šī, manā ieskatā nav dārga maksa par vietējās kopienas suverenitātes saglabāšanu, par sabiedrības plašāku iesaisti valsts pārvaldes procesos, par Hartas principu ievērošanu.

C. 7. Lielākām pašvaldībām ir lielākas iespējas piesaistīt Eiropas fondu resursus attīstības projektu īstenošanai.

Apvienošanas rezultātā iegūto lielāku pašvaldību palielinājušās spējas attīstīt un īstenot ES un valsts līdzfinansētus projektus ir būtiski pārspīlēti. To apliecina aizvadīto 7 gadu rezultātu faktiskā analīze – tās indikatīvā novērtējuma rādītāja analīze sekos nākamajā punktā.

Tā ir patiesa tēze, tikai ja runā par atsevišķu īpaši liela mēroga projektu attīstību.

Bet vienlaikus kāda liela projekta attīstība nozīmētu iespējamu atteikšanos no citu projektu attīstības, jo kopējie īpatnējie finanšu resursi (attiecināti, piemēram, uz 1 iedzīvotāju, nodokļu maksātāju vai kā citādi) apvienošanas procesā nepieaug, jo reforma nerada pamatu finanšu resursu intensīvākai ģenerēšanai, nepalielina aizņemšanās atzīto tiesību relatīvo daudzumu, bet vienlaikus ar teritorijas summārās resursu ģenerētspējas palielinājumu pieaug arī īstenojamo attīstības projektu īstenošanas vajadzību apjoms.

Un palielinātā atsevišķu lielo projektu piesaistītspēja nebūt nenozīmē, ka iegūtais iespējamais pozitīvais ieguvums kompensēs zaudējumu no ierobežotās subsidiaritātes un citu lokālā rakstura projektu attīstības iespēju ierobežošanas.

C. 8. Tēzi par lielāko pašvaldību lielāku dzīvotspēju

To bieži izmanto, bet bieži, ja ne vienmēr aizmirst citu faktoru klātbūtni. Latvijas kontekstā īpaši nozīmīga ir periferalitāte. Piemēram LLU pētnieku grupa Aleksejs Nipers, Irina Pilvere, Zane Bulderberga savā pētījumā skaidri parādīja, ka lielāka faktoriālā atkarība attīstības pirmšķietami pozitīvajiem rādītājiem ir attālumam, pirmkārt, no galvaspilsētas. [1.]

Mani pētniecības resursi (informācijas pieejamība un šai analīzei atvēlamais laiks), protams, ir ierobežoti, tāpēc dotās tēzes pārbaudei izmantoju salīdzinoši vienkāršotu, tomēr caurskatāmu un viegli pārbaudāmu (atārtojamo) metodi, kas ir viens no korekta zinātniska pētījuma raksturlielumiem.

Vērtējot to, sadalīju visus novadus 6 grupās, pēc 2 pazīmēm. Šajā gadījumā

<ul style="list-style-type: none"> ➤ pēc attāluma <100 un vairāk par 100 km ➤ pēc lieluma – mazās (<4000) , vidējās (<10000); lielās (>10000) <p>Tabuliņā vienību skaits katrā grupā, Visās nākamajās tabuliņās šī pati secība</p>	Mazie, <100 km	8
	Mazie, =>100 km	31
	Vidējie, <100 km	20
	Vidējie =>100 km	22
	Lielie, <100 km	15
	Lielie =>100 km	14

Attiecīgās grupas raksturo platība(km ²) un iedzīvotāju skaits:	Mazie, <100 km	234	3052
	Mazie, =>100 km	369	2548
	Vidējie, <100 km	338	7264
	Vidējie =>100 km	599	5947
	Lielie, <100 km	543	19770
	Lielie =>100 km	1 603	17233

Izmantoju vairākus rādītājus.

Kopīgais rezultātu analizē – dominējošās atšķirības ir attāluma kontekstā. Daudz mazākas, ja vispār ir lieluma kontekstā. Un tikai dažos gadījumos lielās pašvaldības uzrāda racionāli labākus rādītājus.

8.1.1. Iedzīvotāju skaita pārmaiņas

<p>Kopīgais – dominējošās atšķirības ir attāluma kontekstā.</p> <p>Attāļajās pašvaldībās vispār nav atšķirības</p> <p>Tuvējās pašvaldībās – tikai mazajās ir straujāks samazinājums</p>	Mazie, <100 km	-13
	Mazie, =>100 km	-22
	Vidējie, <100 km	-4
	Vidējie =>100 km	-20
	Lielie, <100 km	-2
	Lielie =>100 km	-20

8.1.2. Tas pats, ievērtējot iekšējo demogrāfisko struktūru

<p>Attāļajās pašvaldībās sliktākās pārmaiņas ir tieši lielāko novadu grupā,</p> <p>No tuvējā loka mazās ir ar līdzīgu rādītāju</p>	Mazie, <100 km	1,56
	Mazie, =>100 km	1,59
	Vidējie, <100 km	1,27
	Vidējie =>100 km	1,54
	Lielie, <100 km	1,14
	Lielie =>100 km	1,62

8.1.3. Pašvaldības budžeta kopējie nodokļu ieņēmumi, EUR/iedz.

<p>Būtiskas atšķirības attāluma dimensijā.</p> <p>No tuvējā loka mazās ir ar zemāku šo rādītāju</p>	Mazie, <100 km	716
	Mazie, =>100 km	566
	Vidējie, <100 km	826
	Vidējie =>100 km	564
	Lielie, <100 km	870
	Lielie =>100 km	560

8.1.4.Pašvaldības budžeta IIN ieņēmumi, EUR/iedz.

Tieši tāda pat sakarība Būtiskas atšķirības attāluma dimensijā. No tuvējā loka mazās ir ar zemāku šo rādītāju	Mazie, <100 km	601
	Mazie, =>100 km	484
	Vidējie, <100 km	726
	Vidējie =>100 km	489
	Lielie, <100 km	756
	Lielie =>100 km	485

8.1.5.Relatīvās ekonomiskās spējas indekss

Vienīgā atšķirība no visām grupām ir lielās tuvējās pašvaldības, kur šis indekss ir relatīvi labāks.	Mazie, <100 km	-0,49
	Mazie, =>100 km	-0,50
	Vidējie, <100 km	-0,54
	Vidējie =>100 km	-0,51
	Lielie, <100 km	-0,21
	Lielie =>100 km	-0,47

8.1.6.PFIF maksājumi uz cilvēku, EUR/gadā

Ir būtiskas atšķirības attāluma dimensijā Nav atšķirības starp lielumiem attāļajos, bet tuvējos ir. Faktiski tas gan arī lielā mērā atspoguļo attāluma dimensiju arī šajā grupā.	Mazie, <100 km	113
	Mazie, =>100 km	218
	Vidējie, <100 km	22
	Vidējie =>100 km	209
	Lielie, <100 km	-3
	Lielie =>100 km	214

8.1.7.PFIF dotāciju daļa kopējos izdevumos, 5 gadi vidēji,%

Būtiskas atšķirības attāluma dimensijā. No tuvējā loka mazās ir ar augstāku šo rādītāju	Mazie, <100 km	7
	Mazie, =>100 km	16
	Vidējie, <100 km	4
	Vidējie =>100 km	16
	Lielie, <100 km	3
	Lielie =>100 km	16

8.1.8.Visp. vald.dien.uztur. izdev.(bez PFIF, bez % maksāj.) daļa uzturēš. izmaksu budžeta izdevumos (bez PFIF), %, vidēji gadā

Nav atšķirības starp lielumiem, Ir būtiskas (~1,5 reizes) atšķirības attāluma dimensijā	Mazie, <100 km	11
	Mazie, =>100 km	16
	Vidējie, <100 km	11
	Vidējie =>100 km	16
	Lielie, <100 km	10
	Lielie =>100 km	15

8.1.9.Vispārējo valdības dienestu uzturēšanas izdevumi. (bez iemaksām PFIF, bez % maksājumiem.), vidēji gadā uz 1 iedz., EUR

Nav atšķirības starp lielumiem, Ir būtiskas (~1,2 reizes) atšķirības attāluma dimensijā	Mazie, <100 km	115
	Mazie, =>100 km	141
	Vidējie, <100 km	112
	Vidējie =>100 km	135
	Lielie, <100 km	100
	Lielie =>100 km	123

8.1.10.Pašu finansējums izglītības uzturēšanas izmaksām, EUR/iedz.

Nav vispārējās likumsakarības, visticamāk, ka ļoti atkarīgas no iekšējās demogrāfiskās struktūras lokālajām īpatnībām. Ir būtiski lielāks tuvējās vidējās un lielās pašvaldībās.	Mazie, <100 km	182
	Mazie, =>100 km	185
	Vidējie, <100 km	232
	Vidējie =>100 km	176
	Lielie, <100 km	252
	Lielie =>100 km	204

8.1.11.Eiropas fondu finansējums no pašvaldības budžeta apmaksātiem projektiem, EUR/1 iedzīvotāju 7 gados

Principiālā atšķirība ir attāluma dimensijā, bet katrā attāluma zonā palielinoties līdz ar lielumu. Kas visticamāk atspoguļo valsts īstenoto ES fondu novirzīšanas izlīdzināšanas aspektu. Būtībā raksturojot lielo attālo pašvaldību attīstības lielāko atkarību no Es fondu finansējuma.	Mazie, <100 km	388
	Mazie, =>100 km	487
	Vidējie, <100 km	423
	Vidējie =>100 km	642
	Lielie, <100 km	514
	Lielie =>100 km	894

8.1.12.Eiropas fondu finansējums kā daļa no kapitālajām izmaksām 7 gadu posmā

Principiālā atšķirība ir attāluma dimensijā.

Attālajās pašvaldībās palielinoties līdz ar lielumu.

Kas visticamāk atspoguļo arī valsts īstenoto ES fondu novirzīšanas aspektu

Mazie, <100 km	24%
Mazie, =>100 km	33%
Vidējie, <100 km	26%
Vidējie =>100 km	35%
Lielie, <100 km	23%
Lielie =>100 km	43%

8.1.13.Kapitālo izdevumu apjoms, finansēts no pašu līdzekļiem 2013-2019. gadi

Tuvējās mazās pašvaldības izteikti cenšas investēt no saviem resursiem.

Attālajām lielajām pašvaldībām izteikti nepietiek savu resursu attīstības projektu finansēšanai

Mazie, <100 km	64%
Mazie, =>100 km	54%
Vidējie, <100 km	54%
Vidējie =>100 km	46%
Lielie, <100 km	53%
Lielie =>100 km	38%

8.1.14. Kapitālo izdevumu daļa, finansēta no kredītu pieauguma 2013-2019. gadi

Ir izteikti mazāka kredītu daļa projektu finansēšanai mazo pašvaldību pašvaldību gadījumā

Mazie, <100 km	12%
Mazie, =>100 km	13%
Vidējie, <100 km	20%
Vidējie =>100 km	18%
Lielie, <100 km	24%
Lielie =>100 km	18%

D. Objektīvā Latvijas teritoriju pārvaldes reformas vajadzības realitāte

Šī viedokļa autoraprāt, nozīmīgākos izaicinājumus Latvijas attīstībai vispār un konkrēti saistībā ar teritoriju attīstību, līdz ar racionālajiem risinājumu ceļiem, kopējā darbā ar **Māri Pūķi** (Dr.phys., Dr.oec., LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultāte un Latvijas Pašvaldību savienība) un **Pēteri Šķiņķi** (Dr.geogr., LU Ģeogrāfijas un Zemes zinātņu fakultāte) formulējām 2019. gada 19. augustā publiskotajā „LATVIJAS TERITORIJU ATTĪSTĪBAS PĀRVALDĪBAS REFORMA. Viedoklis sabiedriskai diskusijai” [2.].

Tas tika publiskots un diskutēts gan atsevišķā sarunā (2019/07/18) ar Latvijas mediju pārstāvjiem, gan paplašinātā Latvijas pašvaldību savienības Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas sēdē (2019/09/08), tajā piedaloties ne tikai pašvaldību pārstāvjiem, bet arī Saeimas deputātiem Dacei Bluķei un Aldim Adamovičam no Valsts pārvaldes un pašvaldības komisijas, kā arī Pārresoru koordinācijas centra vadītāja vietniekam un Attīstības uzraudzības un novērtēšanas nodaļas vadītājam Vladislavam Vesperim.

Komiteja nolēma „... aicināt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM) konceptuālajā ziņojumā “Par administratīvi teritoriālo iedalījumu” iekļaut LPS atbalstītos zinātnieku A. Miglāva, M. Pūķa un P. Šķiņķa izstrādātos Latvijas teritoriju attīstības pārvaldības reformas piedāvājuma priekšlikumus, primāri veidojot reģionālās pārvaldības modeli, tam pārdalot funkcijas starp valsti un pašvaldībām un vienlaikus veicot valsts pārvaldes reformu. [25.]”

D. 1. Latvijas un tās teritoriju attīstības izaicinājumi

Par nozīmīgākajiem izaicinājumiem tika nosaukti:

D.1.1. Nevienlīdzība

Sabiedrības politiskās dienaskārtības centrā pēdējās desmitgades laikā politiķi līdztekus dažiem citiem uzdevumiem nemainīgi liek nevienlīdzības mazināšanu. Tā ir arī viena no pašreizējās valdības nosauktajām 5 prioritātēm, un, formulēta kā solidaritāte- ir viena no Valsts prezidenta E.Levita nosauktajām 3 prioritātēm.

Nevienlīdzība izpaužas ne tikai dažādas lomas pildošu sabiedrības locekļu ienākumu atšķirībā, bet arī

dažādās teritorijās līdzīgus darbus veicošu cilvēku ienākumos (starp atsevišķām pašvaldībām tā ir vairāk nekā 1,6 reizes) un, piemēram, arī veselu teritoriju ekonomiskajā produktivitātē – pievienotā vērtība uz iedzīvotāju Rīgas statistikas reģionā un Latgales reģionā atšķiras vairāk nekā 3 reizes.

D.1.2. Depopulācija un demogrāfiskā sarukšana

Latvija un tās teritorijas zaudē iedzīvotājus

Latvija visā periodā, kopš neatkarības atgūšanas zaudē iedzīvotājus- jau gandrīz 750 tūkstošus – dabiskās kustības, bet īpaši – migrācijas ietekmē (60%), 2019. gadu sagaidot ar 1,92 miljoniem iedzīvotāju agrāko 2,67 miljonu vietā.

Iedzīvotāju skaits ES koptelpā laika posmā kopš 1995. gada ir samazinājies tikai 8 valstīs, starp kurām Latvija un Lietuva 23 gados ir zaudējušas visvairāk iedzīvotāju - pa 23% no saviem iedzīvotājiem.

Valstij kopumā depopulācija ir kritiska cilvēkresursu sarukšanas, sociāli ētiska, un drošības problēma.

Zīmīgi, ka iedzīvotāju skaita samazināšanās kā kritiska tika akcentēta 2016. gadā Saeimas apstiprinātā Valsts aizsardzības koncepcijā, kur tā ir atzīta par Latvijas valsts ievainojamības avotu, 15. punktā nepārprotami uzsverot, ka "... sociālā nevienlīdzība un iedzīvotāju skaita samazināšanās vairo Latvijas iekšējo un ārējo ievainojamību pret ārējiem draudiem."

Visspilgtāk nevienlīdzība izpaužas veselu Latvijas reģionu attīstības vektoros – ja visnotaļ plašajā Pierīgas statistikas reģionā kopš iestāšanās ES iedzīvotāju skaits ir mazliet palielinājies, tad pārējos reģionos iedzīvotāju skaits samazinājies, pat par 27 % Latgalē un 24 % Vidzemē.

Demogrāfiskās prognozes nākamajām desmitgadēm paredz šo pašu procesu turpināšanos, iespējams, mazākos tempos. Pēc Eurostat prognozes Latvijas iedzīvotāju skaits līdz 2030. gadam samazināsies vēl par 187 tūkstošiem cilvēku, kas ir 9,7 % no 2018. gada skaita. Līdzīgi procesu prognozē arī Viedokļa autori, un arī ekonomģeogrāfs Jānis Turlajs.

Šīs prognozes iezīmē, ka laikā līdz 2010. gadam no 11 pašvaldību teritorijām, kurās vispār tomēr gaidāms iedzīvotāju skaita palielinājums, 10 atrodas Pierīgas statistiskajā reģionā, un tā vēl viena ir Ozolnieku novads no Zemgales. Ilustratīvi tas parādīts 2. pielikumā pievienotajā kartē.

Visās pārējās teritorijās, nemainot attīstības vektoru, gaidāms iedzīvotāju skaita samazinājums līdz pat par 29 % (Strenču novads), ar dramatiskāko kopējo sarukuma prognozi (lielāku par 20 %) Latvijas austrumu pierobežā, kas vienlaikus ir arī ES austrumu robeža.

Tajā pašā laikā **nevienas sarūkošās teritorijas pašvaldība savos attīstības plānošanas dokumentos neparedz iedzīvotāju skaita samazināšanos un līdz ar to neparedz rīcības teritoriju pārstrukturēšanai**, galvenokārt uz paredzamajai nākotnes situācijai atbilstošu viedas fiziskās un sociālās infrastruktūras izveidi – lai samazinātu šo jomu uzturēšanas finansēšanas izmaksas un vienlaikus uzlabotu to pieejamību un kvalitāti.

D.1.3. Ekonomiskā aktivitāte

Adaptācija ekonomikas transformācijas procesos teritoriāli Latvijā ļoti atšķiras un kopumā ir lēna.

Produktīvu investīciju piesaistes temps un apjoms nav kompensējis padomju laika neražīgās lauksaimniecības pārmaiņu sekas un joprojām noritošo mazāk konkurētspējīgo agrobiznesa vienību un rūpniecības uzņēmumu izešanu no tirgus. Līdz ar to izšķiroši samazinājies algotā darbavietu skaits (agrobiznesa nozarēs samazinājums ir lielāks par 200 tūkstošiem darbavietu), bet piedāvājamās neapmierina potenciālos darbiniekus relatīvi zemā atalgojuma dēļ un virknes darba apstākļu ietekmē.

Rīgas un Pierīgas reģionā kopā ekonomiskā aktivitāte pēdējās desmitgades laikā ir pat palielinājusies – nodarbināto iedzīvotāju skaits pieaudzis par 6 %, tikmēr visos pārējos Latvijas reģionos ir samazinājums, Latgalē pat par 13 % un Kurzemē - par 9 %.

Lielā mērā tas saistīts ar to, ka perifērijā ir ierobežotākas iespējas jaunu uzņēmumu attīstībai.

Taču nozīmīgs iemesls arī – zema pašu iedzīvotāju aktivitāte mazo un vidēju uzņēmumu veidošanā un finansiālas motivācijas trūkums pašvaldībām teritorijās piesaistīt investīcijas produktīvai uzņēmējdarbībai.

Liels izaicinājums ir adaptēt jau esošo tehnisko un publisko infrastruktūru tām pārmaiņām, kam jānotiek, lai konkrētā vietā - pilsētā, mazpilsētā, lauku centrā ienāktu tehnoloģiski attīstīti uzņēmumi.

Turklāt būtiski ir pielāgot šīm pārmaiņām ne tikai uzņēmumam nepieciešamo infrastruktūru, bet arī būt gataviem mainīt/apmācīt/piesaistīt cita veida darbiniekus, kas nepieciešami konkrētam uzņēmumam, un radīt jaunu infrastruktūru tieši šī darbaspēka vajadzībām - kvalificētam darbiniekam vajag mājokļus, bērnu dārzus un skolas, medicīnu, socializēšanās iespējas.

D.1.4. Pārvaldība

Šīs ir tikai dažas no problēmām, kuras raksturo Latvijas “iekšējo” situāciju. Blakus tām, kā sekas ir valsts stabilitātes un drošības samazināšanās, arī pašu iedzīvotāju un pārvaldības institūciju atbildības uzņemšanās spējas sarukums u.c. Kā sekas ir arī valsts un galvaspilsētas starptautiskās konkurencspējas relatīva samazināšanās.

Nu jau vairākas desmitgades Latvijas attīstība notikusi pretēji definētajiem mērķiem valsts reģionālajā politikā.

Tā arī pašlaik aktuālajā dokumentā MK rīkojums „Par Reģionālās politikas pamatnostādņiem 2021.-2027. gadam” [18.] par Reģionālās politikas mērķi ir noteikts – „... visu reģionu potenciāla attīstība un ekonomisko atšķirību mazināšana, stiprinot to iekšējo un ārējo konkurētspēju, kā arī nodrošinot teritoriju specifikai atbilstošus risinājumus apdzīvojuma un kvalitatīvas dzīves vides attīstībai”, bet īstenošanā izmantojamajos instrumentos pārvaldība vispār nav nosaukta.

Viens no, iespējams- galvenajiem sarukšanas cēloņiem ir centralizēta un sektoriāli organizēta valsts pārvaldība, ar neveiksmīgu, fragmentētu teritoriālās pārvaldības reformu virzīšanu, bez teritoriju kompleksas pārvaldīšanas prakses, ar funkcionāli un finansiāli vāju pašvaldību sistēmas uzturēšanu. Pārmaiņu mērogi pārsniedz jebkuras vietējās pašvaldības robežas.

Ārpus Rīgas, teritoriju nepieciešamās adaptācijas mērogi tālu pārsniedz ikvienas vietējās pašvaldības robežas.

Telpa ar 150 – 200 tūkstošiem iedzīvotāju ir šodienas mērogs jauna veida ražošanas investīciju piesaistei teritorijās, bet teritorijas rādiuss ~100 km, ir mērogs transporta infrastruktūras, mobilitātes un pakalpojumu pieejamības risinājumu attīstībai.

Tas ir mērogs, kurā var īstenoties teritorijās sakņots pārstrukturēšanās process un tā vadība ceļā uz klāsterizētu un daudzveidīgu reģionālo ekonomiku. Šādu telpu mērogā ir pārvaldāmi sabiedriskā transporta tīkli un atbilstoši tiem arī satiksmes infrastruktūra.

Liela mēroga teritorijas ir nepieciešamas kā subjekti valsts līmeņa funkciju decentralizācijai.

To savā līdzšinējā attīstībā jau ir demonstrējušas:

- biznesa organizācijas, veidojot savus reģionālos atbalsta tīklus.
- dažādās nozaru ministriju veidotās teritoriālās pārvaldības teritorijas tālu pārsniedz jebkuras esošo pašvaldību robežas, aptver reģionāla mēroga teritorijas, kuras gan ir savstarpēji nesaskaņotas.

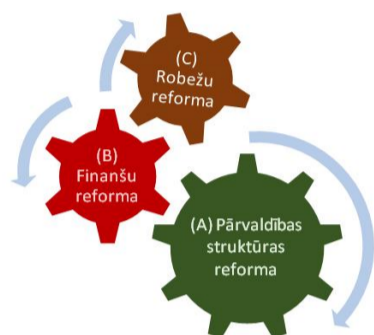
D. 2. Risinājums

Lai risinātu augstāk nosauktās problēmas un pagrieztu Latvijas attīstības vektoru visu teritoriju izaugsmes virzienā, vajadzīga kompleksa pārvaldības reforma, lai radītu efektīvu, tolerantu, mainīgos apstākļos adaptēties spējīgu, līdzatbildīgu Latvijas teritorijas attīstības pārvaldības sistēmu Latvijas reģionu attīstības veicināšanai un sabiedrības labklājības izaugsmei.

Ir jārada sabiedrības iekšējos resursos un atbildībā sakņotu pašorganizējošu mehānismu teritoriju sociālajai un ekonomiskajai aktivitātei veicināšanai. Ir nepieciešama visas sabiedrības aktivitāte un līdzdalība daudzcentriskai un daudzveidīgai teritoriju attīstībai.

Lai radītu politisko, tiesisko un organizatorisko pamatu Latvijas attīstības vektora maiņai, Viedokļa autori piedāvā īstenot **Teritoriju attīstības pārvaldības reformu**, kura sastāv no **trīs neatņemamām, savstarpēji saistītām un līdzsvarotām sastāvdaļām**:

(A) Pārvaldības struktūras reforma

Esošās vietējās pašvaldības iekļaujošu apriņķu pašvaldību līmeņa izveide valsts pārvaldības struktūrā ar funkciju kopumu, kas veidojies

- kopīgojot daļu no pašlaik vietējo pašvaldību atbildībā esošajām funkcijām (primāri- pamata un vidējās izglītība, transporta infrastruktūra, veselības un sociālās aprūpes infrastruktūra, biznesa attīstība);
- deleģējot daļu no valsts pašlaik centralizētajām funkcijām un atbilstīgi pārstrukturētiem resursiem (primāri- profesionālās izglītības pārvaldība; primārā un sekundārā veselības aprūpe; valsts reģionālo un vietējo ceļu uzturēšana un attīstība; pasažieru pārvadājumu organizācija).

(B) Finanšu pārvaldības reforma:

Produktīvu ekonomisko aktivitāti teritorijās motivējošas un atbildīgas finanšu resursu veidošanās un izmantošanas sistēmas izveide.

Ir maināmi nodokļu ieņēmumu pārdales kritēriji starp valsti un pašvaldībām, kā arī citu pārdales mehānismu jeb cita veida kritēriju definēšana arī valsts budžeta dotāciju piešķiršanai pašvaldību darbībai, par nozīmīgu, ja ne izšķirošu atzīstot motivācijas sistēmas izveidošanu produktīvas uzņēmējdarbības attīstībai pašvaldību teritorijā.

(C) Teritoriālās organizācijas reforma.

Ir precīzi jāzina, kāpēc un kas ir maināms teritoriālajā iedalījumā, jo citu valstu prakse apliecina ka, pārvaldības efektivitāte ir lielā mērā atkarīga no pakalpojumu un finanšu sistēmas organizācijas. Speciālie pētījumi par finansiālo efektivitāti daudzās valstīs liecina, ka tā nav atkarīga tik daudz no teritoriju lieluma, kā no pārvaldības organizācijas.

Teritoriālās organizācijas reformas primārais uzdevums ir lielu reģionāla līmeņu pašvaldību teritoriju (apriņķu) izveide, radot priekšnoteikumus valsts teritoriālai un funkcionālai

decentralizācijai, vienlaikus dodot iespēju (bet ne pienākumu) saglabāt esošo novadu un pilsētu vietējās pašvaldības, tādējādi saglabājot ciešu iedzīvotāju un vietējās pašvaldības saikni.

Tas ir citādā paradigmā balstīts Latvijas teritorijas attīstības pārvaldības risinājums, kurš:

- decentralizētu Latvijas attīstību,
- veicinātu visas Latvijas daudzcentrisku apdzīvotību,
- efektīvāk izmantotu esošos un piesaistītu jaunus cilvēkresursus,
- radītu efektīvāku uzņēmējdarbības vidi,
- veidotu teritoriālā piederībā un pašatbildībā sakņotu kopienu dzīvi.

Viedokļa autori, cita starpā -

noteikti neizslēdz arī vietējo pašvaldību robežu pilnveidi, tomēr uzsver, ka tas sekundārā darbība, kuras vajadzība un apjomi izriet no pārējiem izvēlētajiem risinājuma aspektiem.

E. Kopvērtējums

E. 1. Būtība

Es noteikti neapstrīdu teritorijas pārvaldības reformas vajadzību. Vēl vairāk - 10 gadu ilgumā esmu uz to uzstājis.

Es arī neapstrīdu vietējo pašvaldību struktūru un to robežu pārmaiņu iespējamību un pat nepieciešamību.

Es apstrīdu VARAM bezatbildīgi iniciēto un, manā ieskatā, Saeimas maldīgi akceptēto reformas īstenošanas veidu un būtību.

VARAM tik sistemātiski un sistēmiski nav pildījusi Latvijas likumdošanas sistēmā jau noteiktās normas teritoriju pārvaldības sistēmas attīstības jomā un darītais ir darīts tik neprofesionāli, ka ir pamats runāt par mērķtiecīgi pilnīgi neprofesionālu vai apzināti kaitniecisku rīcību. Ierēdniecības vai mainīgās politiskās varas līmenī – ne man kā ikdienas Latvijas pilsonim par to spriest.

Tas attiecas:

- gan uz 2008. gada likuma noteiktās administratīvi teritoriālās reformas pamatā ieliktā koncepta īstenošanas pabeigšanu,

- gan šī reformas procesa organizēšanu, tajā principā un bez jebkādam diskusijām atsakoties no deklaratīvi turpināmās un pabeidzamās reformas koncepta pamatā ieliktā principa par divu līmeņu pašvaldību esamību, kas jau 2008. gadā bija izvēlēts kā sabalansēšanas risinājums subsidāri īstenojamo teritorijas attīstības pārvaldības jautājumu risināšanas dažādajiem mērogiem un tiešas un pārskatāmas pārstāvniecības kārtā veidotas vietvaras lomas vietējo jautājumu risināšanai.

- gan līdzdarbojoties pašvaldību finansēšanas sistēmas attīstībā,

- gan formāli veidojot praktiski nefunkcionējošas reģionālās attīstības koordinācijas struktūras plānošanas reģionu formātā.

Šā strīdus likuma sagatavošanas un pieņemšanas procesā īstenotās nekorekti melīgas rīcības un izmantoto argumentu sistēmas rezultātā principā dezorientēta diskusijas dalībnieku un sabiedrības izpratne par pašvaldību būtību kā tādu, un par šīs reformas lomu un nozīmi kopējo

teritorijas attīstības izaicinājumu risināšanas kontekstā – iztēlojot pašvaldības par attīstības pārmaiņu galvenajiem ierobežotājiem, un par sabiedrības līdzekļu tērētājiem. Aiz šī priekšvara paslēpjot reālo attīstības izaicinājumu asumu un dziļumu.

Es apstrīdu pašlaik attīstītās reformas būtības un procesa principiālu atbilstību vispārējai un arī Latvijas tiesību aktos noteiktajai politikas attīstības loģikai un Eiropas Vietējo pašvaldību hartai un tās 3. pantā formulētajam vietējās pašvaldības būtības izklāstam – ka Vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs, kā arī valsts un tās demokrātiskās sabiedrības interesēm vispār.

Melīgi organizēta procesa rezultātā:

- vedot maldināšanā sabiedrību ar neizpildāma mērķa definēšanu,
  - o ar negatīvu lielumu vienkāršu saskaitīšanu principā nevar panākt pozitīvu lielumu. Tāpat sociālekonomiski dilstošu teritoriju vienkārša apvienošana nevar radīt lielāku un tāpēc ekonomiski attīstīties spējīgu teritoriju.
  - o Vēl vairāk, jau vairākus gadus LU zinātniskajās konferencēs diskusijās runā par iespējamu nepieciešamību attīstīt tā saukto viedās sarukšanas programmu – lai minimizētu procesa nevadāmas norises turpmākās sekas.
- neatbilstīgi politikas attīstības plānošanas procesu loģikai -
  - o nevienojoties par reāli sasniedzamiem Jaunās reformas mērķiem,
  - o pirms vietējo pašvaldību robežu grozīšanas uzsākšanas vispār pat konceptuāli nevērtējot un nelemjot par risinājumu mēroga līmenim atbilstošu funkciju pārdales iespēju starp dažādiem pārvaldības līmeņiem un 2.līmeņa pašvaldību (vai semipašvaldību) izveidošanas perspektīvu, konsekventi neizpildot 2008. gada reformas likuma koncepciju un likumā iekļauto normu par apriņķu izveidošanu
  - o bez atbilstīga tā pamatojuma un pretēji jebkādam vietējo pašvaldību organizācijas un mēroga izlemšanas loģikai (zinātniski pamatotai un valsts plānošanas dokumento noteiktai) diskusiju par apriņķu izveidošanu joprojām atliekot uz vēlāku laiku, un gala rezultātā pa sētas durvīm no tādas pat vispār atsakoties, jau Strīdus likumā iekļaujot bezsatura administratīvu rajonu izveides uzdevumu.
  - o nevienojoties un pat nediskutējot par valsts attīstības izaicinājumiem un pašvaldību sistēmas un organizācijas lomu tajos, par saistīto pasākumu nepieciešamību, primāri – par prognozējama, saprātīga un motivējoša finanšu mehānisma izveidi,
- pārkāpjot valstī spēkā esošos likumdošanas aktus -
  - o 2008. gada Reformas likuma prasība jau līdz 2013. gadam iesniegt Saeimā likumprojektu par apriņķu izveidošanu,
  - o attīstības plānošanas likums un atbilstīgi MK noteikumi;
- neatbilstīgi pašvaldību mērogu noteikšanas procesa organizēšanas loģikai
  - o pat nediskutējot par pašvaldību esošajām funkcijām, to kopīgošanu un perspektīvo valsts, vietējo pašvaldību un iespējamo apriņķu lomu (funkciju) pārskatīšanu, atrauti no visa cita rīkojas ar vietējo pašvaldību robežām;

- neizprotot un neievērtējot vietējo pašvaldību (ar to vēlētajām varas institūcijām, savu budžetu ar prognozējamiem tā avotiem un vietējo kontroli pār tā izmantošanu vietējo teritoriju attīstībā un iedzīvotāju dzīves nodrošināšanai) nozīmību vietējo kopienu attīstībā un darbībā,
  - o Pašvaldības galvenais un vienīgais nepieciešami pašu spēkiem veicamais pakalpojums savas teritorijas iedzīvotājiem ir teritoriju iedzīvotājiem sniegt iespēju atbildīgi piedalīties savas teritorijas attīstības pārvaldībā (Hartas 3. pants un LR Pašvaldību likuma 15. pants). **Pašvaldība nav tikai ekonomiska parādība, bet primāri tā ir sociāla parādība.** Un līdzīgi kā cilvēkiem ar dažādām vērtībām un interesēm var būt neiespējama ne tikai kopdzīve, bet arī saskarsme, arī cilvēku jau izveidojušā kopienā var būt šādi motivētas attiecību izpausmes. To bija spiesta atzīt arī LR Saeima, labojot 2008. gada reformas nolēmumu un sadalīšanas rezultātā izveidojot atsevišķus, kaut nelielus - Mērsraga un Kolkas novadus.
- ierobežojot pat iedzīvotāju vispārdemokrātiskās tiesības uz viedokļa izteikšanu un principā atstumjot vietējo teritoriju cilvēkus no iesaistes reformas procesā
  - o iespējams, spilgtākais piemērs ir principiāla ministrijas institucionāla pretošanās iedzīvotāju viedokļa un vēlmju noskaidrošanai gana demokrātiskā ceļā šajā vietējai kopienai tik svarīgajā gadījumā, piemēram, Ikšķilē, vai šo viedokli vispār pat nejautājot - Saulkrastu, Limbažu un Skultes gadījumā, praktiski tur īstenojot analogu Krimas aneksijai rīcību,
  - o iedzīvotāju principiāla nepielaišana tā saukto saskaņā ar Hartu īstenotajā konsultāciju procesā, noslēdzot konsultāciju auditoriju tikai aptveramo pašvaldību deputātiem.
- bez diskusijas, bet ar tās formālu imitāciju,
  - o oficiālo konsultāciju rīcības pat neprotolējot, viedokļus un ierosinājumus nefiksējot un turpmāk pat nevērtējot,
  - o citos forumos izteikto jautājumu un rosinājumu principiāla ignorēšana,
- principiāli neievērojot pat pašvaldību kopējā lēmumā piedāvātu priekšlikumu teritorijas attīstības pārvaldības pilnveidei un pašvaldību lomai šajā procesā
  - o kad LPS Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas pēc visai ilgstoša viedokļa veidošanas vienojās „...aicināt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM) konceptuālajā ziņojumā “Par administratīvi teritoriālo iedalījumu” iekļaut LPS atbalstītos zinātnieku A. Miglava, M. Pūķa un P. Šķiņķa izstrādātos Latvijas teritoriju attīstības pārvaldības reformas piedāvājuma priekšlikumus, primāri veidojot reģionālās pārvaldības modeli, tam pārdalot funkcijas starp valsti un pašvaldībām un vienlaikus veicot valsts pārvaldes reformu, šis LPS rosinājums tika pilnībā ignorēts, šāda priekšlikuma (aicinājuma) esamību dokumentā un tā tālākajā evolūcijā pat nepieminot,
- izvēloties pašu izvirzītajam mērķim neatbilstošu risinājumu,
  - o izvēlētais risinājums bez citu pasākumu izšķirošas izmantošanas principā nesniedz un nevar sniegt iespējas izveidot ekonomiski attīstīties spējīgas administratīvās teritorijas;

- bez formulētas jaunas teritorijas attīstības pārvaldības politikas ar identificētu vietējo pašvaldību lomu tajā, un bez citu ar teritorijas attīstību un pašvaldību darbību saistītu politiku vispār pieminēšanas,
- nepildot konsultācijās un publiskajās diskusijās sniegtos solījumus attīstīt loģiskos pavadošos mehānismus
  - o to skaitā, piemēram, uzsverot darba grupas izveidošanu Finanšu ministrijā ar pašvaldību pārstāvju un ekspertu iesaisti tās darbā, bet līdz pat Jaunās reformas likuma iesniegšanai 2019. gada septembrī izskatīšanai valdībā pat neuzsākot šādas grupas darbu.
- absolūti bez vietējo kopienu vērtību un interešu ievērtēšanas konkrētajā robežu noteikšanas risinājumā-
  - o nevienā no apvienošanai virzīto pašvaldību profilos principā nav ievērtēta ne līdzšinējo kopienu interese, redzējums un vērtības, ne to vēlme, ne teritorijas resursu noteiktais attīstības resursu profils un no tā izrietošie attīstības izaicinājumi. Dominē atsauce uz kādreizējo rajonu centru nozīmību pakalpojumu sniegšanā, uzņēmējdarbības attīstības un pievienotās vērtības ražošanu. Bet nekas par iedzīvotājiem un to vēlmēm [vai to neesamību];
  - o Spilgtākie, bet nebūt ne vienīgi piemēri ir Ikšķiles un Ozolnieku pievienošana, attiecīgi Ogres un Jelgavas novadiem, kur šo novadu profils un sabiedrības intereses principā, pat izrietot no šo novietojuma un pieejamajiem attīstības resursiem ir radikāli atšķirīgi. Kas, cita starpā, tiek norādīts pat sagatavotajā Ogres apvienotā novada profilā, nepārprotami pasakot, ka „ši [dzelzceļš] ir vizuāli izteiktākā kopīgā iezīme citādi tik atšķirīgajām Ikšķiles, Ogres, Ķeguma un Lielvārdes pilsētām, kas tagad ir centri katrs savam novadam”;
  - o Tikpat spilgts ir Kandavas novada faktiska likvidēšana, neraugoties dedz uz to, ka tas bija novadu izveides pionieris savas iekšējās identitātes īstenošanas vārdā un kultūrvēsturiski ir bijis Kurzemes telpas daļa, bet sava profila kontekstā būtiski atšķiras no Tukuma kā faktiskas Pierīgas teritorijas;
  - o Nevienā no profiliem principā nav vērtētas novadu attīstības vīzijas un kopienu definētie attīstības resursi, intereses un virzieni. NEVIENĀ!!!

ir īstenojusi principiāli jaunu administratīvi teritoriālo reformu,

- būtiski vājinot iedzīvotāju iesaistes iespēju vietējo teritoriju pārvaldībā,
  - o būtiski samazinot kopējo vietējo deputātu skaitu un pasludinot to par vienu no reformas sasniegumiem;
  - o ar 2019. gada 30. jūnija grozījumiem Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likumā svītrojot iespēju vietējās pašvaldībās piedalīties un kandidātus izvirzīt vēlēšanu apvienībām, radot tiesiskas barjeras vietējo cilvēku brīvai iespējai kļūt par vietvaras deputātu, radot pamatu politiskās varas vertikāles tālākai attīstībai,
  - o principiāli vājinot saiti starp vietējiem iedzīvotājiem un vietējo varu, attālinot to ar fiziski, īpaši retāk apdzīvotos novados.
- pārkāpjot vispārloģiskā subsidaritātes principa piemērošanu attiecībā uz Latvijas teritorijas attīstības pārvaldību, kura spilgta izpaušmes demonstrācija bija

subsidiaritātes principa svīturošana no Reģionālās attīstības likuma 4. panta jau tālajā 2011. gadā, vienlaikus atstājot tajā koncentrācijas principu, [16.]

- turpinot un pastiprinot teritoriju attīstības pārvaldību centralizācijas virzienā, mazinot dažāda mēroga vietējo kopienu ietekmi pār vietējo attīstības procesu vadību apstākļos, kad valsts centrālā vara nav nedz spējusi, nedz patiesi gribējusi formulēt realitātēm atbilstīgu valsts teritorijas attīstības politiku, nedz spējusi īstenot pat savu formulēto reģionālās attīstības politiku un pat neizvērtējot pat neīstenošanas iemeslus
- sabiedriskajā diskusijās kultivējot vispārpieņemtajai un arī Hartai neatbilstīgu pašvaldību būtības izpratni
  - o (1) Vietējā pašvaldība nozīmē vietējās varas tiesības un spēju likumā noteiktajās robežās regulēt un vadīt nozīmīgu valsts lietu daļu uz savu atbildību un vietējo iedzīvotāju interesēs,
  - o (2) Šīs tiesības realizē padomes vai pārstāvju sapulces, kuru locekļus brīvi ievēlē aizklāti balsojot uz vienlīdzīgu, tiešu un vispārēju vēlēšanu tiesību pamata; tām var būt pakļautas izpildinstitūcijas. Šis princips nekādā veidā neietekmē tiesības izmantot pilsoņu sapulces, referendumus vai jebkuru citu pilsoņu tiešās līdzdalības formu, kur to pieļauj likums,
- degradējot vietējo pašvaldību lomu valsts pārvaldības demokrātisko pamatu stiprināšanā no vietējo iedzīvotāju vietējās varas tiesības un spēju nesējas uz publisko pakalpojumu sniegšanas uzņēmumu.

tādējādi nodarot kaitējumu gan valsts un tās teritoriju attīstības procesu vektora maiņas iespējai, gan demokrātiskas varas pamatu pastāvēšanai mūsu valstī vispār.

Sabiedrībai kopumā melīgi tiek radīta ilūzija, ka ATR īstenošana nolemtajā veidā ir nepieciešama un pietiekama Latvijas pašvaldību ilgtspējīgai attīstībai.

Ievērojot izvēlēta risinājuma un tā īstenošanas vispārēju neatbilstību reformas organizētāju definētajiem mērķiem un no valsts sociālekonomiskās attīstības procesiem izrietošajiem izaicinājumiem, ir pamats viedoklim, ka patiesie reformas mērķi atšķiras no publiskotajiem ar visplašākajām interpretācijas iespējām - piemēram, varas tālāka centralizācija un vietējo iedzīvotāju tālāka izslēgšana no iespējas ietekmēt savas vietējās teritorijas attīstības procesus; politisko spēku apkarošana, Latvijas attīstības procesu mērķtiecīga kavēšana, demokrātijas praktiska ierobežošana, vai vienkārši šis process apliecina, ka reformas iniciatori un organizētāji ir profesionāli nekompetenti, tomēr jaudīgi sabiedrības dezinformatori.

E. 2. Reformas funkcionālais saturs

Īstenotais administratīvi teritoriālās reformas risinājums ir nefunkcionāls un nesistēmisks, jo

- nerisina nedz reālos Latvijas ekonomikas un sabiedrības attīstības izaicinājumus, nedz Saeimas 2018. gada marta nolēmumā noteikto Jaunās Reformas pamatuzstādījumu, nedz paša MK papildus noteiktos sasniedzamos mērķus,
- lemj tikai par robežu un politiskās varas pārmaiņām, bet pilnīgi nerisināti paliek :
  - (a) finanšu pārvaldības aspekts

- neizveido teritoriju attīstības atbildīgu un motivējošu finanšu pārvaldības sistēmu ar vadāmu un prognozējamu ienākumu veidošanās un izdevumu racionālas limitēšanas mehānismu;
- joprojām virkni ekonomiskajā un sociālajā politikā izmantojamo nodokļu atvieglojumu buķetes finansēšanu uzliekot uz pašvaldībām, samazinot to prognozējamus ieņēmumus. Spilgtākais piemērs – vienkārša ar IIN neapliekamā ienākuma palielināšana un voluntāra IIN resursa sadales proporcijas pārmaiņa 2020. gada valsts budžeta pieņemšanas procesā, kas notika praktiski vienlaikus ar JR likuma pieņemšanas procesu;
- saglabājot finanšu motivāciju pašvaldībām par saviem līdzekļiem savā teritorijā neattīstīt infrastruktūras attīstību prasošu un jēlkādu (arī morālo) vides piesārņojumu radošu saimniecisko darbību. Spilgts ir Rīgas pašvaldības līdzšinējais investīciju plānošanas prioritāšu piemērs- promenādes versus ienākošā un biznesa transporta transporta risinājumu attīstībai.

(b) lielās infrastruktūras adaptācijas aspekts

- īpaši veselības, bet arī – sociālās, aprūpes infrastruktūra,
- satiksmes infrastruktūra
  - o ceļu tīkls
  - o pasažieru pārvadājumi (spilgts piemērs - pēdējais SM īstenotais pasažieru autotransporta pakalpojumu iepirkuma process, bet ne tikai),
- profesionālās izglītības, bet arī izglītības infrastruktūras un sistēmas vispār (ietverot izglītības veidu un programmu struktūru). Īpaši tās integrācija ar ekonomiskās darbības struktūras attīstību teritorijā,
- arī civilās aizsardzības un drošības sistēma paliek sadrumstalotākas, kā to prasa jau apzinātā jautājuma risināšanas loģika,
- Mēroga neatbilstību raksturo arī fakts, ka visu nozaru Valsts pārvaldes struktūras, patvaļīgi, atbilstīgi saviem ieskatiem, veidojot savas teritoriālās struktūras, ir atzinušas, ka, gan esošais novadu- pilsētu, gan jaunais novadu- pilsētu dalījuma aptvērums ir par sīku plašāku uzdevumu risināšanai- mums ir 5 tiesu apgabali, 10 virsmežniecības būtībā 9 VSAA teritoriālās nodaļas, ap 7 reģionālajām +2 Rīgas universitāšu slimnīcām veidota veselības aprūpes sistēma. Ar 6 reģionālajām augstskolām un 3 Rīgas centrālajām universitātēm veidota augstākās izglītības ieguves teritoriālā sistēma. Kam pretim Strīdus likums noliek 40 būtībā nesaistītas un konkurējošas teritoriālas vienības, no kurām dažās ir slimnīcas, dažās ir augstskolas, dažās ir tiesas, dažās VSAA teritoriālās nodaļas. Patiesībā tā ir skaidra demonstrācija jaunveidotās sistēmas mēroga mazspējai.

E. 3. Noslēgums

Ir sākti iet pa nepareizu ceļu, pat no šī brīža uz vēl vismaz 2 gadiem atliekot pat teorētisku iespēju pat sākt reāli domāt par pilnvērtīgāka risinājuma nepieciešamību un iespējamību vietvaras subjekta funkcionālas neesamības dēļ.

Ir sāks iet pa nepareizu ceļu arī tāpēc, **ka ar šo tiek atņemtas un iznīcinātas iedzīvotāju kopienu identitātes.**

Iepriekšējā reformā teritoriju centri izzuda no vietām, kur ļaudīm nebija savas formulētas sociāli teritoriālās identitātes - vienojošās kultūras un teritorijas sajūtas identitātes. Kur nebija vēlmes un spējas, un enerģijas cīnīties par savas identitātes un sabiedrības šūnas izveidošanu. Un radās tur, kur šāda kopienas enerģija bija. Paskatāties kartē - Kandava ar skaidru ideju - būt piederīgiem Kurzemes telpai. Alsunga - pilnīga sava suitu kultūrtelpa. Dundaga - senie un jaudīgie dundadznieki, kuru mazais Dundagas piena kooperatīvs vēl šodien kategoriski pretojas tirgus spiedienam savējo identitātes saglabāšanai. Nīca, Rucava, Priekule. Rūjiena, Naukšēni un Burtņieki... Smiltene un Līvāni. Ozolnieki - pilnīgi ne no kā izveidojusies jauna sabiedriskā telpa uz vienkārša melioratoru strādnieku ciemata teritorijas.

Ikšķile - varbūt pat tās neatkarības intelektuālais spēks sakņojas manis nemīlētajā kristīgās ticības pionierismā šajā vietā Latvijā. Priekulji - lauksaimniecības intelektuālais centrs ar simtpiecdesmit gadu vēsturi. Sigulda beidzot ieguvusi savu skaidru vīziju un sabiedrisko vienošanos par stratēģiju un tās īstenošanas ceļu.

Šīs reformas apzināts vai neapzināts blakusprodukts ir vēl saglabāto vēsturisko identitāšu izdzēšana, bet jaunattīstīto – daudzviet vājināšana. Daudzveidības izplacināšana bezpersoniskās administratīvās pārslās. Vienāda lieluma un formas. Administratīvas struktūras ar pakalpojumu sniegšanas procedūrām....

Zudusi Cesvaine un Lubāna. Ieplacināti Viļāni un Kārsava. Deklasētas Dagda un Aglona. Sēlijai atņemta Ilūkste. Zemgales nomalē iespiesta Kandava. Čangalijas Krustpils un Zemgales Jēkabpils atkalsalaulājums. Pazudusi Aknīste un Viesīte. Novadu krustcelēs saplosītā Jaunpils, kas tik ilgi bijusi Kurzemes kultūras un lauksaimniecības zināšanu centrs un izzūdoši Kaķenieki.

Palikuši rajoni ar klientu apkalpošanas centriem un projektu piesaistes struktūrām padomju raikomu centros ar nozīmīgiem valsts procedūrām paklausīgajiem pārvaldniekiem...

E. 4. Izziņai. Katram pieejama informācija no Vikipēdijas:

Pašlaik pēc administratīvās reformas pabeigšanas (tā beidzās 2017. gada oktobrī) Igaunijā kopumā ir 79 pašvaldības, no kurām 15 ir pilsētas un 64 lauku. 51 no pašreizējām pašvaldībām bija apvienošanās rezultāts, 28 palika nemainīgas. Mazākā no tām ir

Vidējais iedzīvotāju skaits ir 16,82 tūkstoši, iekļaujot galvaspilsētu. Bez tās – 11,6 tūkstoši vienā vienībā.

Un pat pie šī lieluma vēl ir speciālas valdības rekomendācijas, kā, demokrātijas un subsidiaritātes spēcīgāšanai nolūkos, veidot vēl lokālākas kopienu struktūras, pat ar savu finansiālu daļēju patstāvību.

Un šīs 79 pašvaldības ir apvienotas 15 apriņķos (maakond (*ig.val.*), county (*angļu val.*)).

Pēc reformas mazo pašvaldību (ar mazāk nekā 5000 iedzīvotājiem) skaits ir samazināts no 169 uz 15. Bet mazākā no tām ir ar iedzīvotāju skaitu mazāku par 100.

Deputātu skaits tika samazināts līdz 1019. Mums būšot 686...

https://en.wikipedia.org/wiki/Municipalities_of_Estonia?fbclid=IwAR3ezofhOAZ5WLH6Yr_CR6H9A1SV7KZDVTF0YcPsVqUVtoyg1_uXgzJ0RZc

Avoti

- 1.' Aleksejs Nipers, Irina Pilvere, Zane Bulderberga. **Territorial development assesment in Latvia.** RESEARCH FOR RURAL DEVELOPMENT 2017, VOLUME 2.
https://www2.llu.lv/research_conf/proceedings2017_vol_2/docs/LatviaResRuralDev_23rd_2017_vol2-126-134.pdf
- 2.' Andris Miglavs, Māris Pūķis Pēteris Šķiņķis. **Latvijas teritoriju attīstības pārvaldības reforma. Viedoklis sabiedriskai diskusijai.** 2019. Rīga.
https://www.llpa.lv/files/Viedoklis_diskusijai.pdf
un kā viedokļa prezentācija LPS Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas sēdē 2019/09/04.
https://www.lps.lv/uploads/docs_module/2019_09_04_Reg_Kom_1_Viedoklis_LPS_komiteja_2019_0904.pdf
- 3.' Andris Miglavs. Armands Pužulis, Pēteris Lakovskis. **Teritoriju pārvaldība sarūkšanas apstākļos un administratīvi teritoriālās reformas Latvijā kārtējais posms.**
https://www.arei.lv/sites/arei/files/files/articles/Teritorijas_reforma_Novad_diena_2019_0412.pdf
- 4.' Inta Krūmiņa. **Administratīvi teritoriālās reformas iespējamā ietekme uz publiskās infrastruktūras tīklu.** Saeimas Analītiskais dienests, 2019. gada oktobris
https://www.saeima.lv/petijumi/Administrativi_teritoriala_reforma.pdf
- 5.' Kārlis Vilerts, Klāvs Zutis, Konstantīns Beņkovskis. „**Kas nosaka Latvijas pašvaldību budžeta izdevumu atšķirības?**” Latvijas bankas Diskusiju materiāls 2019'1. ISBN 978-9934-578-09-0
https://www.makroekonomika.lv/sites/default/files/2019-06/diskusijumaterials_lv.pdf
- 6.' Kārlis Krēsliņš, Andris Miglavs & Uldis Spuriņš. **Depopulācijas izaicinājumi un reģionu attīstība.**
<http://certusdomnica.lv/agenda/depopulacijas-izaicinajumi-un-regionu-attistiba/>
- 7.' **Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums.** 2008.
<https://likumi.lv/ta/id/185993-administrativo-teritoriju-un-apdzivoto-vietu-likums> .
- 8.' **Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums.** 2020.
<https://likumi.lv/ta/id/315654-administrativo-teritoriju-un-apdzivoto-vietu-likums>
- 9.' **Attīstības plānošanas sistēmas likums.**
<https://likumi.lv/ta/id/175748-attistibas-planosanas-sistemas-likums>
- 10.' **Eiropas vietējo pašvaldību harta.** Eiropas Padome nr. 122 Strasbūra, 15.X.1985
<https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1173>
- 11.' LR likums **Par iedzīvotāju ienākuma nodokli**
<https://likumi.lv/ta/id/56880-par-iedzivotaju-ienakuma-nodokli>
- 12.' Likums **Par pašvaldībām.**
<https://likumi.lv/ta/id/57255-par-pasvaldibam>
- 13.' **Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030.gadam**
<https://www.varam.gov.lv/lv/latvijas-ilgtspejigas-attistibas-strategiju-lidz-2030gadam-latvija2030>
- 14.' Saeimas paziņojums „**Par administratīvi teritoriālās reformas turpināšanu**”. 2019/03/21.
<https://likumi.lv/ta/id/305738-par-administrativi-teritorialas-reformas-turpinasanu>

- 15.' **Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likums**
<https://likumi.lv/doc.php?id=57839>
- 16.' **Reģionālās attīstības likums**
<https://likumi.lv/ta/id/61002-regionalas-attistibas-likums>
- 17.' **Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumi.** MK noteikumi Nr.737 Rīgā 2014.gada 2.decembrī
<https://likumi.lv/doc.php?id=270934>
- 18.' **Par Reģionālās politikas pamatnostādņēm 2021.-2027. gadam.** Ministru kabineta rīkojums Nr. 587. 2019/11/26.
<https://likumi.lv/ta/id/310954-par-regionalas-politikas-pamatnostadnem-2021-2027-gadam>
- 19.' LR VARAM Informatīvais ziņojums "**Administratīvi teritoriālās reformas izvērtējums**", 2013. gads.
http://tap.mk.gov.lv/doc/2005/VARAMINFO_250313_ATR.486.PDF
- 20.' LR VARAM. Informatīvais ziņojums "**Par turpmāko rīcību administratīvi teritoriālās reformas pabeigšanai**", 2019. gada janvāris.
http://tap.mk.gov.lv/doc/2019_02/VARAMzin_ATR_310119.166.docx
- 21.' LR VARAM. **Likumprojekts "Administratīvi teritoriālās reformas turpināšanas likums"**.
<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40470372>
- 22.' LR VARAM. Informatīvais ziņojums "**Par sabiedriskai apspriešanai izvirzāmo administratīvi teritoriālā iedalījuma modeli**". 2019. gada maijs.
<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40472896>
- 23.' LR VARAM. **Konceptuāls ziņojums "Par administratīvi teritoriālo iedalījumu"**. izskatīts 17/09/2019
<http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40477480>
- 24.' LR VARAM. **Konceptuālais ziņojums "Par administratīvo reģionu izveidi"**. 2020. gada oktobris, izsludināts VSS 22/10/2020.
http://tap.mk.gov.lv/doc/2020_10/VARAMKonceptzin_20102020_Admr.911.docx
- 25.' **LPS Reģionālās attīstības un sadarbības komitejas sēde 4. septembrī (2019)**
<https://www.lps.lv/lv/komitejas/regionalas-attistibas-un-sadarbibas-komiteja/4983-lps-regionalas-attistibas-un-sadarbibas-komitejas-sede-4-septembri-2019>
- 26.' **Pašvaldības profils. Apvienotais Ogres novads**
https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/profils_ogres_apvienotais_n.pdf
- 27.' **Pašvaldības profils. Apvienotais Limbažu novads**
https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/profils_limbazu_apvienotais_n.pdf .
- 28.' **Publisko individuālo pakalpojumu teritoriālā izvietojuma analīze atbilstoši apdzīvojumam.** Personu apvienība SIA „Grupa93” un SIA „Karšu izdevniecība Jāņa sēta”, 2015.gada 10.marts.
http://ilgtspejigaattistiba.saeima.lv/attachments/553_Gala_ataskaite.pdf
- 29.' **Pašvaldību mēneša un gada pārskati.** Valsts kase, 2013-2019. gadi.
https://e2.kase.gov.lv/pub5.5_pasv/code/pub.php?module=pub
- 30.' **Population change - Demographic balance and crude rates at national level.** Eurostat.
https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/DEMO_GIND

31.' **Reģionālās attīstības indikatoru modulis RAIM.** Valsts reģionālās attīstības aģentūra
<https://raim.gov.lv/riki>

32.' **Statistikas Datubāze.** Latvijas Centrālā statistikas pārvalde
<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/db>

33.' **Pašvaldību funkcijas un administratīvi teritoriālās reformas kritēriji.** Juris Pūce. Prezentācija.
12.04.2019. Gulbene
https://www.lps.lv/uploads/docs_module/3_JP_ATR_Gulbene_120419.pdf

34.'. **Novadu dienā neizskan atbildes par administratīvi teritoriālās reformas sagaidāmajiem rezultātiem.**
<https://www.lps.lv/lv/apvienibas/novadu-apvieniba/4636-novadu-diena-neizskan-atbildes-par-administrativi-teritorialas-reformas-sagaidamajiem-rezultatiem>

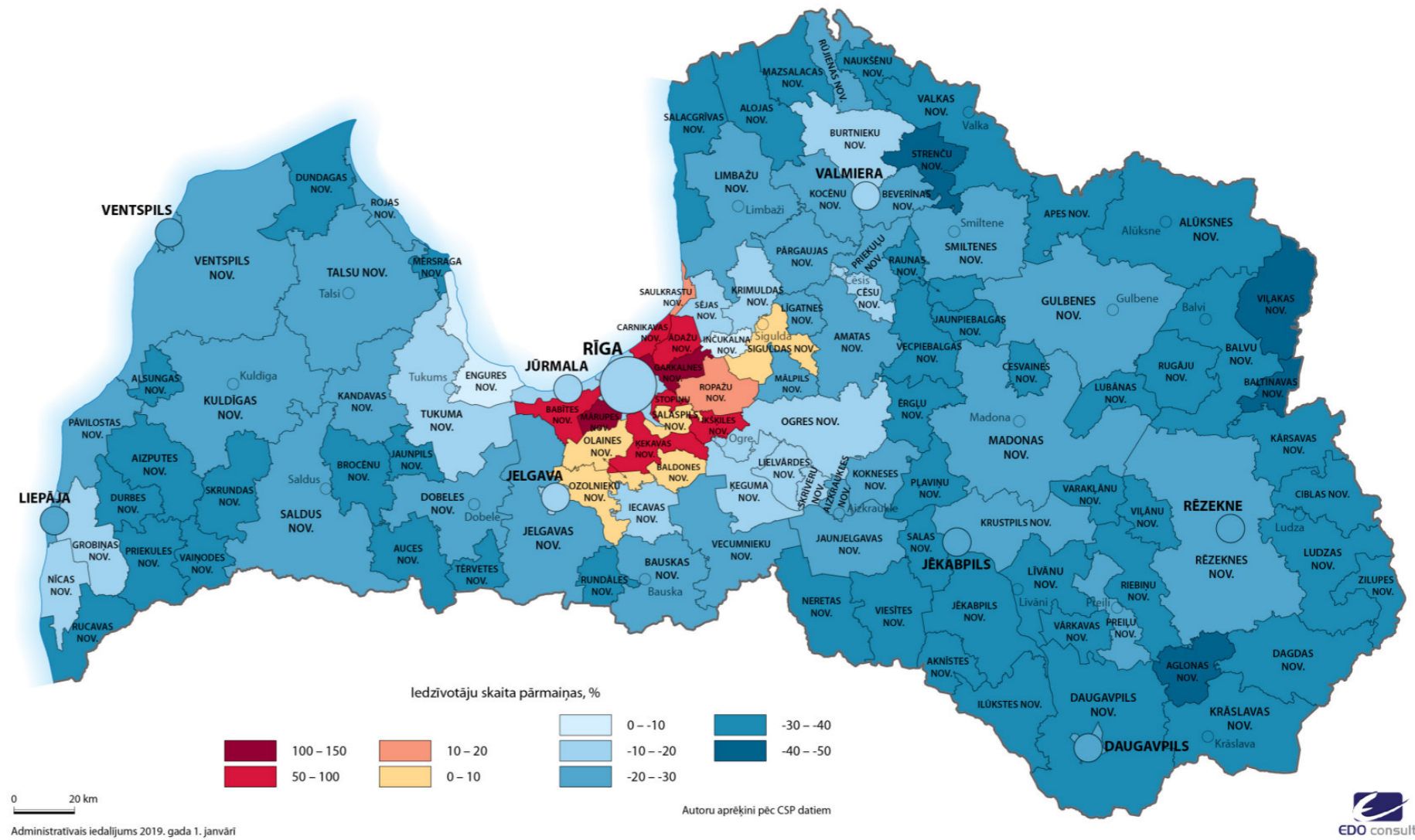
Visas avotos norādītās saites pārbaudītas 2021-01-17

Pielikumi saraksts

1.Pielikums. Iedzīvotāju skaita pārmaiņas 2000. -2020. gados	48
2.Pielikums. Iedzīvotāju skaita pārmaiņu prognoze 2018.-2030.-gadam, %.	49
3.Pielikums. Teritorijas demogrāfiskās sarūkšanas indekss	50
4.Pielikums. Relatīvās ekonomiskās spējas indekss. 2014.-2018. gadi.	51
5.Pielikums. PFIF maksājumi uz cilvēku, vidēji 2016.-2018. gados. EUR/gadā.	52
6.Pielikums. Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda daļa pašvaldības budžeta izdevumos	53
7.Pielikums. Vispārējo valdības dienestu uzturēšanas izdevumu (bez PFIF, bez %,maksājumiem) daļa uzturēšanas izmaksu budžeta izdevumos (bez PFIF) 2016.-2018. gados. %, vidēji gadā	54
8.Pielikums. Vispārējo valdības dienestu uzturēšanas izdevumi, bez PFIF, bez % maksājumiem, 2016.-2018. gados, vidēji gadā uz 1 iedz., EUR.	55
9.Pielikums. Pašu finansējums izglītības uzturēšanas izmaksām, vidēji 2016.-2018. gados, EUR/iedzīvotāju	56
10.Pielikums. Deputātu korpusa atalgojuma izmaksas, 2018. gadā, EUR/iedzīvotāju gadā.	57
11.Pielikums. ES fondu finansējums no pašvaldības budžeta apmaksātiem projektiem, EUR/1 iedzīvotāju 7 gados	58
12.Pielikums. Apvienošanas ietekmes novērtējums un pašvaldību administratīvajām izmaksām	59
13.Pielikums. Administratīvo vienību raksturlielumi, strukturā pēc to lieluma un atrašanās attāluma no Rīgas	60
14.Pielikums. Andris Miglavs. Profesionālās pieredzes kopsavilkums tēmas kontekstā	61

1.Pielikums. Iedzīvotāju skaita pārmaiņas 2000. -2020. gados

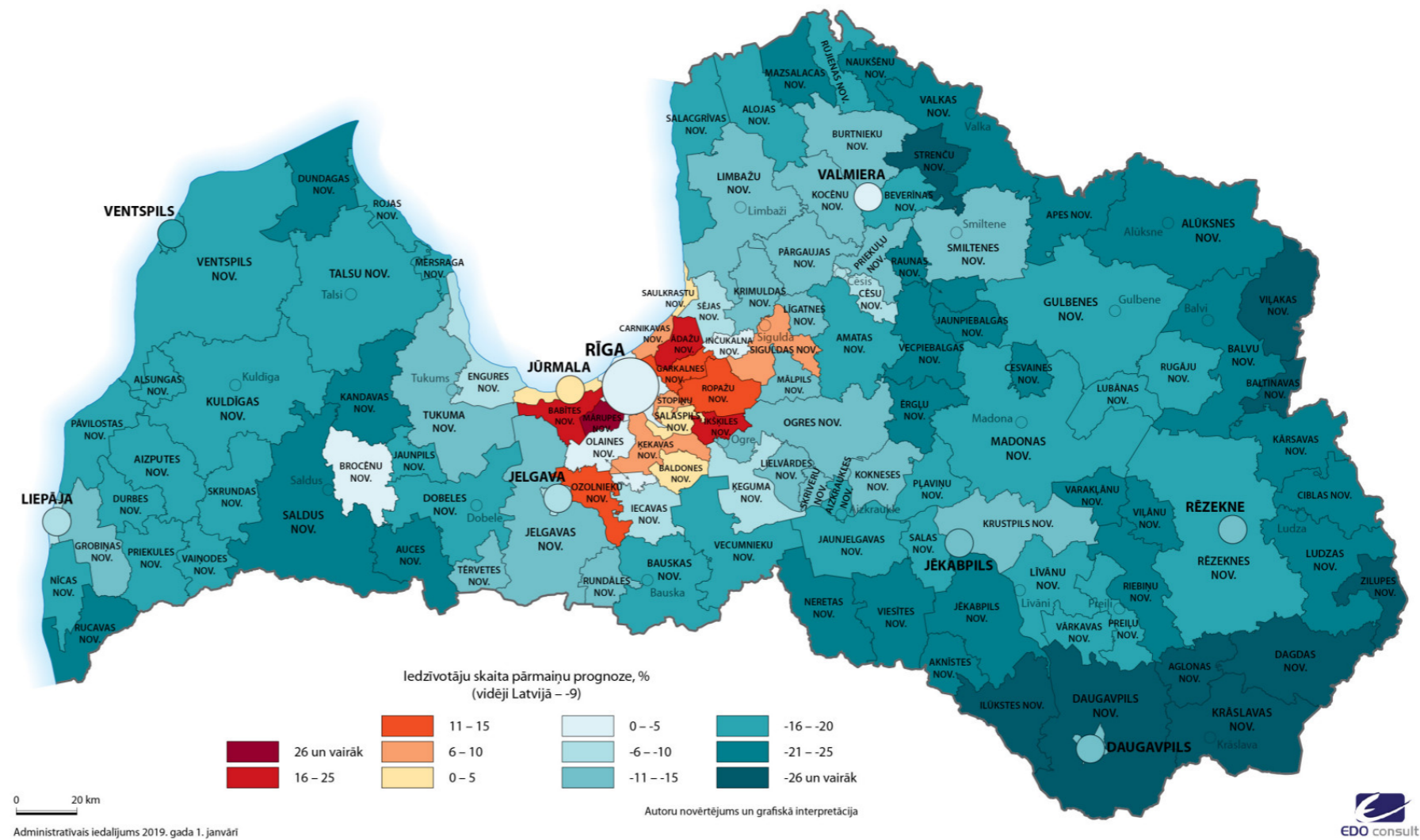
Avots: A.Migļavs- aprēķini, izmantojot CSP datus [32.] R.Krūmiņš - grafika

2.Pielikums. Iedzīvotāju skaita pārmaiņu prognoze 2018.-2030.-gadam, %.

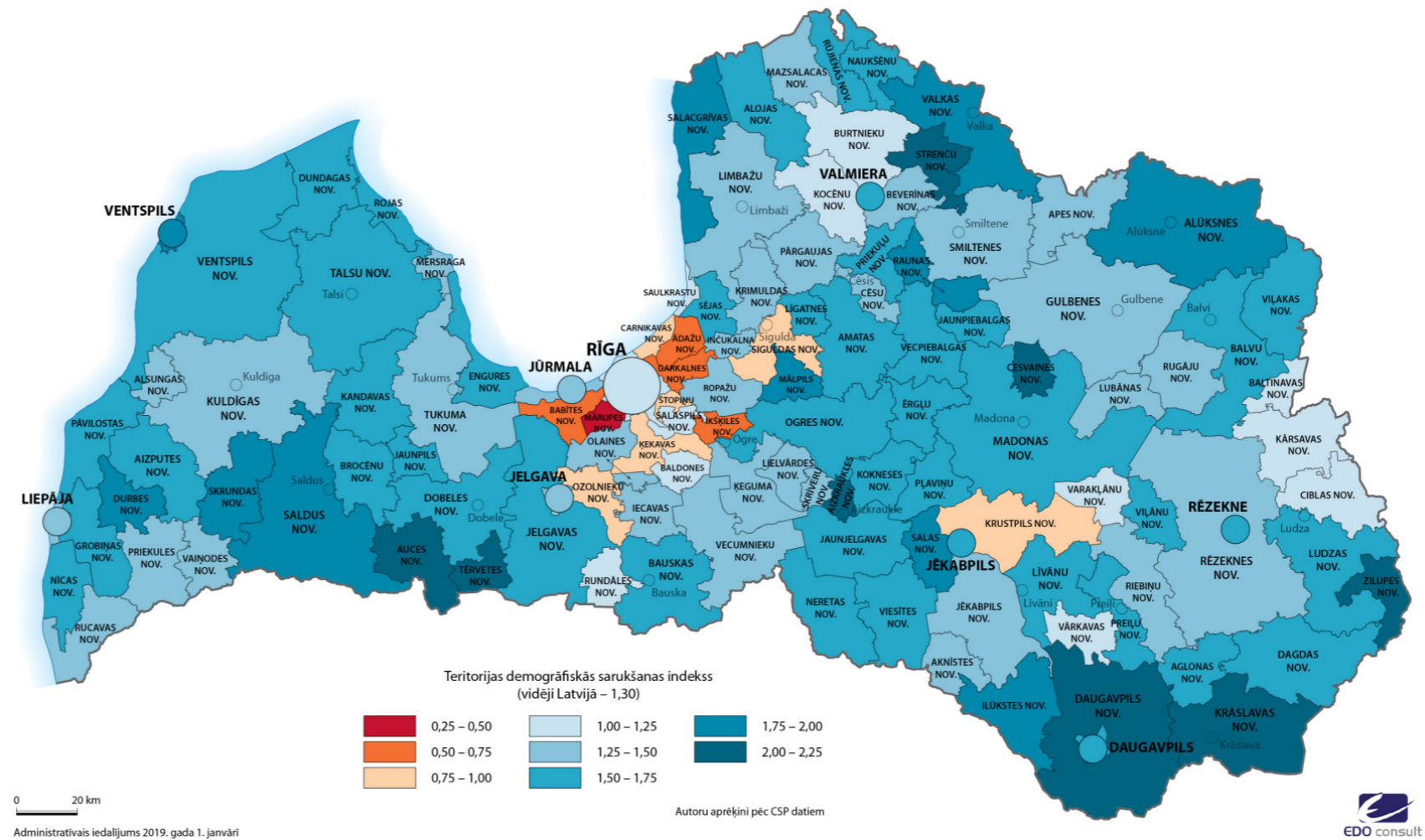
Avots: A.Migļavs- metode un aprēķini, izmantojot CSP datus [32.] R.Krūmiņš - grafika

3.Pielikums. Teritorijas demogrāfiskās sarukšanas indekss

Rēķināts kā iedzīvotāju skaita sarukšanas indeksa reizinājums ar novecojuma attīstības indeksu

Avots: A.Migļavs- metode un aprēķini, izmantojot CSP datus [32.] R.Krūmiņš - grafika

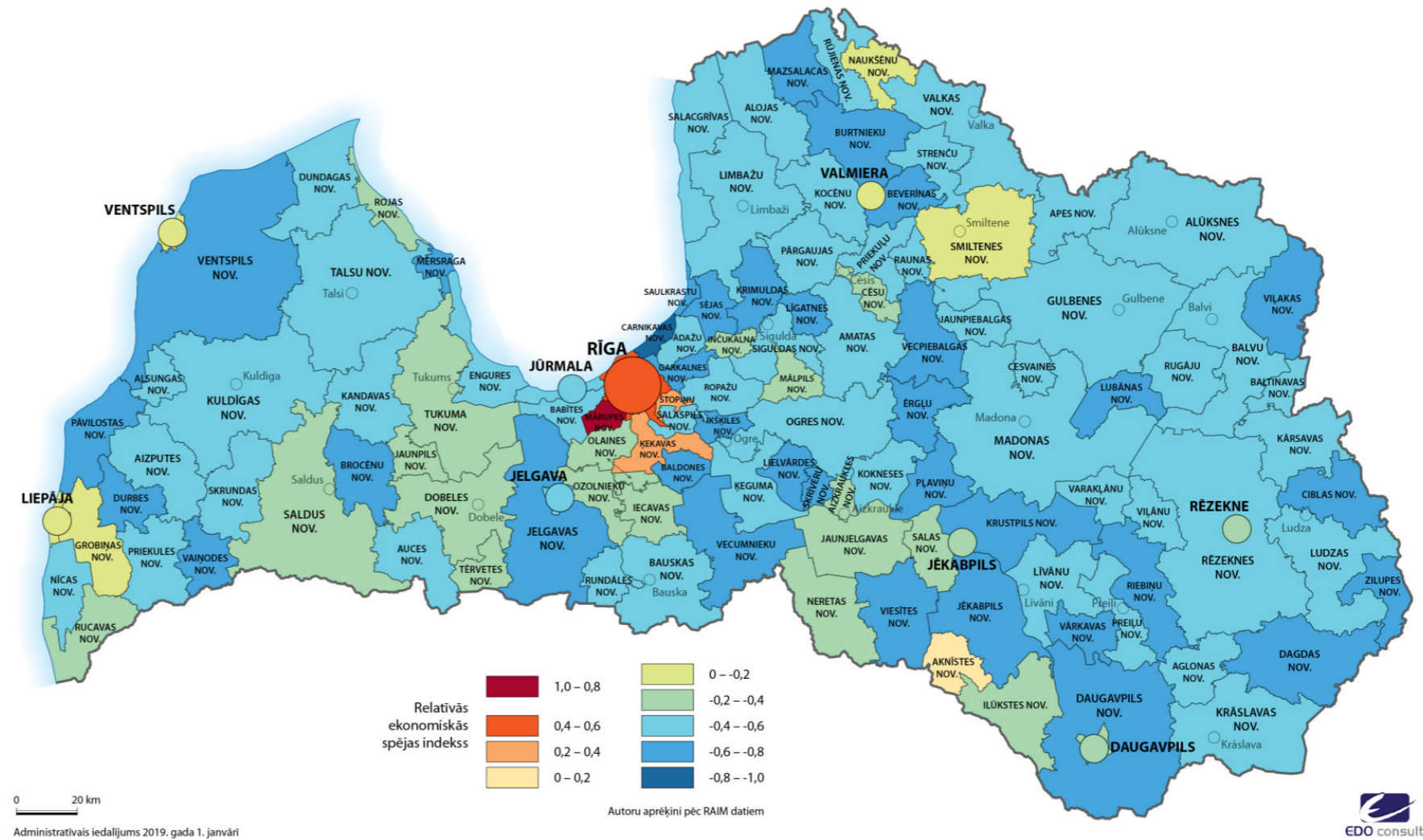
4.Pielikums. Relatīvās ekonomiskās spējas indekss. 2014.-2018. gadi.

Avots: A.Migļavs- metode un aprēķini, izmantojot RAIM datus [31.] R.Krūmiņš - grafika

Rēķināts kā $RESI = (IIINDD / IIINDN) - 1$ kur,

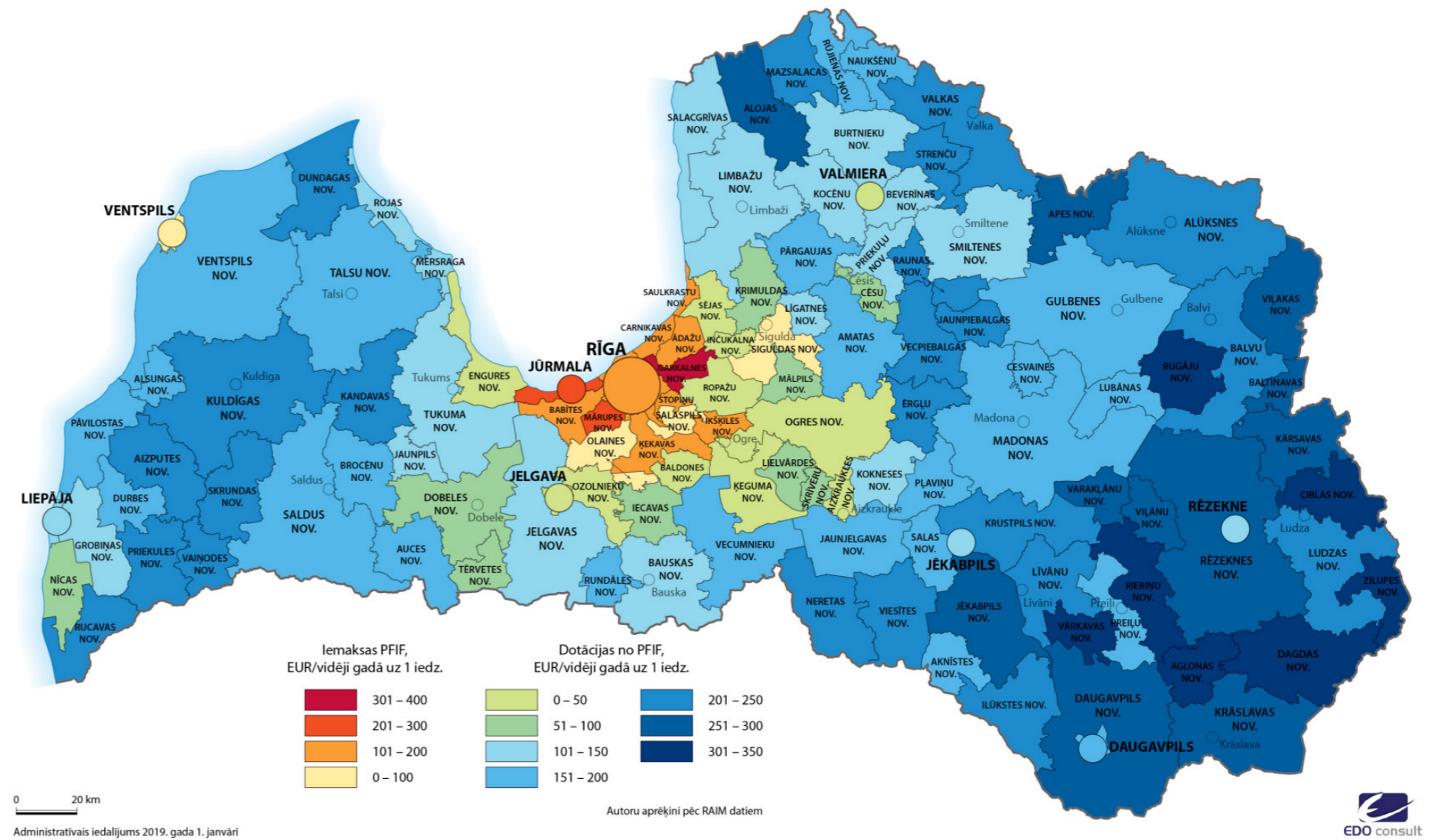
IIINDD - leturētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa summa (pēc darba devēja juridiskās adreses);

IIINDN - leturētā iedzīvotāju ienākuma nodokļa summa (pēc darba ņēmēja deklarētās adreses/

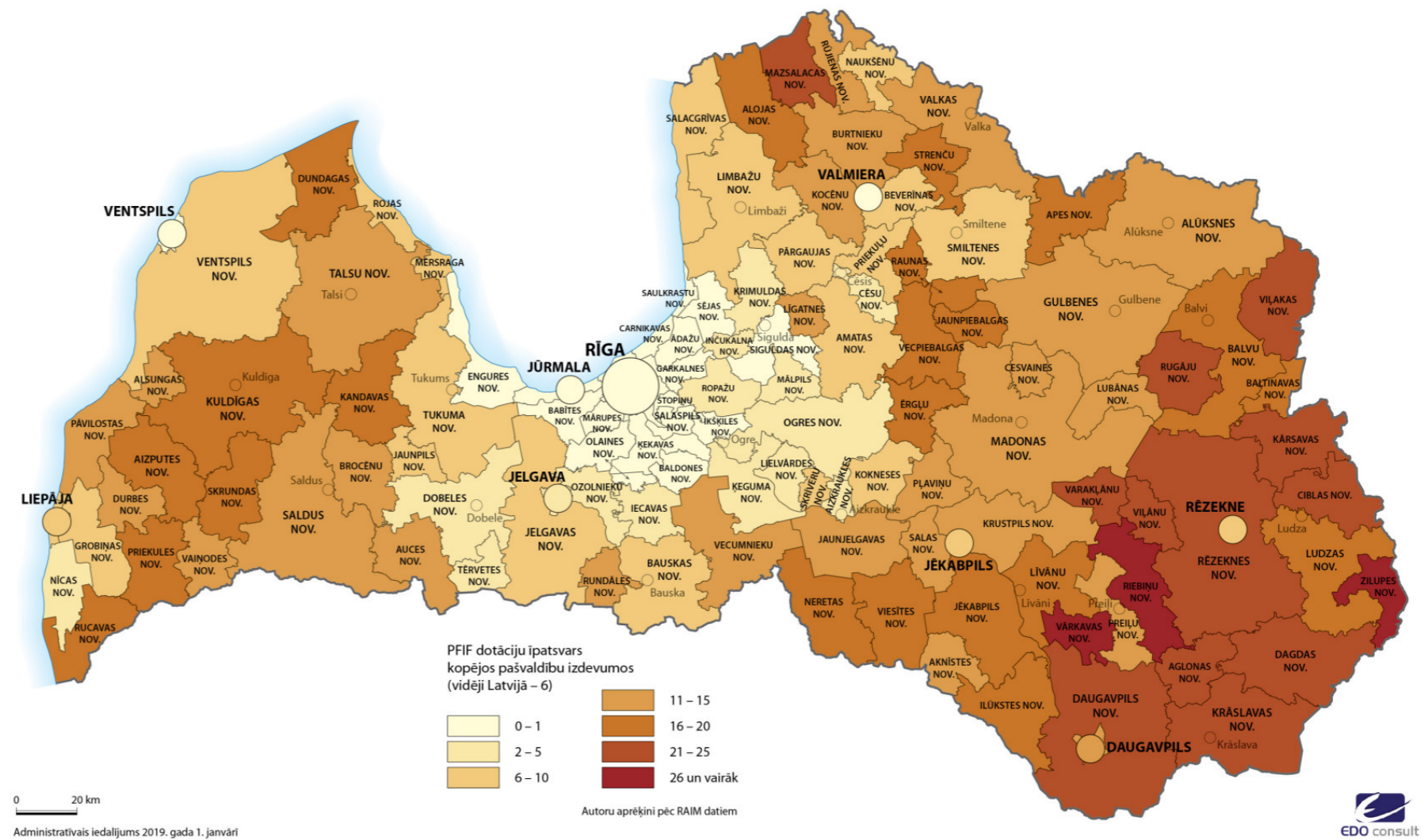
5.Pielikums. PFIF maksājumi uz cilvēku, vidēji 2016.-2018. gados. EUR/gadā.

Avots: A.Migļavs- aprēķini, izmantojot CSP datus [32.] un Pašvaldību finanšu pārskatus [29.] R.Krūmiņš - grafika

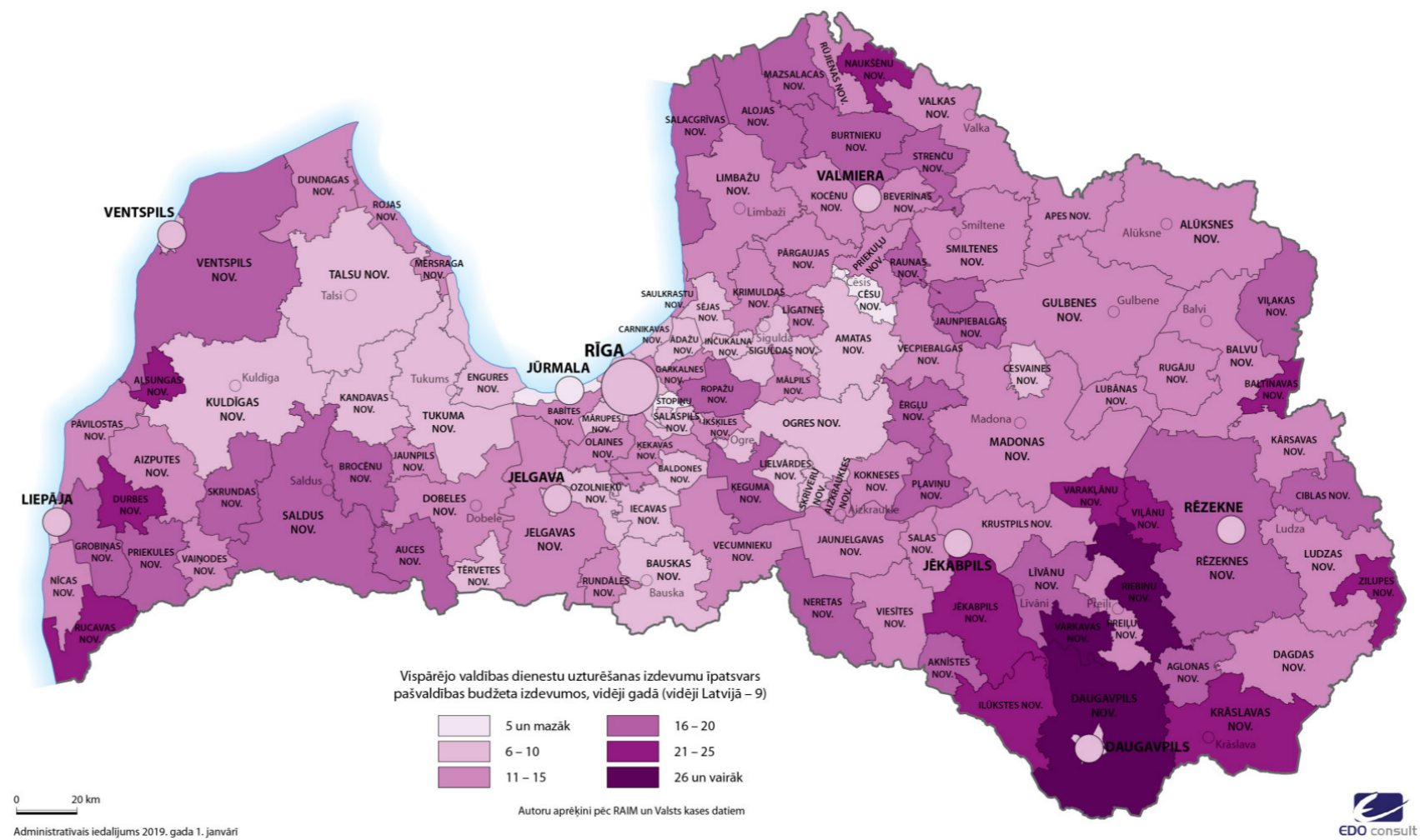
6.Pielikums. Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonda daļa pašvaldības budžeta izdevumos

Avots: A.Migļavs- aprēķini, izmantojot Valsts kases pārskatus [29.] R.Krūmiņš - grafika

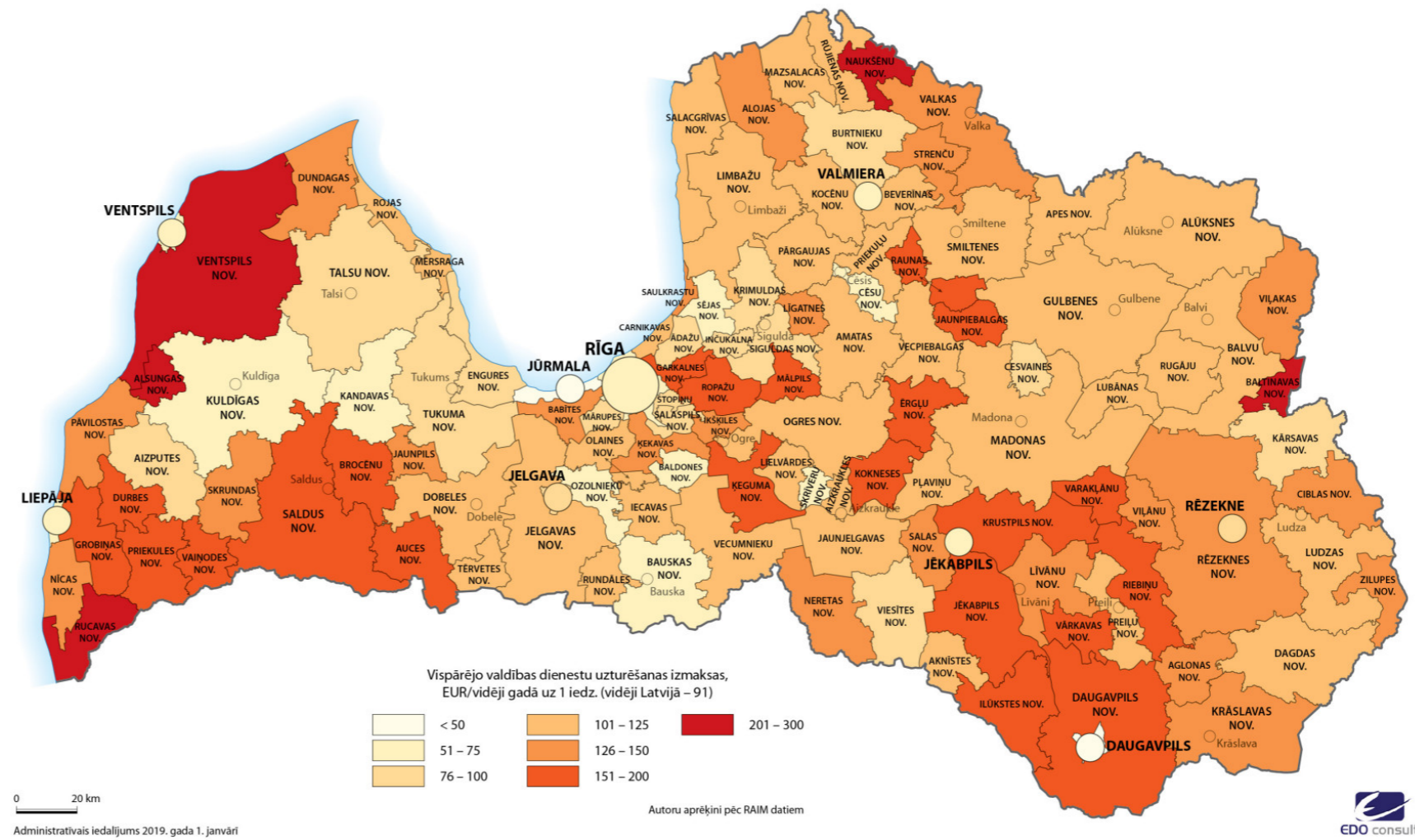
7.Pielikums. Vispārējo valdības dienestu uzturēšanas izdevumu (bez PFIF, bez %,maksājumiem) daļa uzturēšanas izmaksu budžeta izdevumos (bez PFIF) 2016.-2018. gados. %, vidēji gadā

Avots: A.Migļavs- aprēķini, izmantojot Valsts kases pārskatus [29.] R.Krūmiņš - grafika

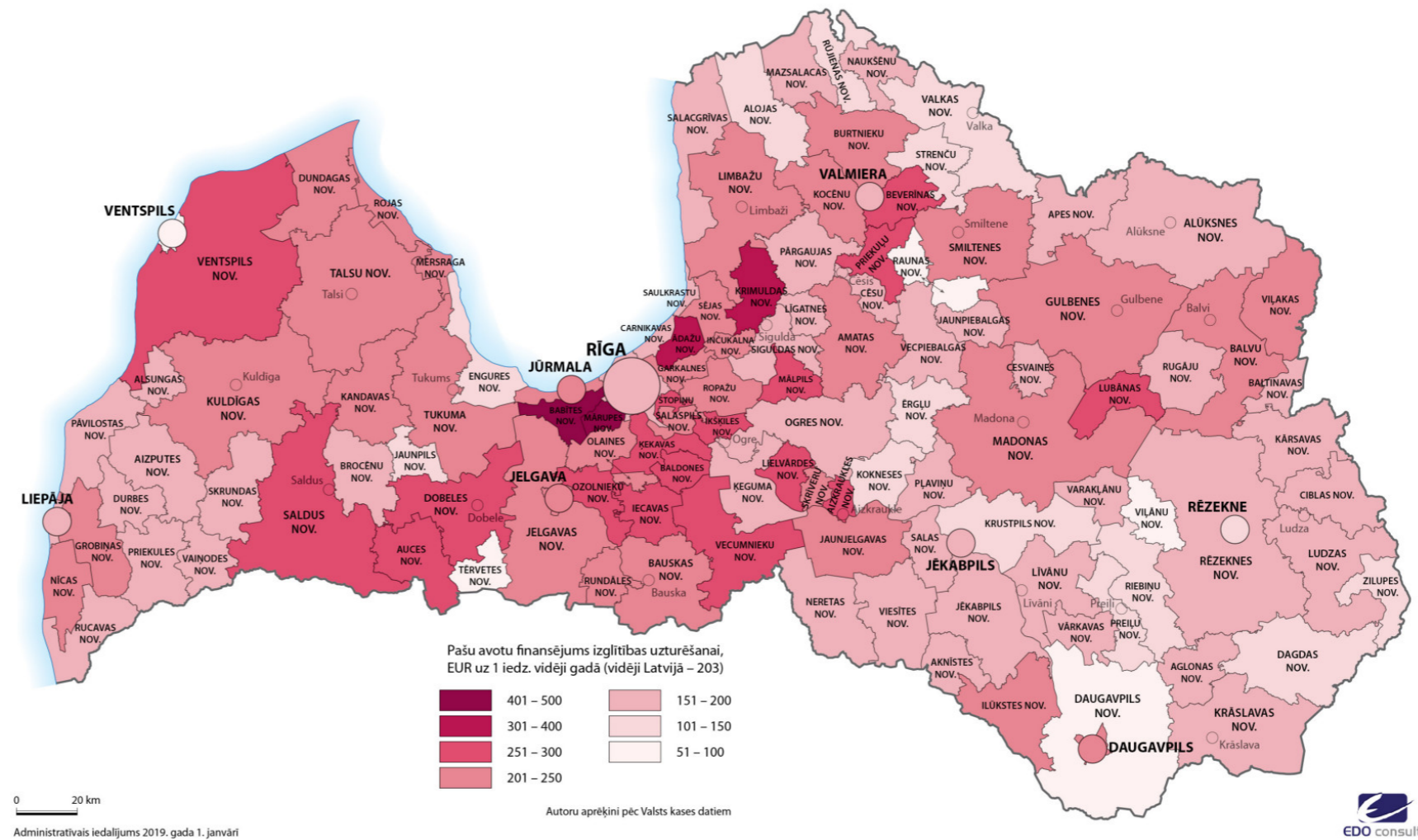
8.Pielikums. Vispārējo valdības dienestu uzturēšanas izdevumi, bez PFIF, bez % maksājumiem, 2016.-2018. gados, vidēji gadā uz 1 iedz., EUR.

Avots: A.Miglavs- aprēķini, izmantojot Valsts kases pārskatus [29.] R.Krūmiņš - grafika

9.Pielikums. Pašu finansējums izglītības uzturēšanas izmaksām, vidēji 2016.-2018. gados, EUR/iedzīvotāju

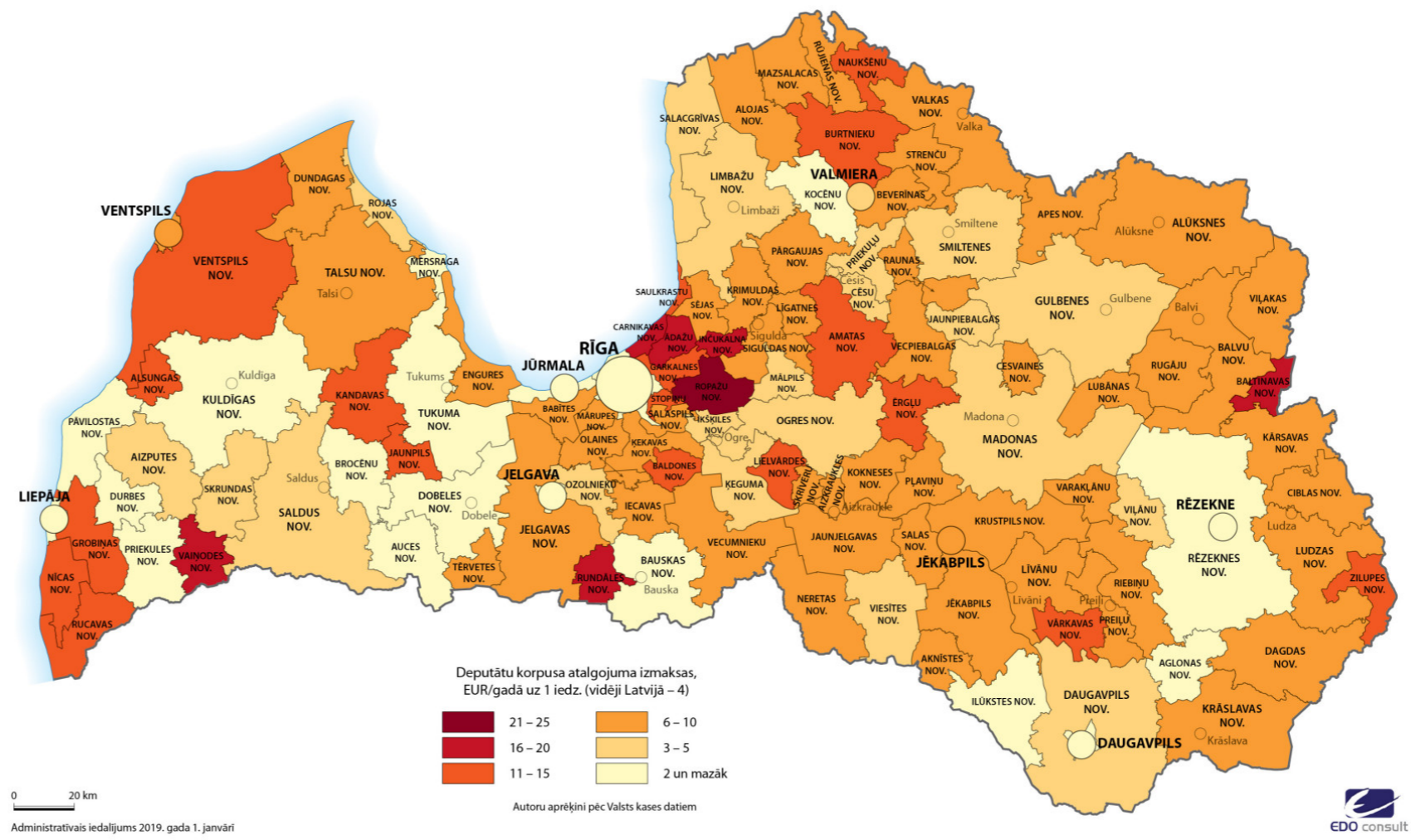
Avots: A.Migļavs- aprēķini, izmantojot Valsts kases pārskatus [29.] R.Krūmiņš - grafika

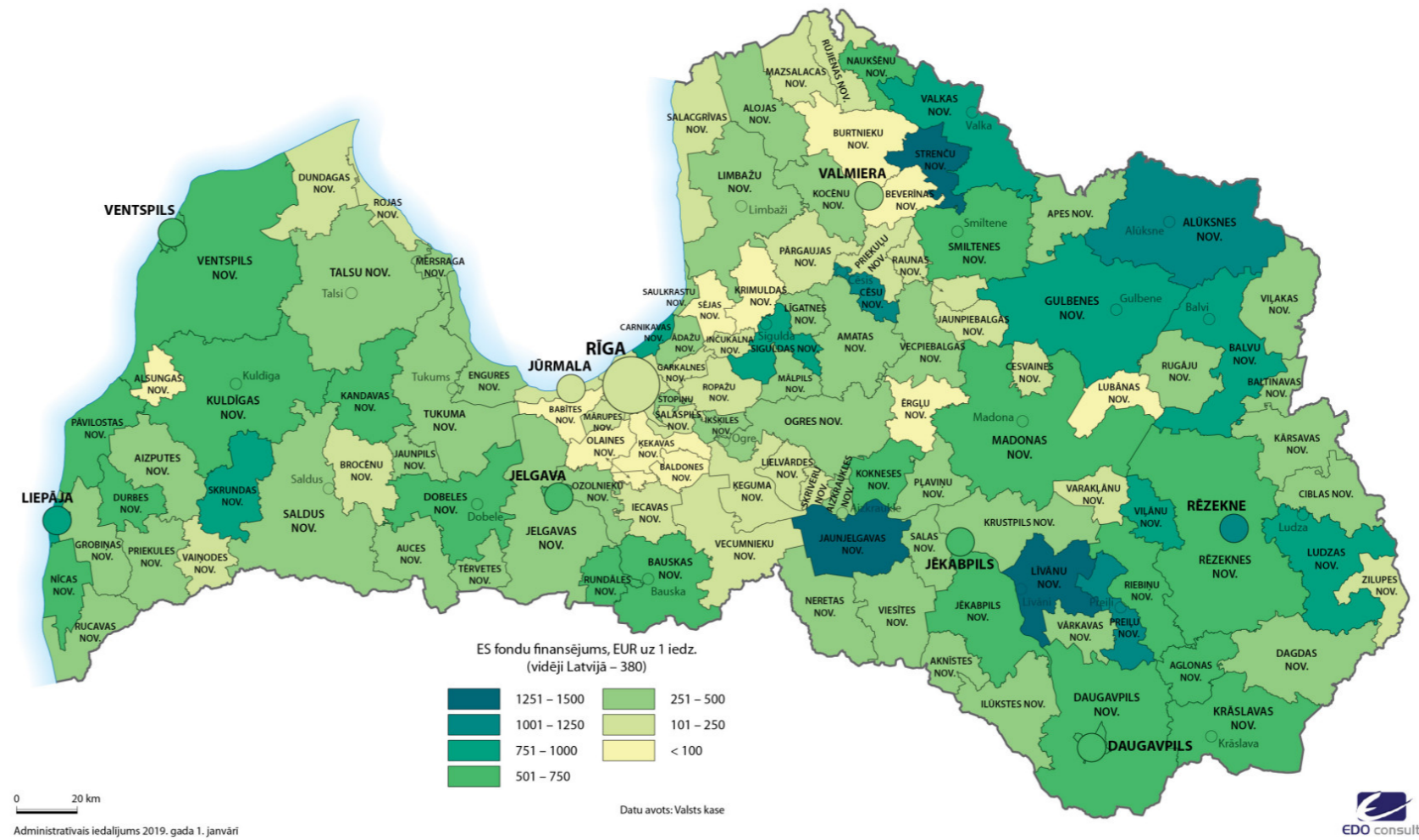
10. Pielikums. Deputātu korpusa atalgojuma izmaksas, 2018. gadā, EUR/iedzīvotāju gadā.

Avots: A. Miglavs - aprēķini, izmantojot Valsts kases pārskatus [29.]. R. Krūmiņš - grafika

11.Pielikums. ES fondu finansējums no pašvaldības budžeta apmaksātiem projektiem, EUR/1 iedzīvotāju 7 gados

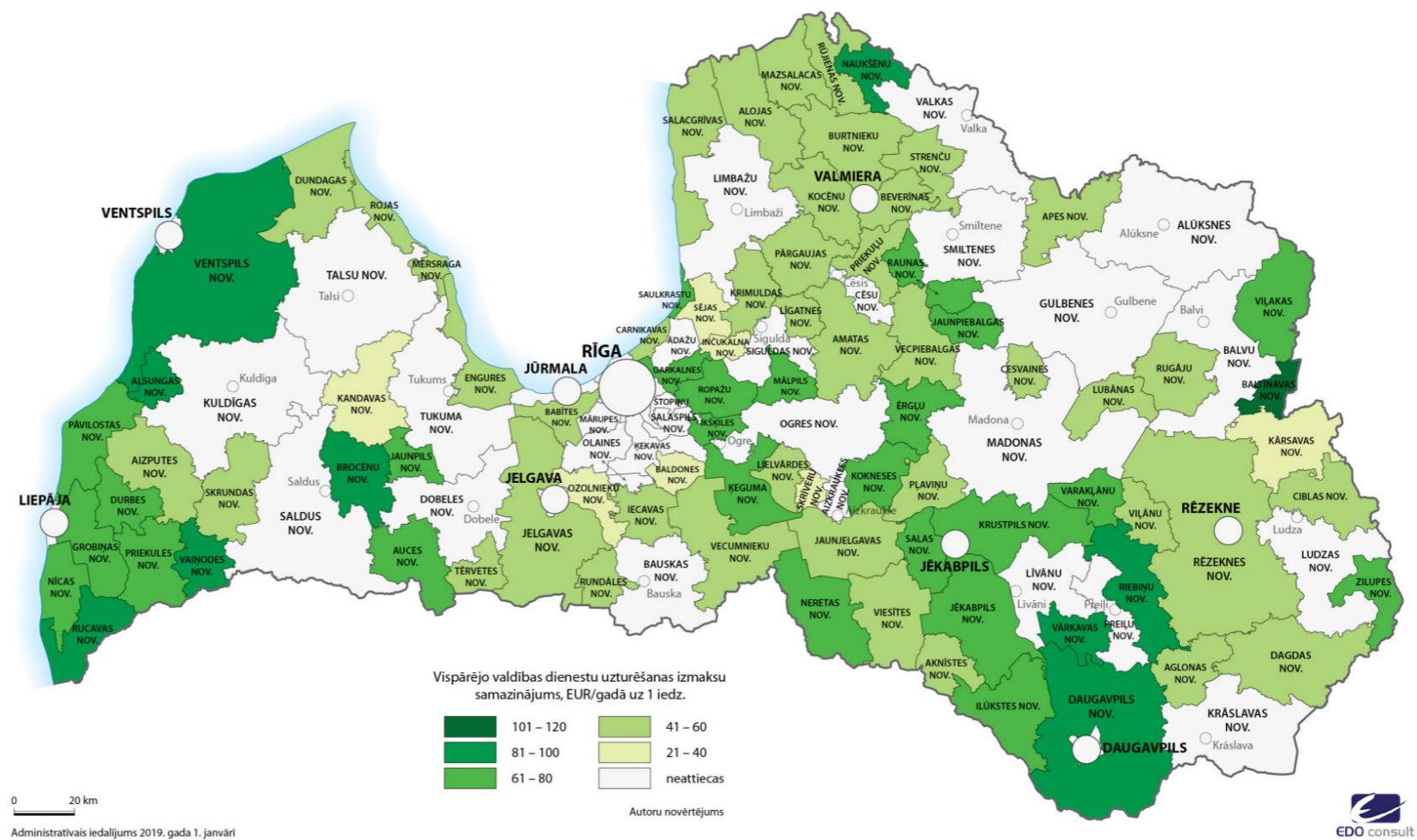
Avots: A.Migļavs- aprēķini, izmantojot Valsts kases pārskatus [29.] R.Krūmiņš - grafika

12. Pielikums. Apvienošanas ietekmes novērtējums un pašvaldību administratīvajām izmaksām

VARAM 2019. gada maija scenārijs- rēķināts kā vispārējo valdības dienestu izmaksu samazinājums uz 1 iedz. 2018. gada cenās. Ar vienkāršotu pieņēmumu, ka tiek ietaupīti 55% no pievienojamo pašvaldību vispārējo valdības dienestu izmaksu summas, kopā 27 MEUR gadā 2018. gada cenās.

Avots: A.Migļavs- metode un aprēķini, izmantojot Valsts kases pārskatus [29.] R.Krūmiņš - grafika

14. Pielikums. Andris Miglavs. Profesionālās pieredzes kopsavilkums tēmas kontekstā

Kopš 1989. gada esmu piedalījies un līdzveidojis agrobiznesa reformas konceptu, tā īstenošanas tiesisko pamatu, pārveidojot to no sociālistiskā tipa uzņēmumu un ekonomisko attiecību sistēmas par tirgorientētu un eiropiski pārvaldītu sociālekonomisko sektoru.

1996.-1998. gadā kā pamatautors piedalījos līdz vēl nesenai pagātnei spēkā bijušā Kooperatīvo sabiedrību likuma izstrādē un pieņemšanā.

1997.-2002. gadā dažādās kapacitātēs piedalījos Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā procesā, kā arī lauku ekonomikas dažādošanas un izaugsmes attīstības programmas radīšanā un ekonomiskā mehānisma izveidē.

Bet laikā līdz 2006. gadam biju pirmās Latvijas Lauku attīstības programmas izstrādes analītiskās grupas vadītājs.

2008. gadā biju viens no „Latvijas ekonomikas stabilizācijas un izaugsmes atjaunošanas programmas” līdzautoriem (uzsākot šo darbu kopā ar absolūti ekselento LB galveno ekonomistu Uldi Rutkasti). Programmas, uz kuras pamata tika panākta vienošanās par starptautisko aizdevumu, un kuras īstenošanu, neraugoties uz vadības maiņu, SVF un EK spiediena rezultātā tomēr īstenoja Valda Dombrovska vadītā valdība.

Vēlāk, 2013. un 2014. gadā, vēl būdams Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūta vadošais pētnieks, vadīju projektu Valsts lauksaimniecības politikas attīstības elementu izvērtējošai izvēlei atbilstīgi nozares sabiedrības un valsts attīstības interesēm, kura rezultāti bija pamatā Latvijas valsts akceptētajai lauksaimniecības atbalsta tiešmaksājumu sistēmas risinājuma izvēlei.

Kopš 1993. gada esmu vairākkārt piedalījies Latvijas reģionālās politikas pamatnostādņu izveidošanā un vērtēšanā, visu šo laiku saglabājot pētniecisku interesi par Latvijas teritoriju attīstības procesiem.

Kopš 2019. gada aprīļa institucionāli esmu pilnībā un neatgriezeniski pārtraucis jebkādas darba attiecības ar Latvijā strādājošajām valstiskajām pētniecības vai citādām publiskām struktūrām, tomēr, arī strādājot un esot partnerim privātā konsultāciju uzņēmumā „SIA EDO Consult”, joprojām esmu iesaistīts pētniecības procesā, un ikdienas darbībā cita starpā saskaros arī ar teritoriju ekonomikas un pārvaldības izaicinājumiem un situācijas attīstības novērošanu.